T.C.

ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

KAZ DAĞLARI VE ÇEVRESİNDE SARIKIZ ZİYARETİ OLGUSU

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MAHMUT GÖK

Tez Danışmanı

DOÇ. DR. MEHMET ALİ YOLCU

ÇANAKKALE – 2021

T.C.

ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

KAZ DAĞLARI VE ÇEVRESİNDE SARIKIZ ZİYARETİ OLGUSU

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MAHMUT GÖK

Tez Danışmanı

DOÇ. DR. MEHMET ALİ YOLCU

Bu çalışma Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri kapsamında desteklenmiştir.

Proje No: SYL-2019-3078

T.C.

ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

Mahmut GÖK tarafından Doç. Dr. Mehmet Ali YOLCU yönetiminde hazırlanan ve **28/05/2021** tarihinde aşağıdaki jüri karşısında sunulan "**KAZ DAĞLARI VE ÇEVRESİNDE SARIKIZ ZİYARETİ OLGUSU**" başlıklı çalışma, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü**Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı**'nda **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak oy birliği/oy çokluğu ile kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri	**İmza**
Doç. Dr. Mehmet Ali YOLCU (Danışman)	.....
Dr. Öğr. Üyesi Mustafa DİNÇ	.....
Doç.Dr. Nursel UYANIKER	.....

Tez No : 10394860

Tez Savunma Tarihi : 28/05/2021

Prof. Dr. Pelin KANTEN
Lisansüstü Eğitim
Enstitüsü Müdürü

.....

Enstitü Müdürü

22/06/2021

ETİK BEYAN

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez Yazım Kuralları'na uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi taahhüt ve beyan ederim.

MAHMUT GÖK

28/05/2021

ÖNSÖZ

Bir topluma ait kültürel ürünler toplumu bir arada tutan yapı taşlarıdır. Gelişen ve değişen dünyada toplumların en kadim dönemlerden bu yana getirdikleri kültürel varlıkları yok olma tehlikesi ile karşı karşıyadır. Yok olma tehlikesi ile karşı karşıya kalan bu ürünler toplumların yapısal durumlarının kökleri olarak görülebilir. Gelişmiş toplumlar bu bilinçle folklor bilimine oldukça önem vermektedirler. Ülkemiz folklor çeşitliliği açısından oldukça zengin bir konuma sahiptir. Bu zengin ürünlerin araştırılıp analiz edilmesi oldukça önemlidir.

Bu çalışmada Kaz Dağları ve çevresinde oluşan Sarıkız ziyareti olgusunun yansımaları incelenmiştir. Çalışma kuramsal çerçeve, Sarıkız sözlü anlatıları ve varyantları, bu varyantlarda öne çıkan motifler, Sarıkız inancının etkisiyle ortaya çıkan memorat, ritüel ve uygulamalar, halk inançları gibi bölümlerden sonra sinema ve turizm açısında Sarıkız'ın incelenmesinden oluşmaktadır. Sarıkız gibi yöre insanı için oldukça önemli olan bir olgunun tüm yansımaları incelenerek analiz edilmeye çalışılmıştır. Bu çalışmanın folklor bilimine ve yörenin kültürel değerlerinin aktarımına katkı sağlamasını dilerim.

Konu seçiminden çalışma sonuna kadar tezimin tüm aşamalarında bana bilgisi, tecrübesi ve yol göstericiliği ile destek olan danışman hocam Doç. Dr. Mehmet Ali Yolcu'ya; saha çalışmalarım boyunca yanımda olan ve her türlü desteğini benden sakınmayan Cengizhan Tekinaslan dostuma teşekkürü borç bilirim. Proje kapsamında maddi desteklerini bana sunan ÇOMÜ BAP Birimi'ne; aynı zamanda çalışma süreci boyunca bana gösterdiği sabır ve destek için aileme ve Özge Muhziroğlu'na; yardım ve bilgilerini esirgemeyen tüm kaynak kişilere teşekkürlerimi sunarım.

Mahmut GÖK

Çanakkale-2021

ÖZET

KAZ DAĞLARI VE ÇEVRESİNDE SARIKIZ ZİYARETİ OLGUSU

Mahmut GÖK
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi
Danışman: Doç. Dr. Mehmet Ali Yolcu
28/05/2021

Toplumlar tarih boyunca çeşitli etkiler altında kalsalar bile kültürel varlıklarını devam ettirmişlerdir. Bu kültürel varlıklar birçok folklor ürününün ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu ürünlerin incelenmesi, kaybolmadan kayıt altına alınması ve zaman içerisinde geçirdiği değişimlerin analiz edilmesi gerekir. Folklor bilimi bu açıdan oldukça önemlidir. Folklor biliminde özellikle saha çalışmaları sonucunda gizli kalmış veya daha önce duyulmamış ürünler ortaya çıkartılarak bilimsel çalışmalara önemli katkılar yapılmaktadır. Bu çalışmada Türk kültürü açısından oldukça önemli bir yere sahip Kaz dağları ve çevresinde oluşan Sarıkız ziyareti olgusunu ele aldık. Sarıkız özellikle Kaz dağları ve çevresine yerleşmiş Tahtacı Türkmenler için önemli bir kült merkezidir. Bu kült merkezinin oluşmasındaki ana ve yan etkenler incelenerek çıkarımlarda bulunulmaya çalışılmıştır. Sarıkız inancına bağlı olarak geliştirilen folklor ürünleri incelenerek analiz edilmiştir. Sarıkız efsanesinin değişik varyantları toplanmıştır. Sarıkız gibi bölge insanı için oldukça önemli bir olgununun sinema, turizm gibi alanlara yansımaları incelenerek bu yansımaların etkileri yorumlanmıştır. Etrafında birçok ritüel ve uygulamanın geliştiği Sarıkız, folklor bilimi açısından bilimsel kaynaklar çerçevesinde yorumlanmıştır.

Anahtar Sözcükler: Kaz Dağları, Sarıkız, Efsane, Ritüel, İnanç, Folklor.

ABSTRACT

THE PHENOMENON OF SARIKIZ VISIT IN THE KAZ MOUNTAINS AND SURROUNDINGS

Mahmut GÖK

Çanakkale Onsekiz Mart University

School of Graduate Studies

Turkish Language and Literature Department Master's Thesis

Advisor: Doç. Dr. Mehmet Ali Yolcu

28/05/2021

Even though societies have been under various influences throughout history, they have maintained their cultural existence. These cultural assets have led to the emergence of many folklore products. These products need to be examined, recorded before they are lost, and the changes they have gone through over time should be analyzed. Folklore science is very important in this respect. In the science of folklore, important contributions are made to scientific studies by uncovering hidden or previously unheard products, especially as a result of field studies. In this study, we discussed the phenomenon of Sarıkız visit that occurred in Kaz Mountains and its surroundings, which has a very important place in terms of Turkish culture. Sarıkız is an important cult center especially for Tahtacı Turkmens settled in Kaz Mountains and its surroundings. The main and side factors in the formation of this cult center were examined and inferences were made. Folklore products developed based on the Sarıkız belief were examined and analyzed. Various variants of the Sarıkız legend have been collected. The reflections of a very important phenomenon such as Sarıkız for the people of the region on fields such as cinema and tourism were examined and the effects of these reflections were interpreted. Sarıkız, where many rituals and practices have developed around him, has been interpreted within the framework of scientific sources in terms of folklore.

Keywords: Kaz Mountains, Sarıkız, Legend, Ritual, Belief, Folklore.

İÇİNDEKİLER

ETİK BEYAN i
ÖNSÖZ ii
ÖZET iii
ABSTRACT iv
İÇİNDEKİLER v
KISALTMALAR vi
GİRİŞ 1

BİRİNCİ BÖLÜM

SÖZLÜ ANLATILARDA SARIKIZ

1.1. Sarıkız Efsanesinin Varyantları 9
1.2. Efsane Varyantlarının Karşılaştırılması 18
1.3. Sarıkız Efsanesi Varyantlarında Motifler 21
1.4. Sarıkız Etrafında Oluşan Memoratlar 26
1.5. Sarıkız'ın Efsanevi Kişiliği ve Başka Kültürlerde Sarıkız'a Benzer Tipler 30

İKİNCİ BÖLÜM

SARIKIZ ZİYARETİ

2.1. Sarıkız Etrafında Oluşan Ziyaret Makamları 37
2.2. Sarıkız'la İlişkili Diğer Ziyaret Yerleri 40
2.3. Sarıkız Ziyareti Çevresinde Oluşan Ritüeller 46
2.4. Sarıkız'la İlgili Halk İnançları 51

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SİNEMA VE KÜLTÜR TURİZMİNDE SARIKIZ'IN YERİ

3. 1. Sinemada Sarıkız 59
3. 2. Sarıkız Şenlikleri 78
SONUÇ 85
KAYNAKÇA 92
EKLER I
Ek 1. Sözlü Kaynaklar I
Ek 2. Fotoğraflar III
ÖZGEÇMİŞ XVI

KISALTMALAR

Çev. :Çeviren

Ed. : Editör

KK. : Kaynak Kişi

GİRİŞ

Tezin temel problemi, Kaz dağları ve çevresinde tespit edilen yerleşim yerlerinde Sarıkız olarak bilinen şahsiyet etrafında oluşan evliya kültünün ve bunun yansıması biçiminde tezahür eden ziyaret olgusunun incelenmesidir. Çalışmada, Kaz dağları ve çevresinde ikamet eden toplulukların Sarıkız kültünü nasıl oluşturdukları, bu kültün gelişiminde hangi etkilerin rol oynadığı, Sarıkız etrafında oluşan efsanenin farklı varyantları, bu efsane etkisiyle ortaya çıkan memoratları, Sarıkız inancının sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel hayatta yeri gibi sorulara cevap aranmıştır.

Tezin amacı, Kaz Dağları ve çevresinde Sarıkız şahsiyetinin anlatılarını toplamak ve farklı varyantları birbirleri ile kıyaslamak; bölgedeki ziyaret ritüellerini tespit ederek Sarıkız ziyaret yerinin etkisiyle oluşmuş farklı ziyaret yerlerini ortaya çıkarmaktır. Bölgede daha önce farklı kültürlerin oluşturduğu inançlar ve anlatılar tespit edilerek Sarıkız'da bu anlatıların etkilerini ortaya çıkarmanın yanında Sarıkız inancında eski Türk inançlarının izlerini tespit etmek de hedeflerimiz arasındadır.

Çalışmanın konusu tarih boyunca farklı medeniyetlerin inanç ve anlatılarına girmiş olan Kaz Dağları'nda Tahtacıların ve Sünni toplulukların, Türk halk Müslümanlığı çerçevesinde oluşturdukları Sarıkız evliya kültünün incelenmesidir. Evliya kültü Anadolu'nun birçok yerinde değişmez bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Evliya kültü, bulundukları bölgedeki toplulukların kültürel özelliklerine göre farklılık göstermektedir. Kaz Dağları ve çevresinde yaşayan Tahtacı ve Sünni toplulukların kendi kültürel dairelerine göre oluşturdukları Sarıkız şahsiyeti incelenerek bu toplulukların kültürel kodlarını anlamak folklor çalışmaları açısından önem arz etmektedir. Ziyaret olgusunun ilkel topluluklardan bu yana insanlığın hayatında olduğu gerçeğini düşünerek, günümüzde Kaz Dağları ve çevresindeki Sarıkız etkisiyle oluşmuş ziyaret fenomeni ele alınmıştır.

Araştırma konusuna yakın veya araştırma konusunu ilgilendiren terimler listesi çıkartılmış, bu terimlerle ilgili yapılan çalışmalar taranmış ve literatür oluşturulmuştur. Literatür taramasından sonra soru listeleri güncellenmiş ve saha çalışması öncesinde sorular olgulara göre güncellenerek saha çalışması gerçekleştirilmiştir. Konuyla ilgili bilgi

alınabilecek kaynak kişilere ulaşılmış, onlarla mülakatlar yapılmış, aynı zamanda sahada gözlem tekniğiyle de veriler toplanmıştır. Elde edilen malzemeler tasnif edilmiş ve yorumlanmıştır.

Araştırma alanı Çanakkale iline bağlı Ezine ve Ayvacık ile Balıkesir iline bağlı Edremit ilçesinin örneklem köylerini kapsamaktadır. Araştırmamızın evrenini oluştururken önceliğimiz araştırma konumuzun başlığından da anlaşılacağı üzere Kaz Dağları ve çevresindeki köyler olmuştur. Bu bölgedeki köyler tespit edildikten sonra bu köyler üzerinde Sarıkız inancının tesirleri incelenmiştir. Sarıkız inancının tesirleri olduğu tespit edilen köylerden sonra bu köyler arasında farklı inançlara sahip köyler ele alınmıştır. Yapılan araştırmalardan sonra Çanakkale iline bağlı 13 (Ezine 2, Ayvacık 11), Balıkesir iline bağlı 10 köy tespit edilerek toplamda 23 köyde saha çalışması yapılmıştır. Bu köylerin bağlı bulundukları il ve ilçeler şu şekildedir: Balıkesir-Edremit: Avcılar, Çamcı, Çamlıbel, Doyuran, Hacıhasanlar, Kavlaklar, Kavurmacılar, Mehmetalan, Narlı, Tahtakuşlar. Çanakkale-Ezine: Körüktaşı Derbentbaşı. Çanakkale-Ayvacık: Güzelköy, Tuztaşı, Uzunalan, Bahçedere, Küçükkuyu / Boztepe Mahallesi, Küçükkuyu / Kokulutaş Mahallesi, Küçükkuyu / Hasanobası Mahallesi, Merkez, Koşuburnu, Karıncalık, Güvemcik.

Araştırılan 23 köy inanç olarak Tahtacı Alevi ve Sünni köylerdir. Balıkesir'in Edremit ilçesine bağlı köyler genel olarak dağ köyleridir. Edremit bölgesinde gözlemlenen köylerin neredeyse hiçbirinde hayvancılık yapılmamaktadır. Bu bölgedeki insanlar geçimlerini tarım ile sağlamaktadır. Edremit bölgesinde yoğunluklu olarak zeytin tarımı yapılmaktadır. Çanakkale bölgesindeki köyler ise Edremit bölgesindeki köylerle benzerlik göstermektedir. Bu köylerde Edremit bölgesine nispeten daha çok hayvancılık faaliyeti yapıldığı gözlemlenmiştir.

Tezde kullanılan terimler üzerinde de kısaca durmakta fayda vardır. Bu terimlerden ilki "mit"tir. Mit toplumların en eski yaratmalarıdır. Bu yaratmalar edebi bir kaygı ile değil ilkel insanın etrafında bulunduğu dünyayı gözlemleme ve tanımlama dürtüsü ile ortaya çıkmıştır. Mitler genellikle mitoloji araştırma alanı içinde incelenen bir konudur. Mit hakkında çeşitli araştırmacılar tarafından farklı tanımlamalar yapılmıştır. Yapılan tanımlamaların farklılığı mitlerin çıkış kaynakları hakkında bir fikir birliğinin olmamasına

dayanmaktadır. Mitlerin çıkışları hakkında farklı fikirlere sahip bilim insanları bu farklı düşünceleri etrafında kendi mit tanımlarını yapmışlardır. Günümüzde mitin en kabul gören tanımı olarak Mircea Eliade'ninki şöyledir: "Mit kutsal bir öyküyü anlatır… Bir başka deyişle mit, doğaüstü varlıkların başarıları sayesinde, ister eksiksiz olarak bütün gerçeklik yani kozmos olsun, isterse onun yalnızca bir parçası (sözgelimi bir ada, bir bitki türü, bir insan davranışı, bir kurum) olsun, bir gerçekliğin nasıl yaşama geçtiğini dile getirir. Demek ki mit, her zaman bir 'yaratılış'ın öyküsüdür: Bir şeyin nasıl yaratıldığını, nasıl var olmaya başladığını anlatır." (Eliade, 2001: 15-16).

Eliade'nin tanımlamasına baktığımızda da mitlerin basit birer öyküler olmadığını, kutsal sayılan birer yaratma olduğunu anlayabiliyoruz. Mitler hakkında Fuzuli Bayat'ın, "Mit; değerler paradigmasında dünyayı algılama, şekillendirme, sembolleştirme, kısaca ifade etmek gerekirse hayatın ve olayların genelleştirilmiş modelidir. Anlam paradigmasına göre mit, bir düşünce tarzı, bir şuur ve bilinç nevidir. Şu hâlde mit, dünya hakkındaki gerçekliğin ta kendisidir ve diyalektik mantığın sonucu olarak meydana çıkar" (Bayat, 2017: 11) açıklamasına baktığımızda Eliade'nin tanımlamasına benzer bir yaklaşımda olduğunu görebiliriz. Eliade mitin tanımlamasını yaptıktan sonra mitlerin özelliklerini şöyle sıralamıştır: 1. Mit, doğaüstü varlıkların eylemlerinin öyküsünü oluşturur. 2. Bu öykü kesinlikle gerçek (çünkü gerçeklerle ilgilidir) ve kutsal (çünkü doğaüstü varlıklar tarafından yaratılmıştır) olarak kabul edilir. 3. Mit her zaman için bir "yaratılış"la ilgilidir, bir şeyin yaşama nasıl geçtiğini, ya da bir davranışın, bir kurumun, bir çalışma biçiminin nasıl yaratılmış olduğunu anlatır; işte bu nedenle de, mitler insana özgü her anlamlı eylemin örnek tiplerini oluştururlar. 4. İnsan miti bilmekle nesnelerin "köken"ini de bilir, bu nedenle de, nesnelere egemen olmayı ve onları istediği gibi yönlendirip kullanmayı başarabilir; burada "dıştan" , "soyut" bir bilgi değil de (mitin ya tören havası içinde anlatılması ya da kanıtını oluşturduğu ritüelin gerçekleştirilmesiyle) zorunlu olarak, şaşmaz bicimde "yaşanan" bir bilgi söz konusudur. 5. Şu ya da bu bicimde, insan, miti yeniden anımsatılan ve yeniden gerçekleşme aşamasına getirilen olayların kutsal, coşku verici gücünün etkisine girmek anlamında "yaşar" (Eliade, 2001: 28).

Bu özelliklere baktığımızda mitlere eski zamanlarda rastgele uydurulmuş hikâyeler olarak değil ilkel zaman insanının dünyaya bakış açısı ve inanç sistemini anlama olarak değerlendirebiliriz.

Mitlerin tanımlamalarından sonra mitlerin gruplandırma meselesi yer almaktadır. Mitlerin tasnifi, insanın ve dünyanın geleceği hakkında oluşturulan mitlere "eskatoloji", evrenin nasıl oluştuğuna dair mitlere "kozmogoni", tanrıların nereden geldikleri hakkındaki mitlere "teogoni", insanların kökenleri ya da nasıl oluştukları hakkında olan mitlere ise "antropogoni" şeklindedir. Bu konan başlıklar tabi ki mitlerin konuları hakkında genel bir gruplandırma şeklidir. Mitoloji üzerine farklı çalışmalara sahip Samuel Henry Hooke ise mitleri, a. Ritüel Mitosları, b. Orijin Mitosları, c. Kült Mitosları, d. Prestij Mitosları, e. Eskatalogya Mitosları" (2002: 14-20) şeklinde beş grupta toplamıştır. Bronislaw Malinowski ise mitleri, a. kökenlere ilişkin mitler, b. ölüm ve yaşam döneminin yeniden başlaması üzerine mitler, c. büyüye ilişkin mitler (Malinowski, 1998: 116-157) şeklinde üç gruba ayırarak incelemiştir. Fuzuli Bayat mitlerin konularının milletlerde görülme sıklığına göre "genel" ve "özel" olarak ayırmış ve mitlerin sınıflandırılmasını bu ayrıma göre yapmıştır: A. Genel kategoriler (kozmogonik mitler, ilk insanın yaratılması mitleri, türeyiş mitleri, takvim mitleri), B. Özel kategoriler (tanrılar hakkında -teogoni- mitler, köken -etiyolojik- mitleri, dünyanın sonu -eskatoloji-, hakkında mitler, totem mitleri, kahramanlık mitleri) (Bayat, 2017: 15-17).

Tezde kullanılan bir diğer terim "efsane"dir. Efsane kelime olarak Türkçeye Farsçadan geçmiştir. Anadolu sahasında yaşayan Türkler arasında "efsane", "menkıbe", "esatir" ve "söylence" gibi isimler almaktadır. Efsaneler eski dönemde insanların doğada anlamlandıramadıkları nesne, doğa olayı vb. durumlar hakkında geliştirdikleri kısa anlatılar olarak tanımlanabilir. Efsane terimi üzerine yapılan birçok tanımlama bulunmaktadır. Bu tanımlamalar içerisinde Grimm Kardeşlerin, "Efsane, gerçek veya hayali muayyen şahıs, hadise veya yer hakkında anlatılan bir hikâyedir." (Jason, 1972: 134) kabul edilen tanımlardan biridir. Bu tanımdan da anlayacağımız üzere efsaneler bulundukları coğrafyalara bağımlı anlatılardır. Bulundukları coğrafyalarda yaşayan insanlar etrafında gördükleri ve açıklayamadıkları durumları efsane anlatıları olarak nesilden nesle anlatarak yaşatmışlardır.

Efsane araştırmalarında uzunca yıllar mesai harcamış isimlerden biri olan Saim Sakaoğlu efsanenin özelliklerini şöyle sıralamıştır: a. Şahıs, yer ve hadiseler hakkında anlatılırlar, b. Anlatılanların inandırıcılık vasfı vardır, c. Umumiyetle şahıs ve hadiselerde

tabiatüstü olma vasfı görülür, d. Efsanelerin belirli bir şekli yoktur; kısa ve konuşma diline yer veren bir anlatmadır (Sakaoğlu, 1980: 6). Bu özelliklere baktığımızda efsanelerin mitler ve masallarla karıştırılabilecek bir tür olduğunu görmekteyiz. Efsaneler masallara göre daha kısa ve içinde olağanüstü durumlar daha fazla olan bir anlatıdır.

Efsaneler dinî veya tarihte yer edinmiş bir kişi tarafından anlatıldıklarında "menkıbe" ismini alırlar. Efsaneler gerek "menkıbe" adını aldıkları tür kapsamında gerek bulunduğu coğrafyanın özellikleriyle oluşmuş olsun inandırıcılık yanıyla dikkat çekerler. Bu inandırıcılık kısmı efsaneyi folklor çalışmalarında özel bir yere koymaktadır. Saha çalışmaları içerisinde "kaynak kişi" adını verdiğimiz kişiler şahit oldukları veya duydukları efsanelere inandıkları için aktarımı daha rahat yapabilmektedirler. Bu saha çalışmasında araştırmacının işini kolaylaştırarak efsaneyi daha rahat bir şekilde derlenmesine olanak sağlamaktadır.

Tezde üzerinde durulan bir diğer kavram "kült"tür. Kült üzerine yapılan araştırmalar, bu kavramın "tapma", "tapım", "din", "dini tören" gibi anlamlarla bağdaştırılan inanç ve ritüele bağlı uygulamalar olduğunu vurgulamaktadır. Fransızca kökenli "cultus" sözcüğünden literatüre kazandırılmış kavramlardan olan kült terimi, kutsalla ilişkili görülen ve bu ilişkisi nedeniyle etrafında kanlı veya kansız kurban biçiminde pragmatik armağan sunumları gibi ritüeller oluşturabilmiş nesne veya varlıklardır. Kült olan doğal varlıklara ve mekânlara yapılan ziyaretin temelinde de bu olgu yatmaktadır. Ahmet Yaşar Ocak'a göre (2012: 113) bir kültün oluşabilmesi için; külte konu olabilecek nesne veya şahsın varlığı, bu nesne veya şahıstan insanlara fayda yahut zarar gelebileceği inancının bulunması ve bunun sonucu olarak da ziyaretler, adaklar, kurbanlar vb. uygulamaların yapılması gerekmektedir. Türk kültüründe dağ, tepe, taş, kaya, su, ateş, ağaç gibi doğal varlıkların yanında manizmle ilişkili olarak ölmüş atalar da kültleştirilmiştir. Atalar kültünün birçok tezahürünün yanında mezar ziyaretleri, türbeler, yatırlar bu bağlamda atalar kültüyle ilişkilidir. Atalar kültüne bağlı ziyaretlerde ataların ruhundan dilek dileme, onlara kurban sunma, saygı duyma, onları anma yoluyla psikolojik rahatlama, ataların ruhundan duyulan korku gibi hususlar ziyaret katılımcılarının motivasyon kaynaklarıdır (Yolcu, 2018: 109-110).

Kült tüm kültürler için ortak bir tanımlama içerisinde değerlendirebileceğimiz bir olgu değildir. Kült tanımlamaları içerisinde "tapma", "tapınma" gibi tanımlamalar her toplum için uygun olmayabilir. Türk toplumu için bakarsak kült olarak görülen şeyler tanrısal bir tapınma değildir. Yapılan araştırmalarda Türklerin tapınma olarak yalnızca "Gök Tanrı" kültüne bağlı kaldıkları görülmektedir. Bugün yapılan saha çalışmalarında bile inanç ve ritüele bağlı uygulamalarda birçok kült örneğini görmekteyiz. Bu örnekler genellikle "atalar kültü", "tabiat kültü", "dağ kültü", "ağaç kültü", "su kültü" gibi kültlerdir. Bu örneklerde doğrudan bir tapınma örneğiyle karşılaşmamaktayız.

Atalar kültü bir ailede veya toplulukta daha önceden yaşayıp ölmüş olan yaşlılara karşı inanç ve ritüele bağlı uygulamalardır. Bu inanç ve uygulamalar o toplumun geleneksel yapısından kaynaklanmaktadır. Geleneksel toplumlar kendileri için önemli saydıkları bu kurallarını geçmişte o kuralları yaşamış ve kendilerine anlatmış büyüklerinden öğrenirler. Bu öğrendikleri bilgileri ve uygulamaları hayatlarının merkezine yerleştirmiş olan bu toplumların bireyleri tarafından "ataları" büyük bir öneme sahip olur. Bu önem zamanla kendini inanç ve uygulamalarda gösterir. Atalar kültünde saygı duyulan kişinin mutlaka kan bağına bağlı akraba olması gerekmemektedir. Yapılan saha çalışmaları sonucunda dinî büyük olarak görülen kişiler, bir köyün kurucusu olarak sayılan kişiler gibi herhangi bir kan bağı olmamasına karşın "atalar kültü" başlığı altında değerlendirilebilecek inanç ve ritüeller tespit edilmiştir. Türklerde atalar kültünü daha çok eren, şeyh, evliya vb. dini büyüklerin ruhları memnun etme üzerine yapılan uygulamalarda görmekteyiz. Bu uygulamalar sonucunda başa gelecek felaketlerden korunma, Tanrıya yaklaşma gibi beklentiler söz konusudur.

Türkler göçebe toplum yapısından dolayı doğa ile baş başa olan toplumlardan biridir. Günlük yaşantı sürekli bir tabiatla mücadele içindedir. Avcılık, toplayıcılık gibi faaliyetler hayatta kalmak için hayati önem taşımaktadır. Bu denli doğa ile iç içe olan Türk toplumunda tabiat kültlerinin oluşması, tabiata ait nesnelerin kutsal görülmesi şaşırılacak bir durum değildir. Türklerde tabiat kültleri olarak "ağaç", "su", "dağ", "kaya", gibi kültlere sıkça rastlanmaktadır. Eski Türkler doğanın içerisinde çeşitli ruhların olduklarına inanırlardı. Bu ruhlar eski Türkler tarafından güçlü ve saygı duyulması gereken kutsallar olarak görülürdü. Bu inanç sistemi kültürel kodlara o kadar derin işlemiştir ki günümüzde yapılan saha çalışmaları neticesinde Türklerin farkında olarak veya olmayarak bu inanç

sistemine dair izleri devam ettirdiği görülmektedir. Tahtacı Alevilerinde görülen ağaç kesmeden önce yapılan ritüeller, kutsal olarak görülen mekanlardan çıkan yer altı sularının "zemzem" suyu olarak adlandırılması, bazı bölgelerde kutsal şahıs olarak görülen kişilerin dağ tepelerinde mezarlarının olması, menkıbelerde kayaların canlanmaları ve yer değiştirilmeleri tabiat kültlerinin Türklerin kültürel yapısında ne denli önemli olduğunu ve yerini koruduğunu gösteren örnekler olarak kabul edilebilir.

Tezde üzerinde durulan bir diğer kavram, "ziyaret fenomeni"dir. Türk kültüründe ziyaret olgusu oldukça önemli bir yere sahiptir. Günay vd.'nin verdiği bilgilere göre (2001: 10) ziyaret fenomeni, yatır, türbe, kümbet, tekke, ziyaret, dede mezarı gibi çeşitli adlarla anılan ve çoğunlukla kendilerine veli, evliya, eren, ermiş, abit, zahit, âlim, sofu, seyyid, şeyh, gazi, mübarek, pir, dede, baba, abdal yahut şehit gibi türlü isim ve sıfatlar verilerek manevi güç ve meziyetlerine inanılan kişilerin yattıkları kabul edilen yerlere, belli hacet, dilek, istek ve muratlarla yapılan ziyaretler ve bu çerçevede oluşmuş bulunan inanç ve uygulamalardır. Öte yandan ziyaret yerleri, her zaman için, kendilerinde belli bir manevi güç, feyz ya da bereket bulundurduğuna inanılan ve birtakım efsaneler, hikâyeler, kerametler ve mertebeler atfedilen kişilerin mezarları, türbeleri yahut onlara ithaf olunan makamlar değildir; zira kutsal bilinen bir kısım taş, ağaç, kaynak, göl, kaya ve dağ gibi mekânlar ve şeyler de ziyaret yeri kategorisine dâhil bulunmaktadır.

Dinin kökenleri araştırmalarında değinilen "animizm" inancını bu ziyaret olgusunun kökleri olarak görebiliriz. Animizmde her nesnenin bir ruhu olduğuna inanılmaktadır. Bugün kutsal olarak görülen ve çeşitli nedenlerle ziyaret edilen mekânların dini inanç kökünde animizm inancının izlerini görebiliriz. Türkler yalnızca insanların değil kendileri için kutsal görülen nesnelerin ruhu olduğuna ve bu ruhlara saygı duyulması gerektiğine en eski zamanlardan beri inanan topluluklardandır. Bu ruha inanma geleneği eski zamanlardan beri geliştirdiğimiz bir diğer inanç olan atalar kültüyle birleştiğinde ziyaret olgusu oluşmaktadır.

Türklerin yaşadığı her coğrafyada kutsal sayılan ziyaret yerleri bulunduğu görülmektedir. Bu coğrafyalarda yaşayan insanlar bu kutsal mekânları ya kendilerince özel bir tarihte ya da belli beklentiler içerisinde ziyaret ederler. Bu ziyaretlerin büyük bir çoğunluğu dini inançlarla bağdaştırılmaktadır. Türkler dinî olarak kutsal gördükleri

mekânları daha çok ziyaret etmekte ve bu ziyaretlere önem göstermektedir. Türk kültüründe yapılan ziyaretlerin bireysel dileklerin karşılanması, bereket ve kutsal görülen atanın ruhunu hoş tutmak gibi amaçlarla yapıldığı görülmektedir. Anadolu'nun bazı bölgelerinde yapılan ziyaretler günlük ve dua üzerine olurken bazı bölgelerde ziyaret alanında konaklayarak daha fazla ritüel geliştirmek şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Ziyaret edilen kutsal mekânlarda yapılan ritüeller farklılık gösterse bile ziyaret edilen mekâna bakış açısı aynıdır. Ziyaret edilen mekân inanılan ruhun evi gibi görülür. Bu bakış ile saygılı bir duruş gösterilmekte ve ruhu inciteceğine inanılan davranışlardan kaçınılmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM
SÖZLÜ ANLATILARDA SARIKIZ

Halk bilimi çalışmalarının en önemli kaynakları sözlü kaynaklardır. İlk folklor çalışmalarına baktığımızda bile sözlü kaynakların önemini görmekteyiz. Folklor ürünlerinin aktarımı açısından oldukça büyük bir öneme sahip olan sözlü kaynaklar kültürün canlı kalmasında önemli bir işlev üstlenmiştir. Folklor ürünleri olarak masal, efsane, fıkra vb. ürünler nesilden nesle sözlü olarak aktarılmıştır.

Sarıkız Kaz dağları etrafında oldukça bilinen bir şahsiyettir. Kaz dağları çevresinde yaşamını sürdüren Alevi ve Sünni inanca sahip topluluklarda hikâyesi anlatılır ve etrafında çeşitli inanç ve ritüeller vardır. Sarıkız anlatısı yalnızca Kaz Dağları ve çevresinde değil Balıkesir ve Çanakkale şehirlerinin tamamında bilinmektedir. Çanakkale merkez ve ilçelere bağlı köylerde Sarıkız'ın hikâyesi bilinmekte ve anlatılmaktadır. Bu bölgede anlatılan Sarıkız Edremit'te yaşayan ve başına türlü şeyler gelerek haksızlığa uğrayan bir evliya olarak geçmektedir.

Kaz Dağları ve çevresinde oluşan Sarıkız ziyareti, o bölgede yaşayan topluluklarda canlı bir şekilde yaşamaktadır. Nitekim Sarıkız ismi ile birçok şehirde mezar ve anlatı vardır, ancak en yoğun kümelenme bahsi geçen bu bölgededir. Diğer bölgelerde anlatılan Sarıkız'ı incelediğimizde Kaz dağları ve çevresinde anlatılan Sarıkızla bir ilgisi olmadığını, bu anlatıların çokluğunun Sarıkız isminin popüler olmasıyla bağlantılı olduğunu görmekteyiz.

1.1. Sarıkız Efsanesinin Varyantları

Varyant, bir folklor ürününün sözlü gelenekten dolayı zaman içerisinde anlatıcıların anlatım şekli, dünya görüşü, bulunduğu çevre vb. gibi etkenler nedeniyle icra ettiği üründe kısaltmalar, değişiklikler, çıkartmalar veya eklemeler yapmasıyla ürünün yeni bir boyut kazanmış halidir. Vladimir Propp, varyant terimi için "Bir folklor ürünü sürekli akış halindedir, bu yüzden eğer sadece bir kez kaydedilmişse derinlikli olarak incelenemez. Mümkün olduğunca çok kez kayıt edilmelidir. Biz her bir kayda varyant deriz ve bu varyantlar, bir ve aynı kişi tarafından yaratılmış bir edebiyat eserinin bir versiyonundan

tamamen farklı bir şeydir" (Propp, 1998: 17-18) diyerek folklor ürünlerinin sözlü kültürde olmasından dolayı sürekli değişimde olduğunu ve bu değişimler incelenerek derin bir analiz yapılabileceğini belirtmiştir. Varyantların oluşumu üzerine başka bir açıklama ise Özkul Çobanoğlu tarafından yapılmıştır. Çobanoğlu, folklor ürünlerinin "çeşitlenme" özelliğinde varyantı, "Folklor ürünlerinin dağılımı, yayılımı sözlü geçiş veya sözlü iletişim ile olur. Anlatımlar, edinimler, öğrenimler ve tecrübeler neredeyse daima dil yolu ile anlaşarak gerçekleştirilir. Ortamı paylaşanların yetenekleri, durumları, tecrübeleri, icra edilen bir folklor ürününün, farklı biçimlerde tekrar edilmesine yol açar. Tekrar sırasında eski ürün, yeni unsurlar kazanabilir veya bazı özelliklerini de kaybedebilir. Böylece yeni bir ürün meydana gelmiş olur. Eski form ve muhtevadan farklılık gösteren yeni ürüne "varyant" (variant) denilmektedir" (Çobanoğlu, 2005: 23-24) şeklinde tanımlamaktadır.

Ortak bir folklor ürününün çeşitli zamanlarda farklılaşması elde edilen tüm farklı varyantların aslında aynı ürün olduğu anlamına gelmez. Her varyantı yeni bir ürün gibi incelememiz folklor disiplini için daha bilimsel bir yöntem olacaktır. Julius ve Kaarle Krohn konuya dair, "Araştırma konusunu oluşturduktan sonra aynı geleneksel unsurun olabildiğince çok varyantını toplamak gerekir. Yalnızca yeterli sayıda varyantların karşılaştırılması bir ya da birkaç varyantta tesadüfen ortaya çıkabilecek etmenleri yok edebilir" (Krohn ve Krohn, 1996: 15) ifadeleri elde ettiğimiz her varyantın yeni bir ürünmüş gibi incelememiz gerektiğini destekleyen bir görüştür. Her bir varyanta yeni bir ürünmüş gibi bakmamız ve incelememiz bizi incelediğimiz folklor ürününü farklı açılarla değerlendirmemiz hatta belki incelediğimiz ürünün inceleme açısından ilk varyantına yaklaşmamız açısından avantajlı duruma getirebilir.

Yaptığımız saha çalışmaları neticesinde Çanakkale ve Balıkesir bölgesinde sözlü gelenekte Sarıkız ile ilgili beş varyanta ulaştık. Bu varyantlar Sarıkız'ın başına gelenler, babasının tutumları, Sarıkız ve babasının ölümü ve hatta Sarıkız'ın görüldüğü karakteristik olgu hakkında farklılıklar içermektedir. Saha çalışmaları sonucunda elde ettiğimiz varyantlar şöyledir:

Varyant 1: Sarıkız Ayvacık'ta yaşayan bir çoban ailesinin çocuğudur. Babasının adı Cılbak'tır. Bu aile Ayvacık'ta yaşarken Sarıkız'ın annesi ölür. Babasının annesine karşı çok fazla sevgisi vardır. Sarıkız'ın annesi ölünce babası yaşadıkları köyde her yer annesini

hatırlattığı için daha fazla oralarda durmak istemez. Bir gün Sarıkız'ı yanına çağırır ve "Kızım buralardan göçelim mi? Ben buralarda duramaz oldum, nereye baksam anneni görürüm" der. Sarıkız, "Olur baba, sen mutsuz olma yeter ki, gidelim" der.

Bu konuşmadan sonra Sarıkız ve babası Ayvacık'tan Güre taraflarına kadar gelirler. Güre'ye geldikten sonra Güre'nin üst taraflarında yer alan Kavurmacılar köyüne yerleşirler. Buraya geldikten sonra Cılbak Baba köyde bulunan kişilerin hayvanlarına bakarak çobanlık yapmaya başlar. O dönemde çobanlık yapanlar hayvanlar daha sağlıklı olsun, daha çok besin alsınlar diye hayvanlarını Kaz dağlarının zirvesine kadar götürürlermiş. Kaz Dağları'na yapılan bu yolculuk yaklaşık iki-üç gün sürermiş. Cılbak Baba da hayvanlar daha sağlıklı olsun diye hayvanlarını hep Kaz dağlarının en zirvesine kadar çıkartırmış.

Çobanlığa devam eden Cılbak Baba Sarıkız biraz büyüyüp ergenliğe gelince hem canı sıkılmasın hem de çobanlığı öğrensin diye Sarıkız'a on iki tane kaz almış. Bir gün Cılbak Baba zirvede hayvanları otlatırken onunla birlikte giden Sarıkız'ın kazları kaçmış ve Ayvacık'ta bir ovaya inip ekinlere zarar vermiş. Ekinlerin sahipleri kazları görünce bu işin Sarıkız'dan dolayı olduğunu anlarlar ve zirveye çıkarak Cılbak Baba'ya, "Kızının kazları ekinlere zarar veriyor, eğer çobanlığı beceremiyorsa al şu kazları elinden" demişler. Babası bu olay üzerine Sarıkız'ın yanına giderek kızını uyarmış. Sarıkız kimsenin görmediği bir köşede bir avuç çakıl taşını eteğine doldurmuş ve kendi etrafında dönmüş. O saçılan taşlar bir kilometre çapında daire oluşturmuş ve yere düştüğünde bir insan boyunda çevrelenmiş avlu oluşmuş. Kazlar normalde uçarak çıkabilmelerine karşın o avlunun dışına çıkamıyorlarmış. Sarıkız'ın ilk ermişlik belirtisi böyle olmuş.

Gel zaman git zaman Sarıkız çok güzel bir genç kız olmuş. Sarıkız aslında sarışın bir kız değil siyah saçlı bir kızmış. Sarıkız'ın büyüdüğünü ve artık tek başına durabileceğini gören babası köyün imamına giderek, "Ben hacca gitmek istiyorum, fakat kızımı sana emanet etsem olur mu?" diye sormuş. Köy imamı, "O öksüz bir kızdır, seve seve bakarım" diye cevap vermiş. Baba kızını imama emanet ederek hac yolculuğuna başlamış. O dönemde hacca yürüyerek gidildiği için bir hac ziyareti dört-beş seneyi bulabilirmiş. Baba hacca gidince Sarıkız çok güzel olduğu için köyün gençleri Sarıkız'ı istemeye başlamışlar. Köyün gençleri konuşmak, görüşmek ve hatta evlenmek istemişler

fakat Sarıkız o dönemde tamamen tasavvufa yönelmiş dünyevi şeyleri istemez hatta çok fazla konuşmazmış bile. Sarıkız, gençleri reddettikçe kötülemeler başlamış. Bu kötülemeler çoğaldıkça Sarıkız'ın adı köyde kötü kız olarak çıkmış.

Gel zaman git zaman Sarıkız'ın babası hacdan dönmüş. Hacdan döndükten sonra köyde kimse yüzüne bakmazmış, hatta görenler kafalarını çevirirlermiş. Baba "hacdan gelen insan böyle mi karşılanır" diye onlara sitemde bulunmuş. Köylüler" sen git, kızına sor neler olduğunu, o anlatır sana" demişler. Baba Sarıkız'ın yanına gitmiş, durumun ne olduğunu sormuş, ama Sarıkız'ın ağzını bıçak açmazmış. Sarıkız iyice kendi içine kapanmış hatta evden bile çıkmıyormuş. Durum böyle olunca Cılbak Baba tekrar ahalinin yanına dönmüş ve durumun ne olduğunu sormuş. "Senin kızın kötü yola düşmüş, utancımızdan çarşıya bile çıkamıyoruz" cevabını almış. Bu tepkileri alan Cılbak Baba ne yapacağını, bu durumu nasıl çözeceğini köylüye sormuş. Köylüler Cılbak Baba'ya "Kızını buradan götür ve öldür, köyümüzün ve kendinin namusunu temizle" cevabını vermişler. Baba kendisine gelen bu baskılara dayanamamış ve Sarıkız'ı öldürmeye niyetlenmiş.

Sarıkız'ı öldürmek için almış ve köyden çıkarlarken köylü çocuklar Sarıkız'a çürük yumurta atmaya başlamışlar. Atılan yumurtalardan dolayı Sarıkız'ın saçları sarı olmuş ve çocuklar gülerek "Sarıkız!" diye bağırmaya başlamışlar. Cılbak Baba kızını almış ve bugünkü Sarıkız tepesi olarak adlandırılan tepenin zirvesine kadar çıkmış. Tepeye çıktıklarında Cılbak Baba yanında olan testiyi çıkarmış. Kızından testiye su doldurmasını, abdest alacağını söylemiş. En yakın temiz su kaynağı 1 km. mesafedeymiş. Sarıkız bu istek üzerine babasına, "Babacığım, gözlerini kapat sana suyu hemen bulacağım" demiş.

Babası bu cevap üzerine şaşırmış ve gözlerini kapatmış. Sarıkız testiyi hemen doldurmuş ve abdest alacak olan babasının ellerine dökmüş. Babası suyu ağzına götürünce suyun tuzlu olduğunu anlamış. "Dağın başında ne tuzlu suyu bu" diye şaşırmış ve kızana dönerek suyun tuzlu olduğunu, başka bir su vermesini istemiş. Sarıkız tekrar gözlerini kapatmasını istemiş, şüphelenen baba gözlerini yarım kapatmış ve Sarıkız'ın elini Akçay'ın denizine uzatarak suyu doldurduğunu görmüş. Bu durum karşısında, "kızım verdiğin su tuzlu, ben bu suda abdest alacağım, bana tatlı su bulman lazım" demiş. Sarıkız "tamam" demiş ve başını testiye doğru çevirmiş. Bu sefer aynı testiden tatlı su akmış. Bu

yaşananlardan sonra baba kızının ermiş olduğunu ve iftiraya uğradığını fark etmiş. Baba çok pişman olmuş ve onu öldürme niyetinden vazgeçmiş.

Cılbak Baba bu durumda köye de dönemeyeceğini düşünmüş. "Ben kendimi çok kötü hissediyorum" demiş ve kızının yanından ayrılmış. Bugünkü Baba Tepe'ye kadar yürümüş. Orada simsiyah bir bulut dağı kaplamış. Dağda gezen diğer çobanlar korkmuşlar ve saklanmışlar. Bulut aralanınca çobanlar merakla gezmeye devam etmişler. Sarıkız'ı Sarıkız tepesinde, babasını ise Baba Tepe'de ölü olarak bulmuşlar. İkisini de bulundukları yere defnedip etraflarını taş ile çevirmişler. Daha sonra Bayramiç ovasına doğru yola çıkmışlar. Yol üzerinde bir düzlükte pamuk gibi bir bulut topunun yere indiğini görmüşler. Ne olduğunu merak edip oraya doğru gitmişler. Bulutun içine girdikten sonra kırk kişinin semah döndüğünü görmüşler. Siz kimsiniz diye seslenmişler ama cevap alamamışlar. Seslenmeye devam etmişler ve sonunda cevap almışlar. Kırk kişi çobanlara dönerek, "Bize kırk evliya derler. Türkler Avrupa kıtasına ayak basmaya (sefere) hazırlık yapıyorlar. Biz onlara manevi destek amaçlı semah yapıyoruz" demişler ve gökyüzüne doğru uçmuşlar (KK3, KK4, KK5, KK6, KK7, KK8, KK9, KK13, KK14, KK15, KK16, KK17).

Varyant 2: Sarıkız Ayvacık'ta yaşayan bir Yörük kızıymış. Babasının adı Cılbak'mış. Bu aile Ayvacık'ta yaşarken Sarıkız'ın annesi ölmüş. Bu olay üzerine babası yaşadıkları köyde her yer annesini hatırlattığı için daha fazla oralarda durmak istememiş. Bir gün Sarıkız'ı yanına çağırmış, "Kızım, buralardan göçelim mi? Ben buralarda duramaz oldum, nereye baksam anneni görürüm" demiş. Sarıkız, "Olur baba, sen mutsuz olma yeter ki, gidelim" demiş. Bu konuşmadan sonra Sarıkız ve babası Ayvacık'tan Güre taraflarına kadar gelmişler. Güre'nin üst taraflarında yer alan Kavurmacılar köyüne yerleşmişler. Buraya yerleştikten sonra Cılbak Baba köyde bulunan kişilerin hayvanlarına bakarak çobanlık yapmaya başlamış. O dönemde çobanlık yapanlar otlattıkları hayvanlar daha sağlıklı olsun, daha çok besin alsınlar diye Kaz dağlarının zirvesine kadar götürürlermiş. Bu yolculuk yaklaşık iki üç gün sürermiş. Cılbak Baba hayvanlarını hep Kaz dağlarının en zirvesine kadar çıkartırmış.

Çobanlığa devam eden Cılbak Baba Sarıkız biraz büyüyüp ergenliğe gelince hem canı sıkılmasın hem de çobanlığı öğrensin diye Sarıkız'a on iki tane kaz almış. Bir gün Cılbak Baba zirvede hayvanları otlatırken onunla birlikte giden Sarıkız'ın kazları kaçmış

ve Ayvacık'ta bir ovaya inip ekinlere zarar vermiş. Zarar verilen ekinlerin sahipleri kazları görünce bu işin Sarıkız'dan dolayı olduğunu anlamışlar ve zirveye çıkarak Cılbak Baba'ya, "Kızının kazları ekinlere zarar veriyor, eğer çobanlığı beceremiyorsa al şu kazları elinden" demişler. Babası bu olay üzerine Sarıkız'ın yanına giderek kızını uyarmış. Bunun üzerine Sarıkız kimsenin görmediği bir köşede bir avuç çakıl taşını eteğine doldurmuş ve kendi etrafında dönmüş. O saçılan taşlar bir kilometre çapında daire oluşturmuş ve yere düştüğünde bir insan boyunda etrafını çevreleyerek avlu oluşturmuş. Kazlar normalde uçarak çıkabilmelerine karşın o avlunun dışına çıkamıyorlarmış.

Sarıkız'ın büyüdüğünü ve artık tek başına durabileceğini gören babası köyün imamına giderek, "Ben hacca gitmek istiyorum, kızımı sana emanet etsem olur mu?" diye sormuş. Köyün imamı, "O öksüz bir kızdır, seve seve bakarım" diye cevap vermiş. Baba kızını imama emanet ederek hac yolculuğuna başlamış. O dönemde hacca yürüyerek gidildiği için bir hac ziyareti dört-beş seneyi bulabilirmiş.

Cılbak Baba hacca gidince Sarıkız'a âşık olan köyün ağası Sarıkız'la evlenmek istemiş, ancak Sarıkız köyün ağasını istememiş. Sarıkız yüz vermeyince köyün ağasının hakaretleri sonucunda köylü Sarıkız'ı karalamış. Babası hacdan dönünce "Kızın kötü yola düşmüş" demişler. Babası bu durum üzerine Sarıkız'ı almış ve Sarıkız tepesinin zirvesine gitmiş. Zirveye çıktıktan sonra kızını öldürmeye kıyamamış ve "Burada bırakayım, nasıl olsa tek başına zirvede ölür" diyerek orada bırakmış ve köye inmiş.

Aradan uzun zaman geçmiş, çobanlar Sarıkız'ı görmüşler ve köylülere haber vermişler. Köylüler Cılbak Baba'ya gelmiş ve "Sen kızını öldürmedin, bize yalan söyledin, senin kızın yaşıyor" demişler. Baba, "Benim kızım yaşayamaz, öldü" demiş ama içine de şüphe düşmüş. Sarıkız tepesi olarak adlandırılan tepenin zirvesine kadar çıkmış. Sarıkız'ın yaşadığını görmüş. Kızının ermiş olduğunu anlamış. Yanında bir testi varmış. Babası kızından testiye su doldurmasını, abdest alacağını söylemiş. En yakın temiz su kaynağı 1 km mesafededir. Sarıkız bu istek üzerine babasına, "Babacığım gözlerini kapat sana suyu hemen bulacağım" demiş. Babası bu cevap üzerine şaşırmış ve gözlerini kapatmış. Sarıkız testiyi hemen doldurmuş ve abdest alacak olan babasının ellerine dökmüş. Babası suyu ağzına getirince suyun tuzlu olduğunu anlamış. Şaşırırmış ve kızana dönerek suyun tuzlu olduğunu, başka bir su vermesini istemiş. Sarıkız tekrar gözlerini kapatmasını istemiş,

şüphelenen baba gözlerini yarım kapatmış ve Sarıkız'ın elini Akçay'ın denizine uzatarak suyu doldurduğunu görmüş. Bu durum karşısında, "Kızım verdiğin su tuzlu, ben bu suda abdest alacağım, bana tatlı su bulman lazım" demiş.

Sarıkız başını bu kez testiye doğru çevirmiş. Bu sefer aynı testiden tatlı su akmış. Bu yaşananlardan sonra baba kızın ermiş olduğunu ve iftiraya uğradığını fark etmiş. Baba çok pişman olmuş ve kızını öldürememiş. Kızını öldürememiş ama köye de ikinci kez dönememiş. Babası içinde bulundukları duruma üzülerek oracıkta ölmüş. Sarıkız ölen babasını bugünkü Baba Dağ tepesine taşımış ve oraya gömmüş. Kendisi de eski yerine dönmüş ve orada ölmüş (KK1, KK2, KK10, KK11, KK12).

Varyant 3: Sarıkız Güre'nin Kavurmacılar köyünde yaşayan çok güzel, öksüz bir kızmış. Babası çobanlık yaparmış. Babası Sarıkız belli bir yaşa geldikten sonra hacca gitmek istemiş. Hacca giderken kızını köyün muhtarına emanet etmiş. Köyün muhtarı Sarıkız'a âşıkmış. Babası hacca gittikten sonra muhtar Sarıkız'a yanaşmış ve açılmış. Sarıkız muhtarın sevgisine karşılık vermemiş. Bunun üzerine muhtar Sarıkız'a iftira atmış ve köyde Sarıkız'ın adı kötü kız olarak çıkmış.

Baba hacdan döndükten sonra kızının adının çıktığını öğrenmiş. Bu durum karşısında dayanamamış ve "Ben böyle bir kız istemem" demiş ve köylüye "Dağa çıkartıp öldürün" demiş. Sarıkız'ı öldürmek için dağa çıkartan gençler çok güzel olduğu için Sarıkız'a kıyamamışlar ve onu öldürememişler. Sarıkız'ın yanına kazlar bırakmışlar ve tepede onu bırakıp köye dönmüşler.

Köyde Sarıkız'ı öldürdüklerini söylemişler. Tepede Sarıkız'ı bırakan gençlerden biri dayanamamış ve her gün tepeye çıkarak Sarıkız'ı ziyaret etmeye başlamış. Zamanla bu genç ile Sarıkız arasında arkadaşlık başlamış. Gencin her gün tepeye çıktığını gören köylüler şüphelenmiş ve genci takip etmeye başlamışlar. Takip ettikten sonra Sarıkız'ın ölmediğini görmüşler. Köye dönüp Sarıkız'ın babasına "Senin kızın ölmemiş, tepelerde erkeklerle oynaşıyor" demişler. Baba çok sinirlenmiş ve "Ben de gider kendim öldürürüm" demiş.

Sarıkız'ı bulmuş ve sinirle "Ben seni öldürmeye geldim" demiş. Sarıkız "olur" demiş. Babası "Seni öldürmeden önce bir abdest alayım" demiş ve kızından su istemiş. Kızı babasından gözlerini kapamasını istemiş ve sonrasında babasının eline su dökmüş. Babası abdest almak için suyu ağzına götürmüş ve suyun tuzlu olduğunu anlamış. Kızına suyun tuzlu olduğunu söylemiş ve kızının isteği üzerine tekrar gözlerini kapatmış. Gözlerini hafif açtığında kızının suyu denizden aldığını görmüş ve çok şaşırmış. Kızına "sen ermişsin" demiş. Sarıkız testiye bakmış ve sonra babasının eline tekrar suyu dökmüş. Babası bu sefer suyun tatlı olduğunu fark etmiş. Bu olaydan sonra bulundukları tepeye duman çökmüş. Duman ayrıldıktan sonra Baba Sarıkız'ın öldüğünü görmüş. Kızının öldüğünü gören baba, "Sen burada yat, eğer bir gün ölürsem ben de karşı tepede yatayım, aramızda yeşillik bitmesin ki birbirimizi görebilelim" demiş. Olaydan kısa bir süre sonra babası da ölmüş ve karşı tepeye gömülmüş. Bugün bile iki tepe arasında ot bitmez ve birbirlerini görebilirler (KK31, KK32, KK33, KK34, KK35).

Varyant 4: Sarıkız Güre Kavurmacılar köyünde yaşayan bir kızmış. Babası ile birlikte yaşayan Sarıkız'ın keçileri, koyunları ve tavukları varmış. Sarıkız bu köyde güzelliğiyle meşhurmuş. Beyaz tenli, sarı saçlı biriymiş. Güzel olduğu için herkesin talip olduğu bir kızmış. Köy dışında yaşayan ağalar bu güzellik karşısında Sarıkız'a talip olmaya başlamışlar. Bunun üzerine ağalar birer birer onu istemeye gelmişler. Fakat Sarıkız'ın kimse ile gönül ilişkisine girmek veya evlenmek gibi bir düşüncesi yokmuş. Bu yüzden Sarıkız gelen taliplere hep olumsuz cevaplar verirmiş. Bunun üzerine istemeye gelen bir ağa bu duruma sinirlenmiş ve Sarıkız hakkında dedikodular yaymaya başlamış. "Bir sevdiği var, çobanlık yapmaya gittiğinde çayırda sevdiğiyle buluşuyor" gibi dedikodular köyden köye yayılmaya başlamış. Bu dedikodular daha sonra bütün kasabaya yayılmış. Hâl böyle olunca Sarıkız'ın babasının üstünde büyük baskılar oluşmuş. Baskılardan sonra köyün ileri gelenleri Sarıkız'ın babasını çağırmışlar ve ona "Ya namusunu temizlersin ya da biz seni ve kızını öldürürüz" demişler.

Bu durumdan sonra babası Sarıkız'ı çağırmış ve birkaç tane kaz alıp Kaz dağlarının zirvesine çıkmışlar. Sarıkız'ın hayvanlarını otlattığı yerlerden farklı yerlere gittiklerini görünce sürekli babasına nereye gittiklerini sormuş. Tam zirveye ulaştıklarında Sarıkız durumu anlamış. Babasının onu burada bırakıp gideceğini idrak etmiş. Bunun üzerine babasına arkasını dönmüş ve babasının uzaklaşmasını beklemiş. Düşündüğü gibi de olmuş.

Babası onu orada bırakmış ve gitmiş. Sarıkız orada uzunca bir zaman yaşamına devam etmiş.

Köye inen baba belirli bir süreden sonra Sarıkız'ı merak etmeye başlamış ama yaşayabileceği de aklına gelmezmiş çünkü kızını bıraktığı zirve sert ve soğuk bir yermiş. Babası merakına yenik düşüp bahar aylarında zirveye çıkmaya karar vermiş. Çıktığında bir de bakmış ki kızı hala yaşıyor. Aklı almamış, koca kış geçmiş ama hala nasıl hayatta diye düşünmüş. "Kızım" diye seslenmiş ve buluşmuşlar.

Sarıkız ile babası buluştuktan sonra babası namaz kılmak istediğini söylemiş. "Suyu nerden bulurum kızım?" demiş. Sarıkız da "Dur, ben getireyim baba" demiş. Sonrasında elinde bir tasla gelmiş. Baba abdest almaya başlamış ve suyu ağzına aldığı zaman suyun tuzlu olduğunu fark ederek şaşırmış. Kızına "Bunu nerden aldın?" diye sormuş. Sarıkız da "Şuradaki gölden aldım baba" demiş. Babası işaret ettiği yere bakmış ve denizi gösterdiğini görmüş. Babası o zaman kızının erdiğini anlamış. Babası kızının erdiğini anladıktan sonra Sarıkız şimdi ki Sarıkız türbesinin olduğu yerde ölmüş. Babası da karşı tepeye gitmiş ve orada ölmüş. Sarıkız'ı çok isteyen ve köyde yaşayan genç çoban Şahmelik de onların tam ters istikametinde yer alan bir tepede ölmüş. Sarıkız türbesinden bakıldığında hem Şahmelik dağını hem de babasının vefat ettiği Baba dağı gözükür (KK36, KK37, KK38, KK39, KK40).

Varyant 5: Sarıkız önceden Körüktaşı köyünde yaşayan güzeller güzeli bir genç kızmış. Bu kızın bir sevdiği delikanlı varmış. Bu iki genç evlenmeye karar vermişler. Köyün meydanında düğün alanı kurulmuş ve Sarıkız'ın düğünü başlamış. Düğün devam ederken düğünü korsanlar basmışlar. Sarıkız, babası, evleneceği adam ve yakın akrabaları korsanlardan kaçmaya başlamışlar. Korsanlardan kaçmak için köyün yakınlarındaki tepeye doğru kaçmaya başlamışlar. Korsanlar tepenin yarısında bunlara yetişmişler. Korsanlarla dövüşe dövüşe tepeye doğru çıkmaya devam etmişler. Tepeye yaklaştıklarında Sarıkız'ın etrafında babasından başka kimse kalmamış, hepsi de ölmüş. Sarıkız çaresiz kalınca, "Yer yarılsa da yerin dibine girsem ama bu korsanların eline düşmesem" diye dua etmiş. Sarıkız'ın duası kabul olmuş ve yer yarılıp yerin dibine girmiş. Yerin üstünde sadece Sarıkız'ın sarı saçları kalmış. Bu olaydan sonra köylü tepeye çıkmış ve Sarıkız'ın

etrafındaki herkesin öldüğünü görmüş. Sarıkız'ı ararken saçlarını görmüşler ve Sarıkız'ın yerin altına girdiğini anlamışlar ve mezarının etrafını çevirmişler (KK28, KK29, KK30).

1.2. Efsane Varyantlarının Karşılaştırılması

Saha çalışmalarımız sonucunda elde ettiğimiz beş varyantı inceleyecek olursak Varyant 1'de Sarıkız ufak yaşta öksüz kalmış ve babasının isteği üzerine memleketinden ayrılmış bir karakter olarak karşımıza çıkar. Öksüz ve gurbete giden Sarıkız yetişkin olunca babası hacca gider ve köyün gençleri tarafından istenen bir kız olur. Kimseyle evlenmek istemeyince iftiralarla karşı karşıya kalmış ve sonucunda babası tarafından öldürülmek için dağa çıkartılmıştır. Dağda abdest almak isteyen babası Sarıkız'ın denizden eliyle su çektiğini görmüş ve böylece kızının ermiş olduğunu anlamıştır. Kızının ermiş olduğunu ve iftiralar yüzünden bu hâlde olduğunu görmesi üzerine üzüntüden oradan ayrılmıştır. Çobanlar daha sonra Sarıkız'ı ve babasını ölü olarak bulurlar. Kırk evliyalar gelir ve semah yapar. Varyant 1 olarak adlandırdığımız bu varyantta Sarıkız temizliğin, saflığın ve veliliğin vasıflarını üstlenen bir karakter olarak karşımıza çıkar. Sarıkız, varyantı derlediğimiz bölgede yaşayan Tahtacı Alevilerinin inanç sistemlerine uygun bir evliya karakteridir. Tahtacılar bu varyantta kendilerine benzeyen bir evliya tipi oluşturmuşlardır. Sarıkız haksızlığa uğramasına rağmen sırrını belli etmez, öldükten sonra kırk evliyalar olarak adlandırılan kişiler gelir ve semah yapar. Bu motifler Tahtacı dünya görüşüne ve evliya tipine uygun motiflerdir.

Varyant 2 olarak adlandırdığımız diğer varyantı inceleyecek olursak Varyant 1'de olduğu gibi burada da Sarıkız küçük yaşta öksüz kalır, babası hacca gider. Bu varyantta diğerinden farklı olarak Sarıkız'a köyün gençleri değil köyün ağası âşık olur. Bu varyantta Sarıkız'a ona âşık olan köyün ağası tarafından iftira atılır. İftiralar sonucunda babası onu öldürmek için dağa çıkartır ama diğer varyantta olduğu gibi kızına kıyamadığı için onu dağda bırakır ve kendi kendine ölmesini bekler. Çobanlar Sarıkız'ın yaşadığını söyler, baba kızın yaşadığına inanmaz çünkü bıraktığı tepede hiçbir şey yoktur ve bir kişi tek başına o şartlarda ayakta kalamaz. Bu düşüncelere rağmen içinde şüphe olan baba dağa çıkar ve kızının gerçekten yaşadığını görür. Abdest almak için su istemesi ve Sarıkız'ın denizden su alması olayı diğer varyantla aynı şekilde gelişir. Kızının evliya olduğunu anlayan baba bu varyantta oradan ayrılmaz, olduğu yerde üzüntüden ölür. Varyant 1'in

aksine bu varyantta babasının mezarının olduğu yere babasını Sarıkız taşır ve oraya gömer. Bu varyantta da Sarıkız Tahtacıların inanç sistemine uygun bir evliya rolünde karşımıza çıkar. Babası diğer varyanta göre daha gaddardır. Varyant 1'de babası kızını öldürmek için dağa çıkartır ama öldürmeye yeltenmeden önce gerçeklerin farkına varır. Bu varyantta kızını dağın zirvesinde ölmesi için tek başına bırakabilmiştir. Bu varyanttaki baba rolü içinde bulundukları topluluğun söylemlerini daha ciddiye alan bir tiptir. Sarıkız'ın olaylar karşısındaki sessizliği bu varyantta da devam etmektedir.

Varyant 3'te diğer iki varyantın tersine Sarıkız gurbete gitmek zorunda kalmaz. Bu varyantta Sarıkız Kavurmacılar köyünde doğar ama diğer iki varyantta olduğu gibi küçük yaşta öksüz kalır. Babası hacca gider ve kızını muhtara emanet eder. Bu varyantta Sarıkız'a köyün muhtarı âşık olmuştur. Diğer varyantlarda olduğu gibi Sarıkız'a iftira atılır ama bu varyantta iftirayı köyün muhtarı atmıştır. Babası hacdan döndükten sonra atılan iftiralar karşısında bu varyantta Sarıkız'ı kendisi dağa götürmez, köyün gençlerinden bunu ister. Köyün gençleri Sarıkız'ı öldürmek için dağa götürürler ama çok güzel olduğu için onu öldüremezler. Bu varyantta Sarıkız'ı öldürmeye götüren gençlerden biri Sarıkız'a âşık olmuştur. Sarıkız'a âşık olan genç dayanamayarak her gün Sarıkız'ı görmeye gider ve zamanla köylünün dikkatini çeker ve yakalanır. Köylü Sarıkız'ın ölmediğini babasına söyler ve babası o zaman Sarıkız'ı öldürmeye gider. Sarıkız'ı öldürmeye giden babanın yaşadıkları diğer varyantlarla aynıdır. Bu varyantta Sarıkız babasından daha önce ölür. Babası kızının öldüğünü görür ve öldüğü yere kızını gömer ve kendisinin de karşı tepeye gömülmesini ister. Sarıkız öldükten kısa bir zaman sonra kendisi de ölür ve isteği üzerine Sarıkız'ın mezarının karşı tepesine gömülür. Bu varyantta Varyant 2'den daha gaddar bir baba tipi karşımıza çıkar. İlk varyantta baba kızını öldürmeye gider ama evliya olduğunu anlar ve pişman olarak öldüremez, ikinci varyantta ölmesi için tepede yalnız bırakır, biraz daha gaddarca bir davranışta bulunur, üçüncü varyantta ise içinde bulundukları toplumun baskısına dayanamayan ve köyün gençlerine öldürmelerini söyleyen bir baba tipi karşımıza çıkar. Bu varyantta dikkatimizi çeken olgu diğer varyantların aksine Sarıkız'ın ölmemesi, yalnızca babasının elinde olan bir durum değil köyün gençleri hatta gençler arasında Sarıkız'a âşık olan bir genç sayesinde olmuştur.

Varyant 4'te, Varyant 3'te olduğu gibi Sarıkız Kavurmacılar'da yaşayan bir kızdır. Bu varyantta da Sarıkız gurbete gitmek zorunda kalmamıştır. Bu varyantta Sarıkız'ın

güzelliği yüzünden civar köylerdeki ağalar istemektedir. Bu ağalar Sarıkız'ı birer birer istemeye gelir ancak Sarıkız kimseyi istemez. Sarıkız'ın bu tutumu karşısında bu ağalar Sarıkız hakkında iftiralar başlatır. Bu varyantta farklı olarak Sarıkız'a atılan iftiralar tüm kasabaya yayılmıştır. Bu varyantta da tıpkı Varyant 1 de olduğu gibi baba Sarıkız'ı tepede yalnız bırakıp ölmesini beklemektedir. Varyant 1'de olduğu gibi, babası kızını merak eder ve tepeye çıkar. Tepeye çıktıktan sonra diğer varyantlarda olduğu gibi abdest almak ister ve akabinde kızının ermiş olduğunu fark ederek pişmanlık yaşar. Sarıkız bulunduğu yerde, babası ise karşı tepede ölür. Bu varyantta diğer varyantlardan farklı olarak Sarıkız'ın sevdiği ve Sarıkız'ı seven olarak Şahmelik adlı bir şahıs ortaya çıkmaktadır. Diğer varyantlarda ölümünden sonra Sarıkız ve babasının olduğu tepeler anlatılmasının yanında bu varyantta Sarıkız'ın sevdiği Şahmelik'inde bu tepelerden birinde olduğundan bahsedilir. Bu varyantta Sarıkız'ın babası Varyant 1 ile aynı karakter özellikleriyle anlatılmaktadır.

Varyant 5'te diğer dört varyanttan çok farklı bir anlatım karşımıza çıkmaktadır. Bu varyantta Sarıkız Kavurmacılar köyünde yaşayan bir kız değil Çanakkale'nin Ezine ilçesine bağlı Körüktaşı köyünde yaşayan bir kızdır. Bu varyantta Sarıkız'ın çocukluğu veya öksüz olmasıyla ilgili herhangi bir açıklama yoktur. Sarıkız, düğünü sırasında korsanların saldırısına uğrar ve korsanlarla savaşarak dağa doğru kaçmaya başlar. Çatışma sırasında yanındakiler ölür ve en son Sarıkız ile babası kalmıştır. Sarıkız bu durumda dua eder ve yerin dibine girer. Köylüler olayın üstüne gelir, Sarıkız'ın saçlarını toprak üstünde görürler ve mezarını oraya yaparlar. Bu varyantta Sarıkız'ın evliyalığı üzerine çok fazla bir eğilim yoktur. Sarıkız'ın olağanüstülüğü yalnızca zor durumda kaldığı zaman ettiği duanın kabul edilmesidir.

Saha çalışmaları sonucunda elde ettiğimiz beş varyantı genel olarak incelediğimizde ilk dört varyantta Sarıkız öksüz bir kız olarak karşımıza çıkmaktadır. İlk dört varyant Tahtacı Alevilerinin yaşadığı bölgelerden toplanmıştır. Tahtacılar arasındaki varyantlarda Sarıkız öksüz bir kızdır. Sünni inançlı Körüktaşı köyünden derlenen Varyant 5'te ise Sarıkız'ı öksüz değildir. Sarıkız'ın çocukluğuna dair sorduğumuz sorulara ise bilmediklerini söylemişlerdir (KK29, KK30). Derlenen ilk dört varyantta Sarıkız çeşitli kişiler tarafından istenmiş ve isteklerinin gerçekleşmemesi üzerine Sarıkız'a iftira atılmıştır. Bu kişiler köyün gençleri, köy ağası, köyün muhtarı ve diğer köylerin ağalarıdır. Varyant 5'te ise Sarıkız bir genci sever, ona herhangi bir iftira atılmaz ve düğününe kadar

herhangi bir sıkıntı yaşamaz. Dört varyantta Sarıkız'a atılan iftiralara karşı babasının tepkileri farklı olmuştur. Bu farklılıklar anlatılarda babasının çizildiği profili değiştirmektedir. Varyant 1'de ve Varyant 4'te atılan iftiralar karşısında babası Sarıkız'ı öldürmeye götürür ama öldürmeye götürdüğü dağda onun veli olduğunu fark eder ve pişman olarak onu öldürmekten vazgeçer. Varyant 2'de ise dağa çıkartır ama öldürmeye kıyamadığı için onu dağda tek başına bırakarak kendisinin ölmesini bekler. Varyant 3'te ise baba Sarıkız'ı öldürmek için dağa götürmez, öldürme olayını köyün gençlerinin yapmasını ister.

Topladığımız varyantları incelediğimizde Sarıkız'ın ve babasının ölümleri hakkında farklı bilgiler verildiğini görmekteyiz. Varyant 1'de pişman olan baba kızından uzaklaşır, karşı tepeye gider. Sarıkız ve babası bir bulutun gelmesiyle iki farklı tepede aynı anda ölmektedir. Varyant 2'de ise içinde bulunduğu duruma üzülen babası Sarıkız'dan önce ölür. Ölen babasını karşı tepeye Sarıkız taşır, onu oraya gömer ve kendi tepesine dönerek orada ölür. Varyant 3'te ise duman aynı şekilde Sarıkız'ın bulunduğu tepeye iner ve bu sefer Sarıkız babasından önce ölür. Babası ise Sarıkız'ın ölümünden kısa bir zaman sonra ölür. Varyant 4'te Sarıkız önce ölür, onun ölümü üzerine babası karşı tepeye gider ve orada ölür. Varyant 5'te ise Sarıkız babası ile birlikte savaşır ve duası karşılığında ölür.

Toplanan varyantları incelediğimizde Sarıkız'ın güzel bir kız şeklinde tasvir edildiği anlaşılmaktadır. Sarıkız'ın bu tasvirleri onun Afrodit ile ilişkisini kurmamız açısından önemli bir olgudur. Güzelliğinin yanında tüm varyantlarda Sarıkız ile dağ kültü ilişkisi gözümüze çarpmaktadır.

1.3. Sarıkız Efsanesi Varyantlarında Motifler

Motif; destan, halk hikâyesi, efsane ve masallarda anlatıcının metinde yer verdiği çarpıcı, olağanüstü ve kalıplaşmış en küçük yapılardır. Bu küçük yapılar anlatılan kahramanın veya konunun desteklenmesi amacıyla oldukça önemlidir. Dünyada ve Türkiye'de motif çalışmaları üzerine oldukça çalışılmış ve motif katalogları hazırlanmıştır. Sarıkız efsanesinin varyantlarını incelediğimizde anlatıların belli motifler üzerine kurulduğunu görmekteyiz. Duymaz (2001: 93), Sarıkız efsanesi ile ilgili yazdığı yazıda efsanede görülen en önemli motifin, "kötü yolda olmakla itham edilen kadın" motifi

olduğunu, bu motifin esas olduğu "Helvacı Güzeli" masalı ile ele alınan efsane arasındaki benzerliklerin dikkat çektiğini belirtmiştir. Nitekim bu masalda da babası hacca giden kıza sahip olamayan kişilerin iftirası ve neticede gerçeğin ortaya çıkışı konu alınmıştır.

Her varyantı ayrı ayrı incelendiğinde efsanenin motifleri şu şekildedir: 1. Öksüz kalma, 2. Gurbete çıkma, 3. Çobanlık, 4. İftiraya uğrama, 5. Dağ, 6. Taş, 7. Su, 8. Bitki, 9. Bulut, 10. Evlilik, 11. Düşman. Öksüz kalma motifi Varyant 1, Varyant 2 ve Varyant 3'te anlatıların hemen başında hepsinde ortak olarak geçmektedir. Bu anlatıların başında Sarıkız'ın annesi ölür ve Sarıkız öksüz kalır. Bu motifin anlatıların hemen başında verilmesi Sarıkız'ın başına gelecek olaylara karşı Sarıkız'ın güçlü olacağının gösterilmek istenmesindendir. Daha çocuk yaşta öksüz kalan Sarıkız'ın annesinin eksiliği ile ilgili herhangi bir bilgi üç varyantta da verilmemiştir. Çocuk yaşta öksüz kalmasının anlatıların başında söylenmesi ve anlatıların devamında herhangi bir şekilde öksüzlüğün zorluğuyla ilgili bir durumun anlatılmaması bu motifin kahramanın ileride çekeceği zorluklara dinleyiciyi alıştırmak amaçlı oluşturulduğunu göstermektedir. Anlatılarda öksüzlüğün zorluğu bir kenara Sarıkız'ın annesinin adı bile geçmemektedir. Bu konu dikkatimizi çekip sorduğumuzda kaynak kişilerimizin hiçbiri bunun nedenini bilmediklerini ifade etmişlerdir.

Gurbete gitme motifi anlatmaya dayalı birçok üründe karşımıza çıkmaktadır. Destanlar, halk hikâyeleri, efsaneler ve masallarda kahramanlar çoğu zaman yaşadıkları yerleri terk etmek durumuyla karşı karşıya kalırlar. Bu anlatıların birçoğunda kahramanın başına gelenler, yani asıl anlatılmak istenen olaylar gurbete gittikten sonra yaşanmaya başlanır. Sarıkız efsanesinin 1. ve 2. varyantında bu motifi görmekteyiz. Varyant 3 ve Varyant 4'te Sarıkız Kavurmacılar, Varyant 5'te ise Körüktaşı köyünden gösterilir ve herhangi bir gurbete gitme motifine rastlanmaz. Varyant 1 ve Varyant 2'de Sarıkız öksüz kaldıktan sonra babasının yaşadıkları yerin annesini hatırlatması gerekçesi ile gurbete giderler. Gittikleri gurbet çok uzak bir bölge değildir. Kaz dağları çevresinde olan bir yerden başka bir yere giderler. Bu gidişteki amaç farklı bir coğrafyaya gitmek değil yalnızca günlük olarak yaşadıkları çevreyi değiştirip babasının acısını bir parça azaltmaktır. Yaşadıkları yeri değiştirip farklı bir ilçeye gittikten sonra Sarıkız'ın başına gelenler anlatılmaya başlanmaktadır.

Anlatılarda sıklıkla rastladığımız başka bir motif ise çobanlık motifidir. Çobanlık meslek itibariyle yalnız yapılan ve genelde köyden uzak bölgelerde icra edilen bir meslektir. Anlatıcı anlatının kahramanlarından birini çoban olarak göstererek anlatacağı hikâyenin olağanüstülük tarafını açmış olur. Çoban dağda hayvanlarını otlatırken bir evliyayla da karşılaşabilir, bir yırtıcı hayvanla da karşı karşıya gelip kahramanlık yapabilir. Çobanlık motifinin bir başka yönü ise garibanlığı temsil etmesi olarak görülebilir. Bu yönüyle çobanlık garibanla zenginin mücadelesi veya gariban olarak görülen kişinin çektiği zorluklar anlatılmak istenildiğinde kullanılabilmektedir. Sarıkız anlatılarını incelediğimizde Varyant 1, Varyant 2 ve Varyant 3'te çobanlık motifinin ortak olarak olduğunu görmekteyiz. Bu anlatılarda çobanlık motifi yukarıda bahsettiğimiz şekilde yoksulluk üzerine kurgulanmıştır. Varyant 1'de Sarıkız'ın babası gittikleri köyde başkalarının hayvanlarına bakan bir çoban olarak anlatılır. Bu garibanlık durumu ileride Sarıkız'a iftira atıldıktan sonra babasının çaresizliğini etkileyen bir durum olmuştur. Köyün ağaları, gençleri veya muhtarı Sarıkız'a iftira atıp babasının üzerine geldiğinde babası çaresizce durumu kabullenmiştir. Bu çobanlık motifinin baba karakteri üzerindeki etkisi olarak görülebilir. Baba karakterinin bu durum karşısındaki duruşu aslında tüm hikâyeyi etkilemektedir.

İftiraya uğrama motifi gene sözlü anlatılarda karşımıza sık sık çıkan motiflerdendir. Bu motif anlatıda kahramanın güçlenmesi açısından oldukça önemlidir.Dışarıdan bakıldığında atılan iftiralar kahraman için olumsuz bir durum yaratsa bile içine düştüğü durumdan daha güçlü bir şekilde çıkması açısından önem arz eder. İftiraya veya haksızlığa uğrama gibi bir topluluk karşısında zor durumda kalma bu motifte ana amaçtır. Sarıkız anlatılarına baktığımızda Varyant 1, Varyant 2, Varyant 3 ve Varyant 4'te bu motifle karşılaşırız. Yalnızca Ezine bölgesinde derlediğimiz Sarıkız anlatısında bir iftira motifi bulunmamaktadır. İftira motifinin yer aldığı anlatılarda Sarıkız kendisini isteyen kişiler tarafından zor durumda bırakılır. Bu zor durum Sarıkız için olumsuz bir durummuş gibi gözükse bile aslında gerçek gücünü yani "veli" özelliğini göstermesi açısından oldukça önemlidir. Anlatıcı kahramanı olabildiğince zor durumda bırakarak sırrını ortaya çıkartır. Topladığımız dört varyant Tahtacılar arasında yaygındır. Dolayısıyla bu efsane varyantlarının yaşadığı bağlam şüphesiz metni de etkilemiştir.

Sarıkız anlatılarında karşımıza çıkan başka bir motif dağ motifidir. Dağ, Türkler için her zaman kutsal görülen ve kült kabul edilen bir olgudur. Sarıkız anlatılarında dağ motifini derlediğimiz tüm varyantlarda görmekteyiz. Sarıkız'ın başına ne gelirse gelsin mutlaka dağ ile yakın ilişkide olmuştur. Gurbete gitme motifinin bulunduğu varyantlarda Sarıkız'ın babasının çobanlık yaptığı anlatılırken mutlaka hayvanları Kaz dağlarına götürdüğü belirtilmektedir. Bunun dışında Varyant 1 ve Varyant 2'de Sarıkız babası ile Kaz dağlarına gider ve orada kazlara çobanlık yapar. Dağ motifinin ortak olarak işlendiği başka bir durum ise Sarıkız'ın ve babasının ölmesi üzerinedir. Sarıkız hem veliliğini dağda kanıtlar hem de dağda ölür. Gurbete giden Sarıkız için aslında Kaz dağları yeni bir evdir. Bu bağlamda, Sarıkız'ın merkezi bir dağ kültüyle ilişkili olduğunu söylemek mümkündür.

Taş tıpkı dağ gibi Türkler arasında yaygın kültlerdendir. Sarıkız anlatılarını incelediğimizde Varyant 1 ve Varyant 2'de oldukça belirgin bir şekilde taş motifini görmekteyiz. Sarıkız babası ile çobanlığa gittiği zamanlar kazları kontrolü dışına çıkar ve başkalarının ekinlerine zarar verir. Ekinleri zarar gören çiftçi Sarıkız'ın babasına şikâyette bulunur. Bu durum karşısında Sarıkız eteğinde taşları dönerek savurur ve bu taşlar büyük kayalar haline gelerek Sarıkız'ın etrafını sararlar. Bu durumdan sonra kazlar bir daha o taş halkasının dışına çıkamaz. Bu motifin işlenmesindeki asıl amaç Sarıkız'ın veli kişiliğine dinleyiciyi ikna etmektir. Daha sonradan iftiralarla karşı karşıya kalıp sonunda veliliğini gösteren Sarıkız'ın bu ilk mücadelesidir. Sarıkız'ın taşlarla ilgili gösterdiği olağanüstülük yalnızca dinleyici içindir. Babası bu taşların duvar haline gelmesi olayına şahit olmaz.

Hacca gitme motifi Anadolu sahasında birçok anlatıda karşımıza çıkmaktadır. Kahramanın ya kendisi ya da yakınındakilerden biri hacca gider. O dönem şartlarında hacca gidip gelmek uzun bir zaman aldığı için gelişecek olaylar için anlatıcıya uzunca bir zaman açılmış olur. Anlatıcı hacca gönderdiği kişiden sonra olayların gelişme bölümüne geçer ve asıl anlatmak istediği olayları anlatmaya başlar. Sarıkız anlatılarında hacca gitme motifini Varyant 1, Varyant 2 ve Varyant 3'te net bir şekilde görmekteyiz. Sarıkız'ın babası hacca gider, yalnız kalan Sarıkız'ı isteyenler ona yanaşır, Sarıkız istemez ve iftiralar başlar. Anlatıcı babayı hacca göndererek atılan iftiraların inandırıcılığını güçlendirir. Hacdan dönen baba kendisi orada yokken gelişen olaylara inanmak zorunda kalır çünkü kendisinin olmadığı bir yerde olaylar gelişmiştir. Sarıkız yalnız kaldıkça zorluklar yaşamaktadır. Annesi öldüğünde yaşadığı yeri terk eder, babası hacca gittiğinde iftiraya

uğrar ve bunların bir sonucu olarak öldürülmek için götürüldüğü dağda gene yalnız kalır. Bu sıkıntılar Sarıkız'ı hep daha güçlendirir. Gurbete gittiğinde çobanlık öğrenir ve dağlara babası ile gitmeye başlar. Babası hacca gidince iftiralara uğrasa bile kendi düşüncesinden vazgeçmez. En son dağda yalnız kaldığında artık bir evliya gibi yaşamaya başlamıştır.

Su kültü Türk anlatı geleneğinde oldukça sık kullanılmıştır. Sarıkız anlatılarında su motifi Varyant 1, Varyant 2, Varyant 3 ve Varyant 4'te yer almıştır. Yalnızca Ezine bölgesinden derlediğimiz varyantta su motifi yoktur. Sarıkız, çektiği zorluklar karşısında veliliğini su üzerinden göstermiştir. Babasının abdest almak için su istemesi üzerine elini Akçay tarafına uzatarak denizden su almıştır. Babasının bu suyun tuzlu olduğunu söylemesi üzerine suyu tatlı suya çevirerek kendisinin veli olduğunu ve iftiralara maruz kaldığını babasına göstermiştir. Bu Sarıkız anlatıları için oldukça önemlidir.

Doğa ile iç içe yaşayan toplumlar doğada gördükleri bütün varlıklara karşı saygı duyarlar. Türkler dağ, taş, su vb. doğada bulunan varlıklara saygı göstermiş ve bunları kültleştirmişlerdir. Bu varlıklar içerisinde bitki de oldukça önemli bir yer tutar. Bitkilerin solup yeşermesi, doğanın kendisini yenilemesi, ağaçların kutsallığı gibi motifler sıklıkla karşımıza çıkmaktadır. Sarıkız anlatılarında Varyant 3'te bitki motifini görmekteyiz. Kızının evliya olduğunu ve onun için söylenenlerin iftira olduğunu fark eden baba kızının ölmesi üzerine "sen burada yat, eğer bir gün ölürsem ben de karşı tepede yatayım, aramızda yeşillik bitmesin ki birbirimizi görebilelim" der. Bitkilerin solup açması, doğanın kendisini yenilemesi burada simgesel düzeyde verilmiştir.

Sarıkız efsanesinin 1. ve 3. varyantında bulut motifini görmekteyiz. Sarıkız evliya olduğunu babasına kanıtladıktan sonra bulundukları yere bir bulut iner ve bulut kalktığında Varyant 1'de hem Sarıkız hem babası Varyant 2'de ise Sarıkız ölür. Anlatıcı yaşadıkları zorluklar karşısında Sarıkız ve babasının ölümünü doğaüstü bir duruma bağlar. Bu doğaüstü durum Sarıkız'ın veliliğinin rütbesini arttırmak için oluşturulmuştur. Varyant 1'de bulut motifinden sonra Sarıkız ve babasının ölü olarak bulan çobanlar onları gömdükten sonra yürümeye devam ederler. Belli bir mesafe yürüdükten sonra bir beyaz bulutun yere indiğini ve o bulutun içerisinde Kırkların olduğunu görürler. Anlatıcı, Sarıkız'ın ölümünü ve Kırkların gelişini olağanüstü bir durum olan bulutun yere inmesiyle ilişkilendirmiştir.

Evlilik motifi halk anlatılarında anlatının ya başında ya da sonunda sıkça işlenen motiflerdendir. Anlatıcı, kahramanın uzunca bir süre mücadelesi sonucunda evlilik ile kahramanı ödüllendirebilir. Anlatının başında evlilik motifi işlenip olayların gelişmesinin başlangıcı olarak da bu motif kullanılabilir. Sarıkız anlatılarında yalnızca Varyant 5'te evlilik motifini görmekteyiz. Anlatının hemen başında Sarıkız sevdiği bir adamla evlenir ve düğünü korsanlar tarafından basılır. Yukarıda belirttiğimiz üzere anlatıcı olayların gelişmesi için evlilik motifini anlatının hemen başında kullanmıştır. Kendisi için özel bir gün olan evlilik gününde çeşitli zorluklar yaşayan Sarıkız bu zorluklar neticesinde ölmüştür.

Düşman motifi, anlatıcının oluşturduğu kahramanın yiğitliğini veya çektiği zorlukları dinleyiciye rahat aktarabilmesi için kullandığı motiflerden biridir. Sarıkız anlatılarında evlilik motifi gibi bu motifi de yalnızca Varyant 5'te görmekteyiz. Diğer varyantlarda Sarıkız çeşitli iftiralar veya zorluklar çekmesine rağmen doğrudan bir düşmanla karşı karşıya kalmamıştır. Aksine kendisine iftira atanlara ve bu iftiralara inanan babasına kötü bir söz bile söylememektedir. Ezine bölgesinden derlediğimiz Varyant 5'te olaylar bir düşmanla mücadele ederek başlamaktadır.

1.4. Sarıkız Etrafında Oluşan Memoratlar

Memorat folklor çalışmaları için yeni sayılabilecek bir terimdir. İnsanların başlarına gelen doğaüstü tecrübeler olarak kısa bir tanımlaması yapılabilir. Memoratın en önemli özelliği şahsiliktir. Memorat, "tabiatüstü ferdi bir tecrübenin yaşayan veya ondan dinlemiş birisi tarafından anlatılan şahsa bağlı hikâye" (Çobanoğlu, 2003: 20) olarak tanımlanmaktadır. Bu tanımlamada yer alan tabiatüstü ile kastedilen öncelikle öteki dünya ve farklı bir boyutta olmanın yanı sıra insanlarla beraber aynı mekânları paylaşan, cin, peri, şeytan, alkız, karabasan veya çeşitli ruhlardan oluşan ve sosyal bir hayat yaşadığına inanılan varlıklarla görme, konuşma, dokunma, hissetme, rüya veya bunlardan başka bir yolla kurulan bir iletişimdir. Memoratlar da, bu şekilde kurulmuş bir iletişimle yaşananların yaşayan veya ondan dinleyen birisi tarafından anlatılmasıdır (Çobanoğlu, 2003: 20).

Derleme çalışmalarında kaynak kişiler eskilerden veya sağdan soldan duyduklarını rahatça anlatabilir. Memorat böyle değildir. İnsanların başlarına gelen doğaüstü tecrübeler oldukları için hem sizin inanmayacağınızı düşünürler hem de başlarına gelen bu durumdan çekinip anlatmak istemezler. Memorat hakkında Osman Ünlü, memoratın en önemli özelliğinin doğaüstü olmasının yanında anlatıcılar tarafından bizzat yaşanmış olması olduğunu belirtmiştir. Tecrübe edilmiş ve yaşanmış deneyim olması, memoratı diğer olağanüstü anlatı türleri olan mit, masal ve efsaneden ayırır. Diğer türlerde gerçek hayatla birebir örtüşme veya muhatabı anlatılan şeylere inandırma gayesi veya endişesi yokken memoratlarda bu amaç ön plandadır ve muhatap karşısında bu yön özellikle vurgulanır (Ünlü, 2019: 230).

Sarıkız'ın etki alanı olarak belirlediğimiz Kaz Dağları ve çevresinde derleme çalışmalarımız sırasında kaynak kişilerimizin bu konuda daha kapalı olduklarını gördük. Gezdiğimiz bölgelerdeki kişilerin büyük bir çoğunluğu Tahtacılardır ve bu grup diğerlerine göre daha kapalı kültürel özelliklere sahiptir. Saha çalışmalarımız sonucunda Sarıkız etkisiyle Kaz Dağları ve çevresinde oldukça fazla memoratın oluştuğunu fark ettik. Bu memoratlar insanların yaşadığı coğrafyadaki inanç sistemini hayatlarına ne denli adapte ettiklerinin bir kanıtı olarak gösterilebilir.

Saha çalışmalarımız esnasında Ezine ilçesinin Körüktaşı köyünde Sarıkız hayrının yapıldığını tespit ettik. Bu bölgede Sarıkız hayrı bir aile tarafından organize ediliyor ve bu görev babadan miras şekilde kuşaktan kuşağa aktarılıyor. Bugün aktif sorumlu olan kaynak kişimizin babası bu hayırı düzenleme işini yapmamıştır. Babası yapmamasına karşın adamın bu görevi nasıl devraldığını sorduğumuzda kaynak kişimiz şöyle demiştir:

"Benim kayınpederimin annesi köyde yaşayan Dudu isminde bir kadınmış. Bir öğlen namazı sırasında evin bahçesinin kapılarını açmışlar. O kapıdan bir dede gelmiş ve Dudu anneye "kızım ben sana geldim" demiş. 'Hayırdır' demiş Dudu anne ve dede de 'beni sarı gül mevsiminde Sarıkız mezarının başında ziyaret eder misin?' diye sormuş. Dudu anne "biz fakir insanlarız, seni her yıl nasıl ziyaret ederiz?' demiş. Dede 'bir tavuk bile olsa kesin, beni anın, bu sizin görevinizdir' demiş. Bu o zamandan bu zamana kadar bize geldi. Bana hanımımdan dolayı geçti. Benim rüyama girdi, bana 'görev senindir' dedi o gün bugündür bu hayrı ben yaparım" (KK28).

Yörede Sarıkız inancının yanında bir dede inancı da bulunmaktadır. Bu köy Tahtacı Türkmenlerden değildir. Dede adını verdikleri bir kişi önceden başkalarının rüyasına girerek kendisine kurban kesilip anılmasını ister. Daha sonra aynı dede kaynak kişimizin rüyasına girerek "bu görev artık sendedir" der. Kaynak kişimiz bu olaydan çok fazla etkilenerek Sarıkız hayırlarının sorumluluğunu alır. Başına gelen bu doğaüstü olayı bir görev olarak görmüştür. Aynı köyde yaptığımız bir başka görüşmede köyün sakinlerinden biri perşembeyi cumaya bağlayan geceler tepeler arasında elinde eski bir fenerle dedenin dolaştığını gördüğünü ve korkarak köye döndüğünü ifade etmiştir. Bu olaydan bir hafta sonra merak edip aynı yere gidip aynı manzarayı gördükten sonra dedenin peşinden gittiğini ve dedeye doğru yaklaştığında dedenin birden kaybolduğunu söylemiştir (KK30).

Edremit bölgesinde araştırmalarımızı yaparken bir başka kaynak kişi rüyasında Sarıkız ile karşılaştığını ve Sarıkız'ın eline yiyecek bir şeyler bıraktığını ifade etmektedir. Bu olaydan sonra kendisi rüyasında Sarıkız tarafından eline ne konduysa ertesi gün kahve ile birlikte o yiyeceği dağıtarak adak yapmıştır. Aynı kişi bir gün akşam vakti dışarıda arkadaşlarıyla otururken büyük bir ışık huzmesinin köylerinin yakınlarında bulunan yatıra geldiğini ve belli bir süre durduktan sonra aynı hızda tekrar geri döndüğünü gördüğünü iddia etmektedir (KK12).

Sarıkız'ın rüyaya girmesi yöre insanı için adak adama sebebi olarak görülmektedir. Görüşme yaptığımız başka bir anlatıcımız Sarıkız'ın başkasının rüyasına girdiğini ve gelip kendisine haber verdikten sonrasını şöyle anlatmıştır: "Edremit'ten bir yeni gelin tepeye geldi. Uyuyunca rüyasına Sarıkız girmiş. Geldi, beni aldı, 'anne Sarıkız rüyama girdi, seni istedi, gel seni alıp götüreyim' dedi. Birlikte tepeye gittik. Akşamüstü bir zaman kocaman bir ışık bizim köydeki dedenin üstüne gelip ziyaret etti ve gitti. Bunu gördüğümüz için biz kahve yaptık, hayır yaptık" (KK6). Bu anlatımda da gördüğümüz gibi kaynak kişi bir ışık gördüğünü iddia etmektedir.

Başka bir anlatıcı gençliğinde yaşadığı olayı bizlere şu şekilde aktarmıştır: "Ben gençken Sarıkız'ı ziyaret etmeye gitmiştik. İki tane kız çocuğu birden ortadan kayboldu ve etrafa sis çöktü. Hepimiz kızları aramak için farklı yerlere dağıldık. Ben uzunca bir süre yürüdükten sonra kızları sislerin içinde öylece dururken gördüm. Koştum yanlarına gittim,

nereye gittiklerini sorduğumda, kaybolduklarını, bir çobanın onlara yardım ettiğini, kulübesinde karınlarını doyurup buraya getirdiklerini söylediler. Çobanın nerede olduğunu sorduğumda ileriyi gösterdiler. Kızlara beklemelerini söyledim ve koşarak ileriye doğru gittim. Sislerin içinde irice bir adam gördüm, arkasından bağırdım. Yürümeye devam etti. Ben koşmaya başladığımda birden ortadan kayboldu." (KK14).

Sarıkız ziyaretleri üzerine başka bir memoratta ise Baba Dağ olarak adlandırılan bölgeye radarın ilk yapıldığı zamanlarda askerler Sarıkız ziyaretine gelenlere "biz sizin geleceğinizi biliyorduk" demişler. Kaynak kişimiz "nereden biliyordunuz?" diye sorunca askerler onlar gelmeden önce koca bir yılan şeklinde bulutun dağın etrafında hızla döndüğünü söylemişler. Köylü şaşırmış. Bir sonraki sene kaynak kişimiz Sarıkız ziyaretinden bir gece önce yola çıkmış ve tepeye doğru yol almış. Tepeye yaklaştığında gerçekten bir yılanın dağın etrafında döndüğünü görmüş ve koşarak köyüne geri dönmüş. Kaynak kişimiz kadın olduğu için o saatte çıkmasına kızacaklarını düşünmüş ve bu yüzden olayı kimseye söyleyememiş (KK5).

Eybek ve Kapanca Dede'ye ziyarette bulunan köylerde araştırma yaparken tekrar ışıkla ilgili bir memoratla karşılaştık. Kaynak kişimiz köydeyken başka bir köyden arkadaşı yanına gelir. Arkadaşı "bizim köydeki yatıra perşembeyi cumaya bağlayan gece bir kırmızı top geliyor, yatırları tek tek gezerek ziyaret ediyor ve Sarıkız tepesine doğru geri uçuyor" demiştir. Kaynak kişimiz inanmaz bu duruma ve bir perşembeyi cumaya bağlayan gece arkadaşının yanına gider, beraber beklemeye başlarlar. Arkadaşı beklerken sıkılıp uyurken kaynak kişimiz iki tane top şeklinde ışığın köydeki yatırlara geldiğini ve sırayla yatıları gezip daha sonra Sarıkız tepesine doğru uçtuğunu görür (KK24). Aynı kaynak kişimiz bir gün ormana odun kesmeye gider. Odun kesmeye kendini kaptırır ve zamanın nasıl geçtiğini anlamaz. Hava kararınca kendine gelir ve köyüne doğru yola çıkmaya başlar. Yoldayken bir çeşme görür ve çeşmenin yanına oturup hem su içer hem de dinlenir. Bu sırada kocaman bir ışığın Sarıkız tepesine doğru geldiğini görür. Korkar ve saklanır. Bu ışığın etkisiyle uzun bir süre etraf aydınlık kalır ve sonra kararır. Korkuyla kalkar ve hemen köyüne döner (KK24).

Bölgede anlatılan başka bir memorat ise Şah taşları üzerinedir. Şah taşları Sarıkız türbesi yolu üzerinde Tahtacıların kutsal olarak gördüğü kayalardır. Şah taşlarının

bulunduğu bölgeden yol geçecektir. Belediye dozerleri ne kadar uğraşsalar da taşları yıkamazlar bunun üzerine yolun projesi değiştirilir ve Şah taşlarının yanından bir yerden yolun gitmesine karar verilir. Bu yeni proje Şah taşlarına yakın bir mezarlık üstünden geçmektedir. Belediye o dönemde köylüden mezarlarını taşımalarını ister. Kaynak kişimiz mezarları taşımak için giden gençler arasına karışır ve mezarları kazmaya başlarlar. Kaynak kişimiz, kazılan mezar açıldığında çok şaşırmıştır. Mezarın içerisinde yatan kadın mezar çok eski olmasına rağmen hiç bozulmadan durmaktadır. Bunu diğer arkadaşları da görür. Bu işin Şah taşlarının bir kerameti olduğunu ve bunun gizli kalmasının daha iyi olduğunu düşünürler ve kimseye söylemeden mezarın yerini değiştirler (KK21).

Sarıkız ve etrafında oluşan memoratlar rüya, bir dedenin görülmesi, Sarıkız tepesinde bir yılanın görülmesi, bir ışık parçasının görünmesi ve bu ışık parçasının diğer yatırları ziyaret etmesi gibi farklılıklar göstermektedir. Memoratların anlatıcıları yaşadıkları doğaüstü tecrübeleri korku ile değil inandıkları olguların yüceliğiyle gurur duyar gibi anlatmaktadırlar. Bu olaylar genellikle anlatıcılar tek başlarına iken yaşanmıştır. Sarıkız anlatılar itibariyle o kadar saf ve temiz görülür ki onu rüyasında gören kişiler hemen bir şeyler dağıtarak aslında ona rüyasına girdiği için teşekkür etmiş olurlar. Çocukluktan beri bu hikâyelerle büyümüş bu insanların normal hayatlarında böyle olaylar olması topladığımız kültürel verinin araştırma alanımızdaki insanların ne denli hayatında olduğunu bizlere gösteren bir olgudur.

1.5. Sarıkız'ın Efsanevi Kişiliği ve Başka Kültürlerde Sarıkız'a Benzer Tipler

Sarıkız, Anadolu'nun birçok bölgesinde farklı kişilere verilen yaygın bir isimdir. Kaz dağları ve çevresinde Sarıkız olarak adlandırılan veli kişilik bölge halkı için oldukça önemli bir şahsiyettir. Kaz Dağları ve çevresinde yaygın bilinen efsanesi çok eskiden bu yana anlatılmaktadır. Sarıkız bu bölgede özellikle Tahtacı Türkmenler arasında etrafında ritüel ve uygulamalar geliştirilecek kadar önemli görülen bir şahsiyettir.

Sarıkız'ın, efsane varyantları ve kaynak kişilerin verdiği bilgilerden hareketle oldukça güçlü bir karakter olduğunu söyleyebiliriz. Sarıkız'ın güçlü olması daha çocukluğundan itibaren başlayan zorluklara göğüs germesiyle ölçülebilir. Çocuk yaşta öksüz kalan Sarıkız Ayvacık bölgesinden Güre'ye bir yolculuğa çıkar. Bu yolculuğun

temel nedeni babasının baktığı her yerde annesini görmesi ve bu durumla başa çıkabilecek durumda olmamasıdır. Sarıkız Güre'ye geldikten sonra çobanlık yapan babasıyla birlikte yaşamaya devam eder ve herhangi bir şikâyette bulunmaz. Özellikle küçük yaşlarda öksüz kalmanın ve yaşadığı yeri terk etmenin karşılığında olumsuz bir ruh hali kendisinde bulunmamaktadır.

Öksüz kalan ve gurbete giden Sarıkız biraz büyüyünce güzelliği ortaya çıkmaya başlar. Hemen her varyantta ve kaynak kişilerle yaptığımız görüşmelerde Sarıkız ile ilgili ilk söylenen şey onun güzelliği olmuştur. Bu güzellik olağanüstüdür, onu görenler ona sahip olmak ister. Bu güzelliği saflık ve temizlik olarak değerlendirirsek Sarıkız'ın efsanevi kişiliğini daha iyi anlamış oluruz. Bugün bile Sarıkız ziyaretlerinde veya Sarıkız sohbetlerinde insanlar onun saflığı ve temizliği üzerine konuşmaktadırlar. Kaynak kişilerimizden birine Sarıkız'ı rüyasında gören olup olmadığını sorduğumuzda birkaç kişiyi anlattıktan sonra Sarıkız'ın rüyada görülmesi için temiz ve saf kalpli olunması gerektiğini bizlere aktarmıştır (KK3). Yöre halkına göre Sarıkız saflığın ve temizliğin sembolüdür. Bu saflığa ve temizliğe saygı duyulması gerekir. Saygı duyulmaması karşılığında başına türlü felaketler gelebilir.

Sarıkız güzelliği, saflığı ve temizliğinin yanında veli derecesinde oldukça yüksek bir mertebede karşımıza çıkmaktadır. Daha çocuk yaşlarda yaşadığı bir olumsuz durum karşısında kazlarından kimsenin rahatsız olmaması için eteğindeki taşları savurup onları etrafında kaya büyüklüğüne getirebilecek kadar doğaüstü güçlere sahip bir veli olarak tasvir edilmektedir. Bu olay, efsanevi kişiliğindeki tek doğaüstü durum değildir. Sarıkız daha genç yaştayken ermiş bir genç kızdır. Yaşıtlarının aksine dünyevi herhangi bir isteği bulunmaz hatta insanlarla çok fazla konuşmayan bir tiptir. Babası dağa ölmesi için onu terk ettiğinde bu dağda tek başına yaşayabilmiştir.

Sarıkız, tüm bu yaşananlar üzerine toplum baskısına dayanamayan babası tarafından öldürülmek istenince ne duruma bir itiraz eder ne de ölmekten kaçmaya çalışır. Babasına sıkı sıkıya bağlı bir karakter olan Sarıkız onu öldürmeye gelen babasının abdest alma isteğini yerine getirir. Bu olayda Sarıkız'ın başka bir efsanevi yönünü görmekteyiz. Sarıkız'ın olduğu iddia edilen dağın ortalama yüksekliği 1800 metredir. Sarıkız elini bu yükseklikten uzatarak Akçay tarafından denizden su almıştır. Bu Sarıkız'ın su ve denize

karşı gücünün yanında kendisinin ne denli büyük doğaüstü durumları rahatça gerçekleştirdiğini bizlere göstermektedir. Bu olaydan sonra deniz suyu tuzlu olduğu için babasının abdest alamadığını görür ve bir bakışıyla suyu tatlı suya çevirir. Bizlere çizilen Sarıkız karakterinin ölümü de sıradan değildir. Babası ermiş olduğunu anladıktan sonra bir bulut yere iner ve Sarıkız öyle ölür. Benzer bir bulut "Kırklar" olarak adlandırılan kişilerle de ilişkilendirilmiştir. Bölgede yaşayan Tahtacılar için Sarıkız bölgenin Hacı Bektaş Veli'si gibidir. Yöredeki Tahtacılar Sarıkız'ı bir veli olarak görmüş ve Hacı Bektaş Veli'ye yüklenen tüm efsanevi özellikler Sarıkız'a yüklemişlerdir.

Sarıkız hakkında elde ettiğimiz verilerin birçoğu Tahtacı Türkmenlerden olsa da Varyant 5'i derlediğimiz Körüktaşı köyünden de Sarıkız'ın efsanevi kişiliği hakkında farklı detaylar elde ettik. Bu bölgede yaşayan insanlar Tahtacı Türkmen değiller ama onlar da aynı saygı ve sevgiyi Sarıkız'a gösteriyorlar. Bu bölgede Sarıkız'ın düğünü esnasında baskına uğrayan bir kız olduğuna inanılıyor. Efsane kurgusu farklılaşsa bile Sarıkız'ın güzelliği aynı şekilde burada da anlatılmaktadır. Bu yörede inanılan Sarıkız diğer bölgedeki Sarıkız'a göre daha savaşçı bir karakterdir. Düğününü basana korsanlara karşı babasıyla birlikte dağın zirvesine kadar savaşmıştır. Dağın zirvesinde yalnızca babasıyla kendisi kaldığında yenileceğini anlayan Sarıkız korsanların eline geçeceğine yerin altına geçmeyi yeğler ve bu durum için Tanrı'ya dua eder. Sarıkız'ın duası kabul görür ve yerin altına girer. Anlaşılan o ki bu köyde de Sarıkız veli mertebesinde görülmektedir.

Daha önce belirttiğimiz gibi Sarıkız anlatısı ve inancı Kaz Dağları ve çevresinde yoğun bir şekilde etkisini göstermektedir. Kaz dağları burada daha önce yaşamış antik toplumlarda da kutsal görülmüştür. Sarıkız inancının bu arkaik inançlardan yoğun bir şekilde etkilenerek oluşturulduğunu söyleyebiliriz. Bu anlamda en büyük etkiyi bölgede daha önce yaşadığına inanılan Afrodit'in sahip olduğunu söyleyebiliriz. Afrodit, Yunan mitolojisinde güzelliğin ve aşkın tanrıçası olarak bilinmektedir. Yunan mitolojisine göre Afrodit İda dağlarında yaşamaktadır. İda dağları bugün Sarıkız'ın mezarının olduğu Kaz dağlarıdır. Afrodit ile Sarıkız arasında birçok benzerlik bulunmaktadır. Bu benzerlikler içerisinde ilk gözümüze çarpan sarı rengi üzerinedir. Sarıkız hakkında yaptığımız araştırmalarda başvurduğumuz kaynak kişilerin birçoğu Sarıkız'ın sarışın olmadığını ifade etmişlerdir. Kendisine atılan iftiralar sonucunda babası tarafından köyden çıkartılırken

çocuklar tarafından kafasına çürük yumurtalar atılır. Bu çürük yumurtalar sarı renginde olduğu için çocuklar "Sarıkız" adını takmışlardır (KK3, KK7).

Kendisine inanılmaz bir saygı gösterilen, etrafında ritüel ve inanışlar gelişen ve yaşadığı haksızların sonucunda Alevi olmamasına rağmen Alevi topluluk tarafından veli kabul edilen Sarıkız'ın kendisine hakaret anlamında atılan yumurtalardan çıkan bir isimle bugün anılması bizlere çok mantıklı gelmemiştir. Diğer taraftan Afrodit'e baktığımızda Afrodit'in bir dönem "Altın Aphrodite" olarak anıldığını görmekteyiz. Bu konuyla ilgili olarak Turhan Yörükhân, "Ona, 'Altın Aphrodite' dendiğini, Homeros'ta onun sadece güzellik, aşk ve evlilikle ilgili bir tanrıça olarak tasvir edildiğini, daha sonraki dönemlerde inanıldığı gibi, aşkın dışında, başka bir işle uğraşmadığını, hatta aşk işlerinin dışında güçsüz bir tanrıça olarak kabul edildiğini görüyoruz" (Yörükhân, 2000: 13) diyerek Afrodit'in "altın" sıfatı ile adlandırıldığını belirtmiştir. Bu bilgiler ışığında kendisine fazlasıyla saygı duyulan bir veli olan Sarıkız'ın bu Yunan mitinin etkisiyle oluştuğunu veya en azından buna adapte edildiğini söyleyebiliriz.

Diğer yandan Afrodit ile deniz arasında bir ilişki olduğunu da görmekteyiz. Afrodit'in dünyaya ilk gelişinin deniz üzerinden olduğu inancı bulunmaktadır. Bu yüzden Afrodit'in değişik adlandırmalarının bir bölümü bu deniz ilişkisi üzerine kurulmuştur. Yörükhân aynı eserinde bu isimlendirmeleri, "Ona, Ouranos'un tenasül uzvundan üremiş olduğu veya penis-sever olduğu için Philommedeia, denizden doğmuş olduğu için Anadyomene, A ligena, Epipontia, Limnesia, Saligeniave Thalassiaadları da verilmiştir." (Yörükhân, 2000: 15) şeklinde sıralamıştır. Sarıkız'a gelecek olursak onun da denizle ilişkisinin olduğunu görürüz. Sarıkız babasının abdest alma isteğini dağın zirvesinden elini uzatarak denizden su alıp karşılamaya çalışmıştır. Aynı dağ üzerinde iki farklı kültürde oluşturulan kutsal karakterlerin bu denli benzer motiflerle oluşturulması bizleri bu konu üzerinde daha fazla düşünmeye itmiştir.

Afrodit'in altın ile sıfatlandırılması ve deniz ilişkisinin yanında bilinen başka bir özelliği güzelliğidir. Afrodit inanca göre dünyada ilk defa düzenlenen güzellik yarışmasının kazananı olmuştur. Bu güzellik yarışmasının İda dağlarında yani Sarıkız'ın bugünkü bulunduğu yerlerde yapılmış olması, Sarıkız anlatılırken ilk önce güzelliğinin anlatılması ve Sarıkız'ı gören herkesin onun güzelliğine hayran olması bu iki anlatının

benzer yanlarından biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Yörükhân, Afrodit'in inanılmaz derecede güzel olduğunu hatta bu güzelliğini sürekli korumak için yanında "Üç Güzel" olarak adlandırılan yardımcılarının olduğunu bu yardımcılarının Afrodit'in birisini baştan çıkarmak istediğinde, bu yardımcılarının süslenmesinde ona yardım ettiğini ve bu yardım sayesinde güzelliğine güzellik kattığını belirtmiştir (Yörükhân, 2000: 18). Afrodit'i konu alan bazı tabletlerde Afrodit'in "Göksel Afrodit" (Yörükhân, 2000: 20) olarak adlandırıldığı görülmektedir. Sarıkız Kaz dağlarının en yüksek tepesinde zirvede bulunmaktadır. Bu durumun nedenini kaynak kişilere sorduğumuzda "Tanrı'ya en yakın kişiler en yüksek zirvelerde yatarlar" (KK18) cevabını aldık. Afrodit ile Sarıkız'ın göksel olarak bu benzerliği dikkatimizi çeken başka bir ayrıntı olmuştur.

Kaz dağlarına gelen Tahtacı Türkmenler burada yoğun bir Yunan miti etkisi altına girmiş olmalılar. Bu etki o anlatıları tamamen almak üzerine değil kendi inanç dünyasına göre yeniden şekillenmesi üzerine olmuştur. Bu folklor ürünlerinde sıklıkla karşılaştığımız bir olgudur. Yunan mitolojisinde Afrodit "altın" yani "sarı" renkle ilişkilendirilmesi Tahtacı Türkmenlerinde de aynı şekilde yansımıştır. Aynı coğrafyada yaşayan iki farklı kültürün deniz ile iç içe olup yarattıkları kutsallarda deniz motifini kullanmaları bir ortaklık olarak görülebilir. Sarıkız'ın Afrodit'ten en çok etkilendiği olgu güzellik motifidir. Afrodit güzelliği ile meşhur bir Tanrıça iken Sarıkız da aynı şekilde güzelliği ile ön plana çıkan bir karakterdir. Sarıkız'ın Afrodit ile arasındaki fark ise Sarıkız'ın güzelliğinin yanında aşk ile meşhur olmamasıdır. Tahtacılar güzellik, aşk ve şehvet gibi konulardan etkilenip bunu kendi kültürlerine adapte etmiş ve kendilerine güzelliği ile meşhur ama aynı zamanda saflığı ve temizliği ile ön plana çıkan bir karakter oluşturmuşlardır. Afrodit'in aşk ve şehvet yanı Sarıkız'a iftira yönüyle yansımıştır. Afrodit'te gördüğümüz aşk ve şehveti Sarıkız'da kendisine atılan iftiralar boyutunda görmekteyiz.

Sarıkız'ın Artemis ile benzerliği de dikkatimizi çekmiştir. Artemis saflığı ve temizliği ile meşhurdur. Kaz dağları antik Anadolu'da birçok uygarlık tarafından mitolojik hikâyelere konu edilmiş ve kutsanmış bir yerdir. Tahtacıların bölgeye gelmesiyle yerel kültler Türk mitik düşüncesindeki dağ kültüyle sentezlenmiş olmalıdır. Bu bağlamda bekâret yemini etmesine rağmen iffetsizlik iftirasına uğrayan Artemis karakteriyle Sarıkız'ın benzerlikleri son derece belirgindir (Yolcu, 2020: 77).

Yusuf Albayrak, eserinde Artemis'in Anadolu coğrafyasında aldığı sıfatları incelemiştir. Bu sıfatlardan birini, "Leukiane kelimesinin 'temiz yürekli, saf kalpli' anlamında kullanılmış olduğu ve ayrıca yerel özelliklerini koruyarak Helenizm'e olmuş ikinci derece tanrılardan biri olduğu düşünülmektedir" (Albayrak, 2012: 6) şeklinde açıklamıştır. Artemis'in saf ve temiz yürekli olması Sarıkız anlatısıyla paralellik göstermektedir. Sarıkız başına gelen onca şeye rağmen en ufak bir kötü düşünce veya intikam duygusu beslemeden hayatına devam etmiştir. Sarıkız'a ait inançlarda ayrıntılarıyla işleyeceğimiz üzere yöre halkı Sarıkız ziyaretlerini oraya temiz ve saf gönüllerle gidilirse kabul olacağını ve bölgede çıkan "zemzem suyu" olarak adlandırılan suyun yalnızca temiz kalpli olanlar geldiğinde aktığına inanmaktadır.

Artemis'in başka bir özelliği doğaya hâkim olabilmesi ve darda kalanlara yardım etmesidir (Albayrak, 2012: 3). Bu özelliğin Sarıkız'da da olduğunu görmekteyiz. Sarıkız'ın yardımcı olması konusunda elde ettiğimiz bir anlatı şöyledir: Eskilerde Edremit bölgesine Bayramiç yöresinden gruplar yürüyerek zeytin toplamaya gelirlermiş. Bir grup gelirken dağda kar bastırır ve yollarını kaybederler. Kar yağmasıyla hava iyice soğur ve gruptakiler ölümle yüz yüze gelirler. Bu grubun karşısına aniden Sarıkız çıkar. Gruba hangi yöne gitmeleri konusunda yardımcı olur ve yolu bulmalarını sağlar. Grup Kavurmacılar köyüne geldiğinde durumu anlatırlar ve Sarıkız'ın babası kızın kendi kızı olduğunu anlar ve kızının ölmediğini anlayıp onu aramaya çıkar (KK17). Bu anlatıda göreceğimiz üzere Artemis gibi Sarıkız da zor durumda kalanlara yardım etmesiyle tanınmaktadır. Tıpkı Afrodit örneğinde olduğu gibi Tahtacı Türkmenler başka bir tanrıça olan Artemis'in kendilerine uygun özelliğini alarak kendi yarattıkları evliya karakterine yüklemişlerdir.

Sarıkız'a benzerliği konusunda dikkatimizi çeken bir başka anlatı Sümer mitolojisinde yer alan İnanna ve Dumuzi karakterleridir. İnanna hakkında araştırma yapan Kurtuluş Kıymet, İnanna için, "İsmi 'gökyüzünün hanımefendisi' anlamına gelen tanrıçanın başta gelen kült merkezi Uruk kentidir" (Kıymet, 2014: 22) ifadelerine yer vermiştir. İnanna için "gökyüzünün hanımefendisi" sıfatının kullanılması Sarıkız'ın bulunduğu bölgede en yüksek yerde olmasıyla ilişkilendirilebilecek bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu anlatıdaki başka bir benzerlik Dumuzi'dir. Dumuzi çobanların tanrısı olarak anlatılır. Bilindiği gibi Sarıkız'ın babası da çobanlık yapmaktadır. İnanna ve Dumuzi'nin hikâyesinde İnanna çeşitli kandırmacalar sonucunda yer altına gider ve belli

bir süre orada tutsak kalır. Çeşitli uğraşlar sonucunda yeraltından kurtulduktan belli bir süre sonra Dumuzi ile karşı karşıya geldiğinde Dumuzi'nin yokluğuna üzülmediğini aksine keyfinin gayet yerinde olduğunu görünce onu terk eder. Dumuzi bu durumda çok pişman olur ve ağlamaya başlar. Bu pişmanlık ve ağlama sonucu Güneş Tanrısı Utu'ya yalvarır (Kıymet, 2014: 24). Çoban tanrısı olarak gösterilen bir tanrının hata yapması ve pişman olup ağlaması Sarıkız'ın babasının çoban olması ve sonradan her şeyi anlayıp pişman olmasıyla paralellik göstermektedir. Birbirlerinden ne denli etkilendiklerini bilmesek bile bu iki anlatı arasındaki paralellikler dikkat çekicidir.

İKİNCİ BÖLÜM
SARIKIZ ZİYARETİ

Sarıkız ziyareti Kaz dağları ve çevresindeki topluluklar için oldukça önemli bir ziyarettir. Bu ziyaretler etrafında çeşitli ritüel ve inançlara rastlanmaktadır. Sarıkız ziyaretlerinin saha çalışmalarımız esnasında iki farklı ziyaret makamında gerçekleştiğini tespit ettik. Bu yerlerden ilki, Balıkesir'in Edremit ilçesine bağlı Kaz Dağları bölümünde Sarıkız'ın ve Cılbak Baba olarak adlandırılan kişinin mezarının olduğu yaklaşık 1800 metre yükseklikte bir tepedir. Diğer bir ziyaret makamı ise Ezine ilçesine bağlı Körüktaşı köyünde, Edremit bölgesindeki gibi, Sarıkız ve babasının mezarlarının bulunduğu tepedir. Bu iki ziyaret makamı arasında belirgin farklar bulunmaktadır. Edremit'te yer alan makama yapılan ziyaret, günü birlik değil çadırlar kurularak belli bir süre orada kalınması icap eden bir ziyarettir. Ezine bölgesindeki ziyaret makamı etrafında hayırlar yapılan günübirlik bir ziyarettir. Bu iki farklı ziyaret makamını daha detaylı bir şekilde incelemenin Sarıkız'ı anlamımız açısından önemli olduğunu düşünüyoruz.

2.1. Sarıkız Etrafında Oluşan Ziyaret Makamları

İlk incelememizi Edremit tarafında bulunan ziyaret makamı üzerine yapacağız. Yukarıda belirttiğimiz gibi Kaz dağlarının en yüksek zirvelerinden birinde olan bu ziyaret makamı bölgede yaşayan Tahtacı Türkmenler açısından bir "cem" yeri gibi görülmektedir. Bu ziyaret her yıl Ağustos ayının on beşinde yapılmaktadır. Bu ziyaretlerin çıkış tarihleri her yıl bir iki gün oynamak kaydıyla köylüler tarafından değiştirilmektedir. Ziyaret edilen bölge Milli Park statüsüne geçtiği için eskisi gibi giriş çıkışlar rahat bir şekilde yapılamamaktadır. Bölgede yaşayan Tahtacı Türkmenler ziyaret zamanını netleştirdikten sonra Milli Parklar Genel Müdürlüğü'nden özel izin çıkartırlar ve bu izin sayesinde on beş gün süreyle bölgede ibadetlerini, ritüellerini yaparlar. Bu ziyaret yılda bir kez yapılır.

Tahtacı Türkmenlerinin inanç sistemine göre üç çeşit ziyaret vardır. Birincisi bölge halkı için "gündelik yatır" olarak adlandırılan yatırlara her gün kısa süreli dualarla yapılan ziyaretlerdir. Bu yatırlar yerleşkelere yakın yerlerde bulunan, köyün dedesi olarak görülen, saygı duyulan yatırlardır. İkinci ziyaretler ise dağların içlerinde bulunan yatırlardır. Bu yatırlar ormancılık işi yapan köylüler tarafından bilinen, ormanlar içerisinde bulunan

yatırlardır. Bu yatırlar tahtacılık işi yapan kişiler tarafından özel olarak ziyaret edilirler. Üçüncü ziyaret ise dağların en zirve yerlerinde bulunan makamlardır. Bu makamlar en kutsal makamlardır. Dağların en zirvesinde bulunmalarının nedeni Tanrı'ya en yakın yerde olmalarındandır (KK4).

Kaynak kişimizden aldığımız bu bilgileri değerlendirdiğimizde Tahtacı Türkmenlerin yatırlarına büyük bir kutsallık atfederek mezarlarını ona göre konumlandırdıklarını görmekteyiz. En zirvede bulunan yatırlar en kutsal makamlar olarak görülür ve aşağı doğru inildikçe kutsallık rütbesi düşer. En zirve noktada bulunan makamlara özel bir ilgi gösterilmektedir. Bu makamlar her zaman değil yılda bir kez belirlenen zamanda, belirlenen kurallar dâhilinde ziyaret edilmektedir. Sarıkız bölge halkı için en yüksek bölgede bulunan ziyaret makamıdır. Sarıkız ziyareti bölge halkı tarafından "Cılbak'a gitmek" olarak adlandırılır (KK18).

Belirlenen tarihte köyde toplanılır. Ziyaret alanında kesilecek kurbanlar, yenilecek yiyecekler ve on beş gün süreyle ne ihtiyaç olacaksa traktörlere yüklenerek tepeye yolculuk edilir. Her köyün konaklayacağı alan bellidir. Bu alanlarda hiçbir şekilde değişiklik olmaz. Köylerin kendi alanlarında her ailenin kendi yeri, kendi "ocağı" bellidir. Bu ocaklar etrafında çadırlarını kurarlar. Türkmenler atalarının göçebe olduklarını bildikleri için atalarını yâd etmek amacıyla bu bölgede çadırlarda kaldıklarını söylemektedirler (KK24).Tepeye gidilip çadırlar kurulduktan sonra önce Sarıkız ziyarete gidilir. Sarıkız ziyaret edildikten sonra ertesi gün karşı tepede bulunan Cılbak Baba'ya gidilir. Sarıkız'ın mezarının bulunduğu alanda "Kaz Avlusu" olarak adlandırılan bir yer vardır. Burası Sarıkız'ın mezarının etrafında halka şeklinde çevrilmiş bir yerdir. Türkmenler, bu avlunun Sarıkız anlatısındaki Sarıkız'ın eteğindeki taşları dönerek savurup kaya haline getirdiği yer olduğuna, zamanında Sarıkız'ın kazlarının burada otladığına ve dışarı kaçamadığına inanırlar (KK36).

Cılbak Baba olarak adlandırılan Sarıkız'ın babasının mezarı Sarıkız'ın tam karşısındaki tepededir. Cılbak Baba'nın mezarı önceden karşı tepenin zirvesinde yer alırmış. Bu bölgeye askeriye radar sistemi kurduğu için mezarın yeri değiştirilmiş. Mezar radarın aşağı tarafına bir yere taşınmış. Türkmenler yeni taşınan bu mezarlığa ziyarette

bulunurlar. Cılbak Baba'nın mezarının biraz altında "Zemzem Çeşmesi" olarak adlandırılan bir yer vardır. Burada yerin altından su çıkmaktadır.

Sarıkız tepesi geniş bir alan olduğu için köylüler buldukları düzlükleri kendilerine mesken olarak seçmişlerdir. Bu düzlüklere zamanla adlandırmalar yapılmıştır. Bu adlandırmalardan biri Kartal Kaya'dır. Bu Kartal Kaya düzlüğünde cem ibadeti için özel bir yer yapılmıştır. Bu alana gidilip orada cem yapılmaktadır. Yöre halkı önceden böyle bir yer yapma gereksinimi duymamış. Dağın en yüksek yerinde oldukları için açık havada rahatça cem yapabiliyorlarmış. Baba Dağ olarak adlandırılan Cılbak Baba'nın mezarının bulunduğu alana radar sistemi kurulunca bölgeye gelen askerler Türkmenlerde cemi gizli yapma isteğinden ötürü huzursuzluk yaratmış. Bu yüzden Kartal Kaya bölgesinde cem evi denilebilecek küçük bir yer yapılmış (KK7). Bölgede konaklanan süre boyunca su ihtiyacı önceden tepenin alt tarafında bulunan bir çeşmeden gideriliyormuş. Günümüzde ise ziyaret zamanı geldiğinde belediye tarafından su arabaları bölgeye getiriliyor ve insanlar su ihtiyaçlarını böyle gideriyorlar.

Sarıkız tepesine giderken tepenin aşağı kısımlarında yöre halkının "Yağcı Suyu" olarak adlandırdığı bir yer vardır. Bu yerin özelliği "Şah Taşları" olarak adlandırılan taşların burada olmasıdır. Şah Taşları olarak adlandırılan kayalar bir akarsu üzerindeki altı büyük kayadan ibarettir. Türkmenler bu kayaları Şah Taşları olarak adlandırıyor ve saygı duyuyorlar. Onlara göre bu taşların bir hikâyesi var. Sarıkız tepesine giderken bu taşların bulunduğu yerde durulur, hem dinlenilir hem de taşlara saygı gösterilir.

Sarıkız makamlarının bir diğeri ise Ezine'ye bağlı Körüktaşı köyünde bulunmaktadır. Bu makam Körüktaşı köyüne on dakikalık bir mesafede bulunmaktadır. Bu makam Edremit'teki makam gibi bir tepenin zirvesinde yer almaktadır. Bu tepe daha küçüktür. Sarıkız hayrı bu tepede yapılmaktadır. Burada Edremit'te olduğundan farklı biçimde ağustos ayında değil nisan ayının sonunda veya mayıs ayının başında hayır yapılmaktadır. Köyde yiyecek içecekler hazırlanır, Sarıkız tepesine gidilir, orada yemekler yenir, dualar okunur.

2.2. Sarıkız'la İlişkili Diğer Ziyaret Yerleri

Yörede Sarıkız inancına benzer olarak üç ziyaret makamı tespit ettik. Bu makamlar Eybek Dede, Kapanca Dede ve Kız Dede/Kız Taşı makamlarıdır. Eybek Dede, Edremit ilçesine bağlı Çamcı ve Hacıarslanlar köylerine yakın bir konumda bulunan ziyaret makamıdır. Eybek Dede'nin hikâyesi şu şekilde anlatılmaktadır: Eski zamanlarda Havran ilçesinin Çamdibi Köyü'nde Müridoğlu Mehmet isimli biri yaşarmış. Bu adam çok zenginmiş. Altınova'dan Nusratlı'ya kadar olan tüm topraklar bu adama aitmiş. Bu kadar zengin olmasının yanında bu adam çok zalimmiş. Herkes ondan korkar, zalimliğinden çekinirmiş. Bu adamın Eybek adında bir çobanı varmış. Çoban çok dürüst bir kişiliğe sahipmiş. Dürüstlüğü ve çalışkanlığı nedeniyle bu voyvodanın yanında çalışanlar bu çobanı çekememeye başlamış. Körfez bölgesinde koyunlar hava serinleyince ya da geceleri otlatılmaya çıkartılırmış. Eybek çoban ise bunun tam tersi bir şekilde koyunları gündüz sıcağında otlatmaya çıkartırmış. Onu çekemeyenler bu durumu fark edip hemen voyvodaya şikâyet etmeye gitmişler. Voyvodanın karşısına çıkıp "Eybek çoban senin koyunlarını gündüzün sıcağında otlatıyor" diye şikâyet etmişler. Voyvoda bu duruma çok sinirlenmiş ve adamlarını çağırarak hemen Eybek çobanın yanına, Kızıklı Ovası'na gitmiş. O sırada Eybek çoban kavalı elinde sevdiğine hüzün dolu türküler çalmaktaymış. Voyvoda kaval çalan Eybek çobanı yanına çağırmış: "Senin yaptığın bu iş nedir? Senin benim mallarıma kastın mı var? Neden koyunlarımı güneşin altında otlatırsın?" diye sormuş. Çoban Eybek cevap veremeden voyvoda Eybek'i öldürtmüş. Kellesini almış ve sürünün içine doğru atını sürmüş. Sürünün içine çobanın kellesiyle girince üzerlerine bir bulut çökmüş. Bulutla birlikte Kızıklı Ovası'ndaki sürünün üstüne yağmur yağmaya başlamış. Voyvoda durumu görünce yaptığı işten çok pişman olmuş ve "eyvah ben çobanın kellesini nasıl vurdurdum!" demiş. Pişman olan voyvoda havaya doğru bakmış. Gökyüzünde Çoban Eybek'i görmüş. Çoban Eybek kellesi bir koltuğunda, sopası diğer koltuğunda uçmaktaymış. Eybek Kaz dağlarına doğru uçmuş. Voyvoda adamlarına onu takip etmeleri emrini vermiş. Adamları uçan Eybek'i takip etmeye başlamışlar. Eybek Kaz dağlarına doğru uçarken bugün Eybek zirvesi olarak adlandırılan yere asası düşmüş. Oraya Eybek'in mezarı yapılmış. O gün bugündür Eybek Dede ziyaret edilirmiş (KK 23, KK25). Görüldüğü gibi Sarıkız hikâyesine benzer bir anlatımla karşı karşıyayız. Eybek Dede Sarıkız gibi bir haksızlığa uğrar ve öldürülür.

Çamcı ve Hacıarslanlar köylerinin üst kısımlarında Eybek Dede ziyaret yerinin altında Kapanca Dede adını verdikleri başka bir yatır vardır. Bu yatırın hikâyesi tam olarak bilinmemektedir. Bilinen kadarıyla Kapanca Dede eski dönemlerde bu bölgeden geçen kervanlara yardımcı olan, yoldaşlık yapan ermiş bir adammış. Kervanlar ne zaman zorda kalsa onların yardımına aksakallı şekilde Kapanca Dede yetişirmiş. Kapanca Dede'nin ölüsünü zamanında kervancılar bulmuş ve buldukları yere gömmüşler (KK23). Eybek Dede'nin makamı daha üst bölgelerde yer aldığı için bölge halkı tarafından pek ziyaret edilmez. Bölge halkı Kapanca Dede ziyaretiyle Eybek Dede ziyaretini birleştirmiş gibidir.

Kapanca Dede, Çamcı ve Hacıarslanlar köyünde yaşayan Tahtacı Türkmenler için Sarıkız gibidir. Sarıkız tepesine benzer ziyaret makamı vardır. Bu bölgeye tıpkı Sarıkız'da olduğu gibi konaklamalı gidilir ve Sarıkız'da gördüğümüz ritüellerin benzerleri bu bölgede yapılır. Bölge halkından aldığımız bilgilere göre daha eski dönemlerde Eybek Dede'ye çıkılırmış. Bu gelenek yerini Kapanca Dede'ye bırakmıştır. Bu ziyaret geleneğinin yedi yüz yıllık bir geçmişi olduğuna inanılmaktadır (KK25, KK27). Kapanca Dede ziyareti Tıpkı Sarıkız'da olduğu gibi Ağustos ayının on beşinde yapılmaktadır (KK26). Sarıkız'a giden Tahtacı Türkmenler için "onların makamı Sarıkız, bizim makamımız ise Kapanca Dede" denmektedir (KK25). Bu geleneğin kaynağı olarak zamanında göçebelikten dolayı birbirlerinden kopuk bir şekilde yaşamlarını sürdürdüklerini ve bu yüzden atalarının böyle bir gelenek başlattığını söylemektedirler (KK25, KK 26, KK27).

Ağustos ayının on beşinde Kapanca Dede'ye çıkılır, tıpkı Sarıkız'da olduğu gibi her hanenin kalacağı yer bellidir. Bu yerler ocaklar yapılarak belirlenmiştir. Bu ocaklar hanelere özeldir. Her hane kendi ocağını kullanmaktadır. Ocaklar kurulup yerleşildikten sonra her hane kendi kurbanını keser ve dağıtır. Kurbanlar kesilirken cemler yapılır. Bu toplanmalar evlenme çağına gelmiş gençlerin tanışıp kaynaşması açısından da oldukça önemlidir (KK26). Kapanca Dede'ye çıkıldığı zaman yüksekte olmanın huzuruyla kendilerini Tanrı'ya daha yakın hissettiklerini ve dualarının daha erken kabul olduğunu düşünmektedirler. Bu yörede Sarıkız'dan farklı olarak yılda yalnızca bir kere adak adama olmamaktadır. Çocuğu olmadığı için Kapanca Dede'ye adak adayan bir aile çocuğu olduğu zaman kurbanını alır, Kapanca Dede'ye gider, kurbanını keser ve köy meydanında pişirip dağıtır. Kapanca Dede makamında her yıl kırklar semahı yapılmaktadır (KK25, KK27). Önceden Hıdırellez'de de Kapanca Dede'ye gidilirmiş fakat artık kurban merasimi köyde

yapılıyormuş (KK25). Kapanca Dede ziyaretlerinde Sarıkız ziyaretinden farklı olarak "yozarı semahı" yapılmaktadır. Yozarı semahı evlenmek isteyen gençlerin bir araya gelerek yaptıkları semahtır.

Çamcı köyünde Salih Oğuz adında bir kişi Sarıkız, Kapanca Dede ve Eybek Dede hakkında türküler yazmıştır. Bu türküler birinci kaynak olan Salih Oğuz'dan derlenemedi çünkü kaynak kişi ölmüş. Bu türküleri Çamcı köyünün muhtarından derledik. Bu türkülerden Sarıkızla ilgili olanlar şöyledir:

Sarı Kıza Gidelim

Sarı kıza gideriz
Tozlu dumanlı yollarda
Yüzyıllar ötesinde
Gelir törelerimiz

Sarıkız'ım Cılbak Baba'm
Yaşasın hep gönüllerde
Kartal çimende kalırız
Cılbak Baba'ya bakarız
Baba kızın aşkına
Kurbanları keseriz (KK23).

İşte Gine Geldi Sarıkız Günleri

İşte geldi Sarıkız günleri
Gitmek istiyorlar hep sevenleri
Sevgiyle coşkuyla hazırlanır denkleri
Herkese kısmet olmaz sarı kıza gitmesi

Kartal çimene varınca çadırlar kurulur
Sevgiyle coşkuyla muhabbet edilir
Kara taşa sarı taşa gidilir gelinir

Şah taşlarında semah dönülür (KK23).

Yukarıda bahsettiğimiz üzere Çamcı köyü Sarıkız ziyaretinde bulunmaz. Sarıkız ziyaretinde bulunmamalarına karşın köyde Sarıkız'ın etkisinin yoğun olduğunu görmekteyiz. Bölgede derlediğimiz bir başka türkü ise Eybek Dede için yazılmıştır:

Eybek Dağı

Eybek dağı kar Güssüm
Bayrama da var Güssüm
Sen yanımda olmazsan
Dünya bana dar Güssüm

Eybek Dağı görünür
Karlara da bürünür
Kış gelince soğuktan
Herkes atkı sarınır

Kahyaoğlu söylüyor
Güssüm'le ben eş diyor
Yaşadığı sürece
Mutluluklar diliyor (KK23).

Eybek Dede üzerine yazılan bu türküde kar motifinin ön plana çıktığını görmekteyiz. Eybek ziyaret makamının yüksek bir konumda olması bu makamın soğukla bağdaştırılmasını sağlamaktadır. Çamcı ve Hacıarslanlar köyünde yaşayanlar havanın nasıl olacağını Eybek ve Sapanca Dede'nin makamlarının bulunduğu tepeye bakarak o tepedeki bulutların durumuna göre belirlerler (KK22). Bu konuyla ilgili köyde anlatılan bir rivayet tespit ettik. Bu rivayete göre 1953 yılında Edremit'ten kadınlı erkekli bir grup Agonya'ya gitmek için yola çıkmışlar. Hacıarslanlar köyüne geldiklerinde, köylüler grubu "akşam çok kar yağacak devam etmeyin" diye uyarmış. Grup nereden bildiklerini sorduğunda köylüler, "Kapanca'nın başına duman çöktü" demişler. Grup "kimmiş bu Kapanca?" diyerek umursamamış ve yola devam etmişler. Akşam olduğunda kar ve fırtına çıkmaya başlamış.

Ertesi gün Kapanca Dede'nin etekleri altında grubun cesetleri donmuş bir şekilde bulunmuş. Cesetleri Çamcı köyüne katırlarla getirmişler ve defnetmişler. Çamcı köyünden Salih Oğuz'un yazdığı Kapanca Dede ile ilgili türkü şu şekildedir:

Vardım Kapanca Dede'ye

Vardım Kapanca dedesine
Endim düzüne çeşmesine
Kapanca'da gezmesine
Doyamadım doyamadım.

Çıktım Eybek'in kalesine
Baktım Kumluca'nın düzüne
Kaleninde havasına
Doyamadım doyamadım.

Ulaştım Eybek'in zirvesine
Niyetler ettim dedesine
Andızların gölgesine
Doyamadım doyamadım.

Saloz'um derki vardım hana
Suyundan içtim kana kana
Gavsara'nın manzarasına
Doyamadım doyamadım (KK23).

Çamcı ve Hacıarslanlar köylerinde Eybek Dede ve Kapanca Dede'nin yanında Üçler Dedesi olarak bir ziyaretle de karşılaştık. Üçler Dedesi, bölge halkınca Kıbrıs Barış Harekâtı'nda oldukça aktif bir şekilde askerlere yardım eden bir evliya olarak inanılmaktadır. Üçler Dedesi hakkında anlatılan bir rivayet şu şekildedir: Kıbrıs Barış Harekâtı'nda Manisalı bir pilota Kıbrıs'ı bombalaması için görev vermişler. O zamanlar yakıt azmış. Kalkmış, uçak giderken pilota bir ses gelmiş, "denize olabildiğince yaklaş" diye. Bakmış kimse yok, önemsememiş. Yola devam ederken aynı ses tekrar gelmiş. "Sen

kimsin?" diye sorunca, "Ben Edremit'ten Üçler dedesiyim" demiş. "Görevini yapacaksın, döneceksin, ben sana yardım edeceğim ama sen de karşılığında savaş bitince bana bir kurban keseceksin" demiş. Pilot denize yaklaşmış ve bir bakmış ki yakıtı dolmuş. Görevini tamamlamış ve dönünce Üçler dedesine kurbanını kesmiş (KK21).

Üçler Dedesi hakkında anlatılan başka bir rivayet ise şöyledir: Kıbrıs Barış Harekatı'nda bir asker buraya gelmiş ve Üçler dedesini sormuş. Köylü şaşırmış,"sen nereden biliyorsun onu?" diye sormuş. "Ben Kıbrıs'ta savaştaydım, siperde susuzluktan ölmek üzereyken aksakallı dede elinde toprak bardakla geldi ve bana su verdi.'Kimsin sen dede?' diye sorduğumda 'ben Edremit'ten Üçler dedesiyim'" demiş. Asker de bu olaydan sonra buraya kurban kesmeye gelmiş (KK21, KK22, KK23). Kapanca ve Eybek dedelerinin ziyaret edilişleri, ziyarette kendilerine kurban kesilmesi, ziyaret boyunca cemler yapılması ve konaklamalı ziyaret olması açısından bunlar, Sarıkız ziyaretine benzerdir. Ayrıca Eybek Dede'nin efsanesi haksızlığa uğraması açısından Sarıkız'a oldukça benzemektedir. Üçler Dedesi ise Ezine bölgesinde anlatılan Sarıkız'a benzemektedir. Bunun nedeni Ezine'de yaptığımız görüşmelerde buradaki Sarıkız'ın Çanakkale ve Kıbrıs savaşlarına da katıldığını ve askerlere yardım ettiğini öğrendik (KK31). Üçler Dedesi savaşlarda askerlere yardım etmesi açısından Sarıkız'la benzerdir.

Çanakkale Merkez ilçesine bağlı Çiftlikdere köyünde isminin "Kız Dede" olması nedeniyle Sarıkız'la benzerlik kurduğumuz bir ziyaret makamı dikkatimizi çekti. Bu Kız Dede'nin efsanesi şöyledir: Bir dede yolda giderken sırtındaki taşı saçlarına bağlayıp taşıyan bir kız görür ve yanındakilere taşı nasıl kaldırıp taşıdığını sorar. Yanındakiler de öyle bir kız görmediklerini söylerler. Sonra onlar da kızı görür. Kıza yardım etmek için kıza yaklaşırlar ancak kızın sırtındaki taş düşer ve kızla birlikte taş da kaybolur. Kızın ve taşın kaybolduğu yerde bugün Kız Dede yatırı bulunmaktadır. Kız Dede'de taşlarla hilal şeklinde çevrilmiş her ailenin bir ocağı vardır. Ocaklar, Kız Dede yatırının altında konumlanmıştır. Kız Dede'nin olduğu bölgeye ya da üst tarafta yapılan ocaklar için "nişmarı (laneti) tutar" inancı vardır. Ayrıca köydeki dede evleri satılmak istendiğinde yine "nişmarı tutacağına" inanıldığı için satın alınmaz (KK40).

Kız Dede'yi ziyarete gelindiğinde önce malzemeler indirilir sonra Kız Dede'nin yatırı başındaki taş öpülür. Dua bilenler de dua okur, dileyen mum yakar. Mum

yakamayanlar da yatır başına cebindeki bozuk paranın tamamını ya da bir mum parası bırakır. Burada toplanan paralarla alınan lokum muhtar tarafından köylüye dağıtır. İnanca göre yatır bölgesinde bulunan bir kuru dal bile olsa eve götürülmez. Ancak o bölgeden toplanan odunlar, kurumuş ağaç dalları vs. yatır bölgesinde yakılabilir. Buradan herhangi bir şey götürüldüğünde ise başına kötü bir şeyin geleceğine inanılır (KK40).

Hıdrellez 6-7-8 Mayıs olmak üzere üç günde tamamlanır. 6 Mayıs köyde çocuklara şeker dağıtıldığı için Şeker Bayramı tadında geçer. 7 Mayıs'ta mezarlığa çıkılır, mezarlıkta çocuklara ve gençlere ölmüş yakınlarının mezarları gösterilir. 8 Mayıs'ta da Kız Dede'ye çıkılır. Burada bir iki kişi bir araya gelerek ya da tek başına bir oğlak kesilip yenir. Burada ayrıca lokum, fıstık gibi çeşitli yiyecekler de Kız Dede'ye gelenler tarafından diğer ailelere dağıtılır. Akşam olduğunda da "sofralar gelsin", "mezeler gelsin" diye seslenilir. Mezeler yendikten sonra "yatan oturan" ya da "aşk ile canlar" diye dualar okunur. Alanda bulunan herkes dedeye doğru secde eder. Böylece sofra hayırlısı yapılmış olur. Ancak bunu yapmak için "çürüğü çarığı olan" diye ifade edilen cemaatten dışlanmış, düşkün kişilerin alandan uzaklaşması beklenir. Bu durumdaki insanlar alandan ayrılmamış ise bu ritüel gerçekleştirilmeden köye dönülür. Ayrıca düşkün kişilerin uzaklaştırılması konusunda zorlama yapılmaz, kendilerinin gitmesi beklenir (KK40).

2.3. Sarıkız Ziyareti Çevresinde Oluşan Ritüeller

Ritüel belli bir zaman içerisinde, belli kurallar dâhilinde tekrarlanan uygulamalar olarak tanımlanabilir. Ritüelin sık sık yapılan bir uygulama olması günlük hayatta tekrarladığımız davranışların ritüel olduğu anlamına gelmemektedir. Ritüel belli olgular dâhilinde kendine ait zamanlaması ve kuralları olan kutsala temasa dair hareketlerdir. Gordon Marshall ritüeli, uygun zamanlarda yerine getirilen ve sembollerle kullanılan, sık sık tekrarlanan bir davranış modeli olarak tanımlamaktadır. Marshall ritüelin etkili olmasında en etkili olgunun din olduğunu belirtmektedir. Marshall, en etkili alanın din olduğunu ama yalnızca dinde kalmadığını, ritüelin etki alanının günlük yaşama kadar uzandığını söyler (Marshall, 1999: 623).

Bu bağlamda Sarıkız etrafında oldukça fazla ritüel göze çarpmaktadır. Bu ritüeller eski zamanlardan beri kuşaktan kuşağa aktarılmışlardır. Sarıkız ziyaretlerine gidenlerin son

zamanlarda azalması göz önünde bulundurulduğunda bu ritüel ve uygulamaların kayıt altına alınmasının folklor bilimi açısından önemli olduğunu göstermektedir. Sarıkız temelli ritüelleri incelediğimizde öncelikle ziyaret alanına gidişle ilgili ritüeller dikkatimizi çekmektedir. Sarıkız ziyaretine bireysel bir şekilde gidiş tercih edilmemektedir. Sarıkız ziyareti eskilerden beri toplu bir şekilde aynı yol güzergâhları kullanılarak yapılmaktadır. Bu yol güzergâhı bütün köyler için aynı değildir. Her köy Sarıkız ziyaretine giderken kendine bir yol güzergâhı belirlemiştir ve hep bu yolu kullanmışlardır (KK19).

Köylüler zirvede ne ihtiyacı olacaksa onları traktörlere yükler ve Sarıkız ziyareti yolculuğu başlar. Bu yolculuk kendi belirledikleri yol üzerinden devam eder ve Sarıkız tepesinin altında bulunan Şah Taşları adı verilen yerde mola verilir. Bu Şah Taşları bölgesinde önceden semahlar yapılırmış ama artık semah yapılmıyor, yalnızca dinlemek için kullanılıyor (KK19). Daha sonra buradan hareket başlar ve Sarıkız tepesine varılır. Burada herkes kendine ait yere konaklar. Rastgele bir yere konaklama yapılmaz, herkesin ocağı bellidir. Herkes kendi ocağının yanına kendi çadırını kurar.

Sarıkız ziyaretine yalnızca Tahtacı Türkmenleri gelmez, civar köylerde yaşayan Yörüklerde buraya gelirler. Bu Yörükler ile Tahtacı Türkmenler aynı yerde konaklamazlar. Yörükler, Tahtacı Türkmenlerin "Bokluca" adını verdikleri bölgede konaklar. Tahtacı Türkmenler ise Kartal Çimen yaylası adı verilen yerde konaklar. Ziyaretin ilk üç günü konaklama ve hazırlık aşamasıdır. Son üç günün ilk günü kurbanlar kesilir, zemzem çeşmesine gidilir, son iki gün ise semaha ayrılır. Sarıkız tepesine varıldıktan sonraki ilk gün Sarıkız'ın mezarı ziyaret edilir. Bu ziyaretler kurallıdır. İlk gün Sarıkız'a gidilir ve sonrasında çadırlara çekilerek dinlenilir. Ertesi gün Cılbak Baba'ya gidilir. Cılbak Baba'dan sonra Cılbak Baba'nın mezarının altında bulunan Zemzem çeşmesi adı verilen yer ziyaret edilir ve ardından çadırlara geçilir.

Sarıkız ziyaretlerinde yapılan ritüellerde en çok ocak kültü dikkat çekmektedir. Ocak kültü, atalar kültüyle de ilişkili bir biçimde Türklerin en eski zamanlardan beri oluşturdukları kültlerden biridir. Sarıkız tepesine giden Tahtacı Türkmenlerde her ailenin kendine ait ocağı bulunmaktadır. Bu ocaklar kesinlikle başkaları tarafından kullanılmaz. Ocakları yalnızca kan bağı olanlar ortak bir şekilde kullanmaktadırlar (KK3). Bir ocağı aile bireylerindeki damatlar bile kullanamaz. Kızı varsa kızı kullanabilir ama kızının kocası

kullanamaz (KK4). Bir aile Sarıkız tepesine çıkmayı bırakırsa o ailenin ocağı üç yıl boş bırakılır. Üç yılın sonunda ocağı kullanmak isteyen biri olursa dede huzurunda ocağın eski sahibine gider ve belli bir ücret karşılığında ocağı satın alarak kullanabilir (KK3). Dilekte bulunanlar dileklerin karşılığında kestikleri kurbanları yalnızca kendi ocaklarında pişirirler (KK7). Bir ocakta ateş sönerse başka bir ocaktan kesinlikle kül alınmaz. Sönen ocak temizlenir ve yeniden kendi imkânlarıyla ateş yakarlar. Ocaklara bir zarar gelmesi durumunda ocağı evin erkeklerinden biri tamir etmek zorundadır. Ocağın yakılması, yakıldıktan sonra etlerin veya yemeklerin pişirilmesi kadınlar tarafından yapılır ama ocağın kırılması ve yıkılması durumunda kadın oraya el sürmez (KK6).Ocakların yakılması için toplanan odunlar Sarıkız tepesine belli bir mesafeye gidildikten sonra toplanmaya başlar. Sarıkız'a yakın mesafede olan yerlerden odun toplanması hoş karşılanmaz ve Sarıkız'a karşı yapılan saygısızlık olarak görülür (KK6). Ocak sahibinin ölmesi durumunda ocak kendi kanından olan çocuklara devreder. Bu çocukların dede huzurunda rızası olmadan ocağı başkası kullanamaz (KK5).

Ocakla ilgili inanç ve ritüellerden sonra kurban ritüeli ile karşılaşmaktayız. Türkler kutsal gördükleri mekânlarda tarih boyunca kurban kesmişlerdir. Gök Tanrı inancının olduğu dönemlerden beri Türklerde kurban geleneğinin varlığını bilmekteyiz. Sarıkız ziyaretlerinin en önemli ritüeli kurbandır. Her aile mutlaka en az bir kurban kesmek zorundadır (KK3). Bu kurbanlarda genellikle kuzu tercihi edilmektedir. Yalnız belirtmemiz gereken bir ayrıntı var: Sarıkız kurbanları ikiye ayrılmaktadır. Birincisi her yıl kesilen ve Sarıkız'a çıkıldığı için ona saygı göstergesi olan kurbandır. Bu kurban her yıl her aile tarafından yapılmaktadır. Sarıkız tepesine çıkamayan aileler köylerde bu kurbanı keserler ve dağıtırlar (KK3). Bu kurbanı yaygın bir şekilde görmekteyiz. Tahtacı Türkmenler haricinde civar yerleşim köylerinin birçoğunda Sarıkız hayrına kurban kesilmektedir. Bu kurbanın adı "Cılbak kurbanı" olarak geçmektedir. Ziyaretlerimiz sonucu Edremit, Ayvacık ve Ezine bölgelerinde Cılbak kurbanın kesildiğini ve köy meydanlarında bu hayırların yapıldığını tespit ettik. Bu kurban için illa Sarıkız tepesine çıkmak gerekmemektedir. Tahtacı Türkmenler için tepeye çıkılması önemli olsa bile diğer topluluklarda bu inanç bulunmamaktadır. Tahtacı Türkmenleri çok yaşlı olması veya durumumu olmaması dışında tepeye çıkılması gerektiğine ve kurbanın orada kesilmesi gerektiğine inanmaktadırlar.

Bu kurban dışında bir de Sarıkız'dan dilek dileyip adak adanan kurbanlar vardır. Bu kurbanlar Cılbak kurbanından ayrılır. Bu kurbanlar için Sarıkız tepesine çıkılması ve orada kesilmesi şartının olduğuna inanılmaktadır. Bu adak kurbanında hayvan adı verilmez. Adağın gerçekleşmesi durumunda kan akıtılacağı sözü verilir. Adak gerçekleşirse o zamanki maddi durum neyi karşılıyorsa o hayvan kesilir. Adak kurbanı Sarıkız mezarının önünde kesiliyorsa "Sarıkız hayrına", Cılbak Baba mezarının orada kesiliyorsa "Cılbak hayrına" diyerek hayvan kesilir. Bu kurbanların kesim zamanı Sarıkız tepesine çıkıldıktan sonra on iki gün içerisinde yapılır. Bu on iki günde adaklar kesilir ve dedelere götürülür. Dedeler kurban etlerini bir araya toplayarak "hayır duası" denen bir dua yapar ve adaklık kurbanlar pişirilerek dağıtılır. On iki gün boyunca bu adak kurban kesimi devam etmektedir. Bu adaklar işlerin rast gitmesi, oğlu askerde olanların askerden sağ salim dönmesi, kızı olanların kızlarının evlenmesi, çocuğu olmayanların çocuklarının olması, ekin işiyle uğraşanların ekinlerinin bereketli olması vb. gibi isteklerle adadıkları kurbanlardır. On iki gün sonunda adak kurbanı kesimi biter.

On üçüncü gün Sarıkız için kesilen kurbanlar, yani Cılbak kurbanları kesilir. Bu kurbanlar kesildikten sonra son iki gün semah için durulur ve on beşinci günün sonunda tepeden inilir. Kesilen kurbanların derisi, kellesi, işkembesi ve iç organları toprağa gömülür. Eski zamanlarda iç organları ve kellesi dedeye teslim edilirmiş ama son zamanlarda bu uygulama terk edilip toprağa gömme başlamış (KK3). Cılbak kurbanını kadınlar kesemez. Evin babası kurbanı keser. Evin babası kurbanı kesebilecek durumda değilse kendi kan bağından başka bir erkek kesebilir (KK5). Sarıkız tepesinde konaklandığı süre boyunca dem alınır. Bu dem almanın tek bir kısıtlaması vardır, o da Cılbak kurbanından önce içilmesidir. Cılbak kurbanı kesilirken dem almak yasaktır (KK3).

Sarıkız ziyaretlerinin bir başka önemli uygulaması dilek dilemedir. Türkler kutsal gördükleri makamlarda çoğu zaman dilek dileme gerçekleştirirler. İnsanlar kutsal kabul ettikleri mekânlarda Tanrı'ya daha rahat ulaşabildiklerine inanırlar. Sarıkız ziyaretlerinde dilek dileme yalnızca kurban üzerinden yapılmamaktadır. Sarıkız ziyaretine gidenler Sarıkız türbesinin önünde dua ettikten sonra dileklerini söylerler ve mezarın etrafında bulunan taşlardan üç tane alıp ceplerine koyarlar. Dilekleri ne zaman gerçekleşirse bu taşları alıp tekrar eski yerine bırakırlar. Taşları aldıktan sonra dilekleri gerçekleşir ve taşları yerine koymazlarsa Sarıkız'ı gücendirdiklerini ve uğursuzluk geleceğine inanırlar.

Taş alma yalnızca dilek dilemek için değil civar köylerde askere giden gençler içinde kullanılmaktadır. Askere gidecek olan gençler askere gitmeden önceki Sarıkız ziyaretinde ceplerine üç tane taş koyarlar, bu taşları askerlik boyunca ceplerinden çıkartmazlar. Askerden sağ salim döndüklerinde ilk ziyaret zamanı Sarıkız'a çıkar ve taşları geri verirler. Bu taşların onları askerde tehlikelerden koruduğuna inanırlar (KK3, KK5, KK18, KK19). Sarıkız ziyaretlerinde kadınlarda dilek dilerken eşarp veya yemeni bağlama da yapılır. Kadınlar dualarını ettikten sonra dileklerini söylerler ve eşarplarını Sarıkız'ın mezarına bağlarlar. Bunlar dışında Sarıkız mezarında mum yakılmaktadır. Bu mumlar dilek dilendikten sonra yakılıp mezarın iç tarafına bırakılmaktadır. Mumların yakılma nedeni sorulduğunda dilediği dilekte Sarıkız'ın yolunu aydınlatması için mumların yakıldığı söylenmektedir (KK5). Sarıkız'ın mezarında bir defter bulunmaktadır. Bu deftere gelen ziyaretçiler dileklerini yazmaktadırlar. Bu konu kaynak kişilerimizce hoş karşılanmamıştır. Görüştüğümüz kaynak kişiler bu uygulamanın daha sonradan başladığını ve eski Sarıkız ritüellerinde bunun olmadığını belirtmişlerdir (KK17).

Görüldüğü üzere Sarıkız ziyaretlerinde hiçbir şey rastgele yapılmıyor, her şey çok eski geleneklerin izinde belli kurallar çerçevesinde gerçekleşiyor. Toplu semahlar akşamüstü yapılıyor, onun dışında toplu semahlar hoş karşılanmıyor. Bunu eski zamanlardan beri dedelerinden "kıyamet akşamüstü kopacak, o yüzden semah akşamüstü yapılır" şeklinde öğrenen ziyaretçiler akşamüstü semah yapıyor. Zemzem suyu olarak adlandırılan çeşmeden kimse bir şişeden fazla su almıyor. Bir şişe suyun evi koruyacağına inanılıyor ama fazlasının Sarıkız'ı gücendireceğine bunun da uğursuzluk getireceğine inanılıyor. Bu uygulamalar hep kuşaktan kuşağa aktarılarak bugün de devam ediyor.

Ezine bölgesindeki Sarıkız makamında oluşan ritüeller Edremit bölgesine göre daha azdır. Bu yöredeki tüm ritüeller hayır özelliğinden kaynaklanmaktadır. Bu bölgede Sarıkız hayrı nisan ayı sonunda veya mayıs ayının başında yapılmaktadır. Kurbanlar köy meydanında kesilir ve pişirilir. Köy meydanında pişirilen yemekler Sarıkız tepesine götürülür. Orada duası yapılır ve dağıtılır. Buradaki inançta Sarıkız'ın asası oldukça önemlidir. Kurbanlar kesilmeden önce köy meydanına Sarıkız'ın asası getirilir. Asa köy meydanındayken kurbanlar kesilir ve pişirilir. Asayı korumakla görevli kişi elinde asa ile önde pişirilen yemekler, arkasında hayır duasına katılacak kişiler şeklinde Sarıkız tepesine çıkılır. Sarıkız tepesi çok uzak olmadığı için yürüyebilecek durumda olanlar yürüyerek,

yürüyemeyecek durumda olanlar ise araba ile Sarıkız tepesine çıkarlar. Sarıkız tepesine çıkıldıktan sonra Sarıkız'ın asası mezarın başına dayanır. Hayır boyunca asa burada durur. Hayır bittikten sonra asayı korumakla görevli kişi asayı alır, evine götürür ve insanlar dağılır.

2.4. Sarıkız'la İlgili Halk İnançları

Sarıkız etrafında birçok ritüelin yanında halk inançları da gelişmiştir. Bölgede yaşayan insanlar için Sarıkız bir lider ve bir koruyucu gibidir. Sarıkız, anlatılarda saflığı ve temizliği ile vurgulandığı için yapılan ziyaretlerde de saflık ve temizlik ön plana çıkmıştır. Sarıkız ziyaretine gidenlerin oraya saf ve temiz kalple gitmeleri gerektiği yoksa hiçbir duanın kabul olmayacağına inanılmaktadır. Bu konuyla ilgili olarak bir grubun Sarıkız makamına arabayla gidip, orada içki içip Sarıkız'a küfür ettikleri ve dönüş yolunda takla atıp sakat kaldıklarına dair bir anlatı neredeyse tüm köylerde bilinmektedir (KK10, KK16, KK18). Sarıkız ziyareti yapan köylerde insanlarla konuştuğumuzda yılda bir kere yaptıkları bu ziyaretin enerji olarak onlara çok iyi geldiğini söylemektedirler. O tepede kalınan on beş günde Sarıkız'ın enerjisini hissettiklerini ve köylerine dönerken rahatladıklarını belirtmişlerdir.

Yöredeki insanlar kendilerinin yani Tahtacı Türkmenlerin Fatih Sultan Mehmet zamanında padişahın özel emri ile buraya geldiklerini ve burada gemiler yaparak Osmanlı'nın fetihlerine yardımcı olduklarına inanmaktadırlar. Bölgeye gelip yerleştiklerinde Sarıkız'ın hikâyesini Rumlardan öğrendiklerini ve Sarıkız'ın başına gelenlerin atalarına Kerbela Olayı'nı hatırlattığı için Sarıkız'ı benimsediklerini ifade etmişlerdir (KK18). Bu olay tarihsel olarak net bir durum değildir. Bölgede yaşayan Tahtacı Türkmenlerin tarihsel olarak ne zaman oraya geldikleri bilinmemektedir ama hangi Tahtacı ile konuşursanız konuşun size bunu anlatacaktır. Bölge insanı buna tamamen inanmıştır. Sarıkız'ın bulunduğu dağın adını yörede yaşayan Tahtacı Türkmenler kendilerinin ataları koyduğuna inanır ve kendilerinin mensup olduğu Türk boyunun sembolünün kazayağı olduğu için dağa bu adı koyduklarına inanmaktadırlar (KK3).

Sarıkız tepesinin hemen karşısında bulunan Baba Dağ olarak adlandırılan bölgede Cılbak Baba'nın mezarının hemen altında bulunan su kaynağı bu yöre halkı için oldukça

önemlidir. Bu su kaynağına "Zemzem Çeşmesi" adı verilmiştir. Bu kaynak çeşme şeklinde değil yer altından su çıkan bir yer olmasına rağmen bu ismi almıştır. Yöre halkı insanın kalbi temizse bu suya geldiğinde suyun fazlalaştığına ama kalbi temiz değilse suyun çekildiğine ve o insanın su içemediğine inanmaktadırlar (KK3, KK7, KK15, KK20). Bu Zemzem Çeşmesi olarak adlandırılan yeri Sarıkız'ın yere ayağını vurarak açtığına inanılmaktadır (KK3) ki bu olay Hacı Bektaş Velâyetnamesi'nde (Gölpınarlı, 1958) geçen Hacı Bektaş'ın değneğini yere vurarak oradan su çıkmasına benzemektedir. Bu çeşmeden zamanında birçok hastanın su içip şifa bulduğuna ve kendilerinin düzenli bir şekilde her yıl bu sudan içtikleri için sağlıklı ve uzun yıllar yaşayabildiklerine inanırlar.

Yörede bir başka halk inancı Sarıkız'ın ve babasının ettiği dua ve beddualar üzerinedir. Sarıkız'ın babasının ölürken "sen burada yat, ben karşı tepede, aramızda ot bitmesin ki birbirimizi görebilelim" duası yüzünden Sarıkız zirvesinde hiç ot olmadığına inanılmaktadır (KK3, KK8, KK22, KK 41). Yine Sarıkız'ın köyden ayrılırken "bizim gibi iyi insanları burada barındırmadılar, burada da kimsecikler barınamasın" bedduasını ettiği ve Kavurmacılar köyünde o yüzden kimselerin barınamadığı ve böylece köyün terk edildiği inancı bulunmaktadır (KK3, KK13, KK27). Kavurmacılar köyünde yaşayan kimse yoktur. Birçok ev ya yıkılmış ya da yıkılmak üzeredir. Manzarası ve konumu çok iyi olan bu köy zamanla çok fazla göç verdiği için kimselerin kalmadığı bir yer haline dönüşmüştür. Yörede yaşayan insanlar burada kimselerin olmamasını Sarıkız'ın bedduası yüzünden olduğuna inanmakta ve "ne kadar büyük yatırım yaparsanız yapın o köyde duramazsınız, o köy beddualıdır" denmektedir.

Sarıkız etrafında oluşan halk inançlarından bir diğeri Sarıkız tepesiyle Cılbak Baba'nın mezarının bulunduğu tepe arasında bulunan bir ağaç üzerinedir. Bu ağaç çıplak bir bitki örtüsüne sahip iki tepe arasındaki tek ağaçtır. Sarıkız ziyaretine giden yöre halkı bu ağacın altında bir dede mezarı olduğuna inanmaktadır. Anlatılanlara göre bu dede Yassıçalı köyünden bir kişinin rüyasına girmiş. Bu dede o kişiye "ben Sarıkız ile Cılbak Baba arasındaki büyük ağacın altındayım, gel beni uyandır" demiş. Rüyasında bunları gören kişi tüm köylüye haber vermiş ve köyün dedesi de alınarak Sarıkız tepesine çıkılmış. Tepeye çıkıldıktan sonra iki tepe arasındaki ağaç bulunmuş. Bu ağacın altında kurbanlar kesilmiş ve dedeyi bu şekilde uyandırdıklarını düşünmüşler. Kurbandan sonra ağacın önü taşlarla çevrilerek mezar şekli verilmiş. Bu dedenin adı bilinmemektedir. Yöre halkı tarafından "çamın altındaki dede" olarak hitap edilmektedir. Sarıkız ziyaretlerinde sırasıyla

Sarıkız ve Cılbak Baba ziyaret edildikten sonra Tahtacı Türkmenler tarafından bu mezar olduğuna inanılan bölge de mutlaka ziyaret edilir (KK3, KK8, KK24).

Bu olaydan belli zaman sonra aynı dede aynı kişinin tekrar rüyasına girer ve o kişiye "biz orada çok sayıda varız ama siz bizim yerlerimizi bilemezsiniz" dediğine inanılmaktadır. O yüzden o bölgenin özel bir bölge olduğuna inanılmaktadır (KK3). Bu inanç bölgede yaşayan dedelerin lideri olarak Sarıkız'ın görülmesini beraberinde getirmiştir. Sarıkız bölgede yatan birçok yatırla ilişkilendirilmekte ve onların lideri olarak gösterilmektedir. Sarıkız'a benzer diğer ziyaret yerleri bölümümüzde anlattığımız ve ormanlar içerisinde bulunup sadece ormancılık yapan kişilerin bildiği söylenen yatırları Sarıkız'ın belli zamanlarda ziyaret ettiğine inanılmaktadır. Bu yatırların yerleri konusunda kimsenin bilgisi yoktur. Yatırların yerlerini sorduğumuzda "biz bilmeyiz, bilende söylemez" denmektedir. Bu yatırların varlığı bölge insanının ormancılık mesleğine duymuş olduğu saygıdan kaynaklanmaktadır. Yatırları yerleri konusunda kimsenin herhangi bir bilgisi olmamasına rağmen bunların varlıklarına inanıp onlara saygı gösterdikleri görülmektedir.

Yatırların varlığının yanında başka bir inanç ise, ormanın içerisinde Sarıkız'ın evlerinin bulunduğuna dairdir. Sarıkız'ın orman içerisinde bulunan yatırları ziyaret etmesi dışında bölgede yaşayan kişilerin atalarının zamanında yaptığı makamlara yılın belli zamanlarında ziyaretler yaptığına inanılır (KK7). İnanca göre eski zamanlarda ormancılık yapan Tahtacıların ataları Sarıkız'a inandıkları için onun kendilerini ziyaret etmesini istemişler. Bu ziyaret için ormanın en bilinmez yerlerine çeşitli sayıda Sarıkız makamı yapmışlar. Yılın belli zamanlarında bu makamlara giderek semah yaparlarmış ve Sarıkız da onları ziyarete gelirmiş (KK19). Bu makamların da yeri hakkında kimse bilgi sahibi değildir. Ormancılık yapan kişilerle bu konuyu konuştuğumuzda çocukken büyüklerinin bunları bildiklerini ama onlara söylemediklerini, kendileri büyüdüklerinde ise yeterince saf kalpli olmadıkları için bu yerleri bulamadıklarını, buraları sadece yeterince saf kalpli insanların bulabileceklerini söylemektedirler (KK24).

Bu yatır ve makamların dışında eskiden bölgede çobanlık yapan kişilerin Sarıkız'ın yaşadığı mağarayı bulduklarına inanılmaktadır. İnanca göre bir çoban Sarıkız'ı o kadar çok severmiş ki hayvanlarını otlatmaya tepeye götürdüğünde hayvanları bırakıp Sarıkız'ı

aramaya gidermiş. Tüm gün boyunca Sarıkız'ı arayıp dönen çoban hayvanlarını aynı yerde bulup köyüne dönermiş. Bu çoban bir gün Sarıkız'ı ararken bir mağara dikkatini çekmiş. Bu mağaraya tırmanıp uzun uğraşlar sonucunda içeri girmiş. İçeri girdiğinde Sarıkız'ın yatağını, gaz lambasını ve yatağının başında Kuran'ını görmüş. Gördüğü nesneler hiçbir şekilde ne bozulmuş ne de tozlanmıştır. Çoban burada belli bir süre durunca içine huzur kaplamış ve burnuna çok güzel kokular gelmiş. Çoban sonra bunun saklanması gereken çok güzel bir sır olduğunu düşünmüş ve mağaradan uzaklaşarak hayvanlarının başına dönmüş. Köye inince kimseye bu durumdan bahsetmemiş ama gördükleri karşısında da şaşkınlık içinde kalmış. Belli bir süre bu durumu içinde tuttuktan sonra dayanamamış ve köydekilerle bu durumu paylaşmış. Köydekiler mağaraya gidip orada kurban kesmek ve böylece Sarıkız'ı mutlu etmek istermiş. Bu istek çobanın da hoşuna gitmiş ve köylüleri mağaraya götürmeyi kabul etmiş. Ne kadar arasalar da mağarayı bulamamışlar. Çoban çok üzülmüş ve üzüntüsünden belli süre sonra ölmüş (KK24). Bu hikâyeden hareketle yöre halkı Sarıkız hakkında çok fazla konuşmanın, Sarıkız hakkında başına gelenlerin anlatmanın çok hoş olmadığına inanmaktadır. Yalnızca bizimle değil kendi aralarında bile günlük hayatta Sarıkız ile ilgili konuşmanın çok hoş olmadığını düşünmektedirler. Anadolu'nun birçok bölgesinde köyde güzelliği ile meşhur olan anlatı karakterlerinin isimlerinin küçük kızları severken veya dua ederken anıldığını görmekteyiz. Benzer durumun yörede olup olmadığını sorduğumuzda kesinlikle böyle olmadığını söylediler. Günlük hayatta Sarıkız'ı sürekli anmanın hoş olmadığını, hele bir kız çocuğuna benzetmenin Sarıkız'ı gücendirebileceği söylendi (KK6). Yöre insanında Sarıkız yılda yalnızca bir kere ziyaret edilen, yılda yalnızca bir dönem sık sık anılan bir kutsal kişi haline dönüşmüştür. Sarıkız aslında kutsal olduğu kadar tabu da kabul edilmektedir.

Sarıkız ziyaretleri sırasında mevsimin yaz olmasına karşın yoğun bir sisin tepede olduğu söylenmektedir. Ziyaret için çıkılan tepenin yüksek olması nedeniyle bu durum doğal kabul edilebilir. Ancak yöre insanı bu durumun diğer tepelerde olmadığını yalnızca Sarıkız ve Cılbak Baba'nın mezarlarının bulunduğu bölgede sis olduğunu söylemektedir. Sarıkız'ı ziyaret ettikleri için Sarıkız'ın çok memnun olduğunu ve bu yüzden ruhu ile iki tepeyi sardığına inanırlar. Bu ruh iki tepeyi sararak onu ziyarete gelenleri dışarıdan gelecek tehlikelere karşı koruduğuna inanılmaktadır (KK2). Cılbak Baba'nın mezarının olduğu bölgeye radar yapıldıktan sonra bu sis olayının daha sık yaşandığını ve ne zaman

akşamüstü Sarıkız için toplu semah yapılmak istense o sisin gelerek onları hem koruyup hem de gizlediğini söylemektedirler (KK7).

Sarıkız ziyaretlerinde Cılbak kurbanları kesilip son iki gün semaha ayrılmasının nedeninin ziyaretin son iki gününde dolunay olduğuna inanılmasıdır. Ataları Sarıkız ziyaretlerinin tarihlerini dolunaya göre hazırlarmış. Ziyaretin son iki gününe dolunay denk getirilir ve ona göre bir takvim hazırlanırmış. Yörede yaşayanlar onun için ziyaretin son iki gününde dolunay olduğuna inanır, o yüzden son iki gün semah yaparlar. "Dolunayın ne önemi var?" diye sorduğumuzda dolunay zamanı Tanrı'ya açılan kapıların sonuna kadar açık olduğunu ve dünyanın bu kapılara en yakın olduğu zamanın dolunay zamanı olduğunu, o yüzden dolunay altında semah yapılınca yapılan ibadet ve duanın Tanrı katında daha kolay kabul gördüğüne inanıldığı aktarılmıştır (KK3). Sarıkız cemlerine ve semahına musahibi olmayanların alınmaz. Bu cemlere musahibi olmayan dışında bir de düşkünler giremez (KK17). Bunlar dışında bu cemlerde yaşlılar ve gençler ikiye ayrılır; yaşlılar kendi aralarında, gençler de kendi aralarında semah yaparlar. Gençler zamanla tecrübe edinerek yaşlıların semahlarına katılmak için beklerler.

Sarıkız tepesinde Sarıkız'ın mezarının bulunduğu bölgede beyaz ufak mermere benzeyen taşlar bulunmaktadır. Yöre insanı bu taşların Sarıkız'ın zamanında yaptığı kaz avlusunda kazlarını beslerken yere attığı mısır taneleri olduğuna inanmaktadır. Babasının Sarıkız'ı dağda yalnız başına bıraktığı zaman Sarıkız'ın mısır tanelerinin hiçbir zaman bitmediğini ve her gün kazlarını orada bunlarla yemlediğine inanılmaktadır. Bu mısır tanelerinin Sarıkız öldükten sonra mermer haline dönüştüğüne, bugün oradaki her mermer parçasının zamanında mısır tanesi olduğuna inanılmaktadır (KK7).

Sarıkız ziyaretlerine gelmeyip Sarıkız'a kurban kesmeyen kişilerin başlarına kötü şeyler geldiği ve evlerinde hiç bereket olmadığı inanılan başka bir husustur. Kaynak kişimizin anlattığına göre, kaynak kişimizin gençlik zamanlarında köylerinde bir ailenin inancı zayıfmış. Bu aile Sarıkız ziyaretlerine gelirmiş ama inanmaz hatta kurban kesmezmiş. Köylünün çok defa uyarmasına karşın inanmamaya devam etmişler ve aile gün geçtikçe fakirleşmiş. Önceden çok zengin olmalarına karşın ekinleri gün geçtikçe azalmış ve tarlaları çoraklaşmış. Hemen yan tarlalarında çokça mahsul çıkarken bu ailenin tarlası çoraklaşıp ürün vermezmiş. Daha sonra bu aile dayanamamış ve tarlalarını satarak yöreden

uzaklaşmışlar. Tarlalarını sattıkları kişinin Sarıkız inancı yüksekmiş ve bir sonraki sene aynı tarladan çokça mahsul almış (KK7). Bu yönüyle Sarıkız'ın bölge insanı için bereket anlamında oldukça önemli bir yeri olduğunu görmekteyiz. Yılda bir kez kesilen kurbanın yıl boyunca onlara bereket olarak geri döndüğüne inanmaktadırlar.

Anlatılan başka bir rivayete göre köyde bir ailenin uzun yıllar çocuğu olmamıştır. Aile Sarıkız'a çıkarak çocuk için dilekte bulunurlar ve tepeden üç tane taş alırlar. Bu dilekten sonra kadının bir çocuğu olur, kadın tepeye çıkarak bir çocuk daha istediğini, o yüzden taşlardan sadece birini bıraktığını söyler. Sonra bir çocukları daha olur, kadın bir taşı daha bırakarak bir çocuk daha ister. Üçüncü çocukları olduğunda kadın son taşı bırakır her bir çocuğu için birer tane kurban keser (KK6). Yalnızca çocuğu olmayan değil yeni evlenen çiftlerin evliliğin daha başındayken Sarıkız'da çocuk dileyip taşlar aldığı ve çocuklar oldukça taşları geri götürüp kurban kestikleri görülmektedir. Sarıkız tepesine çıkamayacak kadar yaşlı olanlar veya Sarıkız bölgesine uzak olan kişiler de Cılbak kurbanını kesmektedir. Bu kişiler Cılbak kurbanını imkânı varsa köyün en yakınındaki bir tepeye çıkarak kesmektedirler (KK3). Tepelere çıkamayacak kadar kötü olan veya kurbanını devredecek kimsesi olmayanlar köy meydanında Cılbak kurbanını keser. Bunlar dışında çıkabilecek ya da devredecek birileri olanlar köy meydanında kesmezler, mutlaka bir tepeye çıkarlar. Devretme yalnızca kan bağının olduğu kişilere yapılabilen bir şeydir. Cılbak kurbanında bir komşusu ve arkadaşından kurbanını kesmesi için ricada bulunulmaz. Kan bağının olması ve erkek olması Cılbak kurbanında önemli iki şarttır.

Ayvacık ilçesinde araştırmalarımızı yaparken birçok köyün yakınında Sarıkız tepesi olduğunu öğrendik. Bu köylere tek tek gittiğimizde herhangi bir mezar veya makam olmadığını ama başka bir köyde de Sarıkız tepesi olduğunu, orada olabileceği söylendi. Bu söylemler sonucu köyleri gezmeye devam ettik ama hangi köye gitsek orada Sarıkız tepesi vardı ama Sarıkız makamı yoktu. Gittiğimiz farklı bir yerde bu durumu sorduğumuzda şöyle bir rivayet anlatıldı: Sarıkız'ı dağda tek başına bırakan Cılbak Baba, yöreye farklı yerlerden zeytin toplamak için gelen kişilerin kendilerine yol gösteren bir kızdan bahsetmesi üzerine kızını aramak için dağlara çıkmış. Her tepenin zirvesinde "Sarıkız!" diye bağırmış, bu yüzden köylerin yakınındaki en yüksek tepelere Sarıkız tepesi denilmiş (KK 38, KK39). Cılbak Baba'nın Sarıkız'ı bu denli araması Ayvacık ve Ezine ilçelerinde inanılan bir husustur. Özellikle Ayvacık'ta birçok köyde Sarıkız tepesi bulunmaktadır.

Ezine'de bulunan Sarıkız makamında da birçok inanç öne çıkmaktadır. Bu inançların başında hayırları sahiplenen bir aile olması ve bu aile hayırları organize etmezse başına türlü felaketler geleceğine inanılması gelmektedir (KK29). Bu aile yörede inanılan ve Sarıkız ile bağdaştırılmış bir dedenin isteği üzerine hayırların organizasyonundan sorumlu bir ailedir. Hayır boyunca tüm yapılacaklardan bu aile sorumludur. Ailenin başındaki kişi oldukça yaşlıdır. Kendisi öldükten sonra oğlunun bu hayır işini yapacağına yoksa ailesinin başına türlü felaketler geleceğine inanmaktadır (KK28). Bu aile Sarıkız hayrının masraflarını da karşılamaktadır. Civar köylerden "Sarıkız hayrına" diyerek her yıl pirinç, kurban, yağ gibi bağışların geldiğini, bunların da hayırlarda kullanıldığını ifade etmektedir (KK28).

Bu yörede anlatılan bir rivayete göre köyde eski zamanlarda çok büyük bir yangın çıkmış. Köydeki tüm zeytinlikler yanmış. Yangından sonra köylüler etrafı dolaşmaya çıktığında bütün köy ve civarında yalnızca Sarıkız'ın mezarının olduğu yerin yanmadığını görmüşler ve orada kurbanlar keserek dualar etmişler. Bu kurban ve dualardan sonra yangın olmasına rağmen köye bereket gelmiş ve yanan zeytinlikler kısa zaman içerisinde eski haline geri dönmüş (KK28).

Bu bölgede Sarıkız'a ait olduğuna inanılan bir asa bulunmaktadır. Bu asa Sarıkız hayrını yapan aile tarafından korunmaktadır. Asanın korunması görevi de tıpkı hayırlar gibi babadan miras şeklinde devam etmektedir (KK28). Anlatılanlara göre Çanakkale savaşında ve Kıbrıs Barış Harekâtı sırasında bir sabah kalkıldığında asanın kanlı olduğu görülmüş. Bu kanlar temizlenip yerine tekrar konulduğunda ertesi gün tekrar kanlı olduğu görülmüş. Köylüler ilk başlarda bunu anlayamamış. Savaşlar bittikten sonra cepheden birçok asker "Sarıkız beni zor zamanımda kurtardı, kimdir bu Sarıkız?" diyerek köye gelmişler (KK28). Bu asa Sarıkız hayırları sırasında Sarıkız'ın mezarının yanına konur. Eğer biri yanlışlıkla bile olsa bu asayı devirirse Sarıkız'ın ondan kurban istediğine inanılır ve bu kişi Sarıkız'a kurban keser (KK28).

Edremit'teki Sarıkız makamına giderken yol üstünde Şah Taşları olarak adlandırılan altı adet kayadan bahsetmiştik. Bu kayalar yöre halkı için oldukça önemli taşlardır. Etrafında memorat ve ritüeller oluşturulan bu taşların hikâyesi şu şekildedir: İran

Şahı Truva'yı kuşatmaya gider ama bu kuşatma Sarıkız bölgesindeki kayalar yüzünden gecikir. Şah durumun ne olduğunu sorar. Askerler buradaki kayaların askerlerin geçişine engel olduğu için kuşatmanın uzadığını söylerler. Şah, "Öyleyse bu kayaları kırın, askerler geçsin" diye emir verir. O dönemde buralarda Paşa kalesi adında bir yer vardır. Bu Paşa kalesi şahtan yana olmuştur. Şah yenilince Truvalılar Paşa kalesini yerle bir ederler. Şah bu duruma dayanamaz ve yenilmesine rağmen Paşa Kalesi'ne yardıma gider ve Truvalılarla savaşır. Savaşta yenilirler ve İran şahı yanındaki askerlerle kaçarak canını kurtarır. Bu kayaların olduğu bölgeye saklanır. İran Şahı yorgun argın gözlerini kapatır ve kayalara yaslanarak uyur. Truvalılar İran şahının bu bölgede olduğu haberini alır ve onu öldürmek için o bölgeye doğru harekete geçerler. İran Şahı sabah gözlerini bir açar, Van-Edremit'e gitmiştir. İran Şahı'nı o taşlar korumuştur. O yüzden bu taşlara "Şah Taşları" denmektedir. Anlatılan hikâyenin tarihsel olarak bir gerçekliği bulunmasa da yöre halkı bu taşları "Şah Taşları" olarak benimsemiş ve taşlara saygı duymuştur.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
SİNEMA VE KÜLTÜR TURİZMİNDE SARIKIZ'IN YERİ

Günümüz şartlarında sözlü kültür ve buna bağlı anlatılar yavaş yavaş azalmaktadır. Bunun yanında gelişen teknolojiyle beraber görsel sanatlar gelişmiştir. Görsel sanatlarda bir kültürel ögenin kitlelere ulaşması açısından en önemli sanat kolu sinemadır. Sinema sektörü son dönemlerde en çok rağbet gören sektörler arasındadır. İnsanlar eski dönemlerdeki anlatıcıların yerine kameraları koymuş, anlatılan sözlü anlatı türleri yerini ise filmler almıştır. Ayrıca kültürün aktarımı ve kültür turizmi açısından folklorik malzemenin yeniden sunumu önem arz etmektedir. Bu da "uygulamalı folklor" denilen alanla ilgilidir.

3. 1. Sinemada Sarıkız

Sinema sektörüne bu denli ilgi, üretecekleri filmler için sinema yapımcılarını konu aramaya itmiştir. İşlenen konuların insanların dikkatini çekmesi açısından oldukça önemli bir yeri vardır. Sinema sektörüne baktığımızda aksiyon, anime, bilim kurgu, drama, fantastik, gerilim, komedi, korku, müzikal, romantizm vb. birçok türde farklı konulara sahip filmler çekildiği görülmektedir. Çekilen filmlerin konularında mitolojiler, destanlar, masallar hatta efsanelerden bile yararlanıldığını, bu eski yaratmaların günümüz şartlarında modernize edilerek yeniden işlendiğini görmekteyiz. Büyük film şirketleri, farklı medeniyetlerin yüzyıllar boyunca yarattığı mitolojik veya destansı kahramanları bir araya getirerek yeni kurgular çerçevesinde hikâyeler oluşturup izleyicinin dikkatini çekmek istemektedir. Modern insan geçmiş dönemde kutsal olarak inanılan bu varlıklarla ilgili filmleri büyük bir ilgiyle takip etmektedir.

Türk sinema sektörü dünyadaki emsallerine göre daha geç ortaya çıkmış bir sektördür. Türk sineması belli zamanlarda toplumun içinde bulunduğu sosyolojik değerlere ve dünyadaki modaya göre yönünü değiştirmiştir. Mustafa Dinç Türk sinemasını, İlk Sinemacılar Dönemi (1914-1923), Tiyatrocular Dönemi (1923-1939), Geçiş Dönemi (1939-1948), Sinemacılar Dönemi (1948-1970), Yeşilçam Dönemi (1970-1980), Darbe Sonrası Türk Sineması (1980 ve Sonrası) (Dinç, 2019: 65-83) şeklinde sınıflandırmıştır.

Sarıkız anlatısının ilham olarak alındığı iki tane film tespit edilmiştir. Bu filmlerden ilki 1974 yılında çekilmiş olan "Sarıkız/ Kız Evliya" diğeri ise 2004 yılında çekilmiş olan "Sarıkız Tepesi" isimli yapımlardır. Bu yapımlardan ilki olan "Sarıkız/ Kız Evliya" filmi yukarıda alıntıladığımız Türk sinemasının dönemlerinden "Yeşilçam Dönemi" olarak adlandırılan kategoride yer almaktadır. Diğer film "Sarıkız Tepesi" ise "Darbe Sonrası Türk Sineması" kategorisinde yer almaktadır. Detaylı incelemelerimizi yapacağımız iki filmde de saha çalışmaları sonucunda elde ettiğimiz Sarıkız karakterinden farklı karakter tipolojisi karşımıza çıkmaktadır. Hikâye ana hatlarıyla aynı olsa bile hikâyenin içerisinde yer alan karakterlerin işlenmesi farklılık göstermiştir. Filmlerde de Sarıkız bir iftiraya uğramış ve bunun sonucu olarak dağda yalnız başına kalmaya mahkûm olmuştur ama "Sarıkız/ Kız Evliya" filminde Sarıkız'a akıl hocalığı yapan bir eren görünümlü yardımcı dikkatimizi çekmektedir. 2004 yapımlı "Sarıkız Tepesi" filminde ise Sarıkız'ın âşık olduğu bir karakter vardır. Bu farklılıklar saha çalışmalarımız boyunca kaynak kişilere sorduğumuz ve karşılığında herhangi bir şekilde olumlu dönüt alamadığımız konulardır. Bu konuların filmde işlenmiş olması senaryonun sağlamlaşması ve izleyicinin dikkatini çekmek için yapılan değişiklikler olduğunu düşünmekteyiz.

Sarıkız konusunu temel alan filmlerimizden ilki 1974 yılında Tuba Film, Sinetek Film ve Ören Film ortaklığında çekilmiştir. Film çekildiği tarihteki imkânlar nedeniyle oldukça zayıf bir çekim kalitesine sahiptir. Bu zayıf çekim kalitesine rağmen konuyu işlemesi ve o dönemde Sarıkız'ı dikkat çekebilecek bir konu olarak görmesi bizim için oldukça değerlidir. Film 60 dakika 26 saniye sürmektedir. Filmin yönetmenliğini Nuri Akıncı üstlenmiştir. Filmin oyuncu kadrosu şu şekildedir: Nilüfer Koçyiğit, Yaşar Yağmur, Talat Gözbak, Uğur Salman, Kadri Öğelman, Nuri Sencer, Lütfi Engin, Lami Ateş, Ömer Özgül, Haldun Ergüvenç, Cemil Can Bıçakçı, Esen Günay, Cüneyt Türel, Jeyan Mahfi Tözüm, Rıza Tüzün, Agâh Hün, Remziye Fırtına, Fatma Ceylan, Emel ışık, Nilgün Ceylan. Görüldüğü üzere çekildiği dönemin şartlarına göre oldukça geniş bir kadroyla çalışılmıştır. Filmin yalnızca oyuncu kadrosu değil teknik ekip kadrosu da oldukça başarılı ve geniştir. Filmin teknik ekip çalışanları şunlardır: Yardımcı Yönetmen: Fikret Tınaz, Kurgu: Süleyman Karakaya, Yapım Amiri: Ahmet Akdoğan, Set Ekibi: Ahmet Mavigöz, Dursun Sağlam, Sami Meriç, Laboratuar Şefi: Hikmet Kuyucu, Laboratuar Çalışanı: Hayati Akbulut, Özkan Sevinç, Negatif Kurgu: Osman Koşkan, Bayram Türkkan, Ses Ekibi: Rıfat Yurtçu, Senkron: Süleyman Karakaya, Ses Kayıt: Faruk Özar.

Film daha önce bahsettiğimiz Sarıkız varyantlarından daha farklı bir kurgu ile karşımıza çıkmaktadır. Film kendisi gözükmeyen ama sesi ile filme yön veren bir anlatıcıyla başlamaktadır. Film, "Güz gelince bağlar söyler gazeli / Gönül almaz olur olmaz güzeli" dizeleri ile başlamaktadır. Bu dizelerden sonra Sarıkız, Edremit köylerinden birinde yaşayan dünyalar güzeli bir kız olarak tanıtılmaktadır. Bu dünyalar güzeli Sarıkız sarı saçlı, mavi gözlü bir kızdır. Bu kız filmde köydeki diğer kızlardan farklıdır. Kendisini tamamen Allah'a bağlamış, dünyevi şeylerden tamamen sıyrılmış, dünyevi olarak yalnızca babasına sarılmıştır. Sarıkız, babasına hürmeti her şeyden önemli gören, Allah aşkı ile yaşayan bir kızdır. Varyantlarda Cılbak Baba olarak geçen babasının adı filmde Halil Efendi'dir. Halil Efendi filmde kızına aşırı bağlı bir baba rolündedir. Karısının ölümünden sonra kızına fazlasıyla bağlanan Halil Efendi kızından namusuna laf getirmemesi dışında hiçbir isteği olmayan dindar biridir.

Bir gün köyün içerisinde köyün ağası Ahmet Ağa ile Hali Efendi gezerken Sarıkız'ı görürler ve köyün ağası Sarıkız'ı oğlu Mehmet ile evlendirmek istediğini Halil Efendi'ye söyler. Halil Efendi kızıyla konuşmak için bu teklifi "kısmet" diyerek geçiştirir. Bu tekliften sonra Halil Efendi akşam vakti evine gider. Eve gittikten sonra Sarıkız'ı karşısına alır, "bir ayağım çukurda, ölmeden seni evlendirmek istiyorum ama sen bütün kısmetleri reddediyorsun. Ahmet Ağa seni oğluna istedi, gel seni onunla evlendireyim" der ve Sarıkız'ı yoklar. Sarıkız kendisinin Allah yolunda olduğunu, dünyevi şeylerden uzak kalmak istediğini babasına söyler ve evlenme isteğini reddeder. Babası bu duruma üzülür ama kızını çok sevdiği için bir şey diyemez. Babası bu teklifin bir fırsat olduğunu düşünür. Ahmet Ağa köyde varlıklı biridir. Kızının bu varlıklı aileye gelin olmasını ve rahat yaşamasını ister.

Sarıkız yalnızca dış güzelliği ile değil iyiliği, çalışkanlığı, yardımseverliği ile tüm köylü tarafından takdir edilen ve sevilen bir karakterdir. Köyün delisi olarak görülen Kambur Osman Sarıkız'a özel bir sevgi beslemektedir. Kambur Osman Sarıkız'a âşık olmasına karşın zararsız biridir. Sarıkız'a her seferinde onu sevdiğini söylese bile Sarıkız onu kardeşi olarak gördüğünü söyler ve çorba vererek ona yardımcı olur. Sarıkız kimseyi istemeyerek babası ile yaşamaya devam ettikçe köyde talipleri artmaktadır. Bu talipleri reddettikçe köyün kızları dahi Sarıkız'ı kıskanmaya başlar. Sarıkız'ı isteyenlerin başında

köyün ağasının oğlu Mehmet ve Mehmet'in çocukluk arkadaşı İsrafil bulunmaktadır. İsrafil Sarıkız'a duygularını açar ama Sarıkız İsrafil'i de istemez. İsrafil bu reddedilme karşısında vazgeçmez ve Sarıkız'ın kendisini kabul etmesi için araya insanlar sokar ama bu çaba sonuç vermez. Sarıkız İsrafil'e de Kambur Osman'a dediği gibi onu kardeşi olarak gördüğünü söylemektedir.

Ahmet Ağa bir akşam Sarıkız'ın evine gelir, Halil Efendi'yi ikna etmeye çalışır. Halil Efendi'ye fakir olduklarını, kızının oğluyla evlenmesi karşılığında hem Sarıkız'ın hem kendisinin fakirlikten kurtulacağını, rahata ereceklerini söyler. Halil Efendi her ne kadar kızının Mehmet ile evlenmesini istese bile kızını çok sevdiği için herhangi bir zorlamaya gitmez ve Ahmet Ağa'ya kızının dünyevi nimetlerden uzak durmak istediğini, o yüzden onun oğluyla evlenmek istemediğini söyler. Ahmet Ağa bu kadar zamandır yaptıkları ısrarların karşılık görmediğini görünce çok sinirlenir. Sarıkız'ın gönlünün başkasında olduğunu, o yüzden kabul etmediğini, dünyevi nimetlerden uzak durmanın ise yalnızca bahane olduğunu söyler. Sarıkız bu duruma karşı çıkar. Ahmet Ağa Halil Efendi'ye daha fazla kızını dinlememesi gerektiğini ve zorla oğluyla evlendirmesi gerektiğini söyler. Halil Efendi kızının zaten öksüz büyüdüğünü, o yüzden kendisinin bunu ona yapamayacağını söyler. Ahmet Ağa bu duruma çok sinirlenir ve evi terk eder.

Sarıkız köyde kaz çobanlığı yapmaktadır. Ev işlerine bakar ve geri kalan zamanlarında bolca ibadet ederek ilahiler okur. Sarıkız'ı isteyen Mehmet, İsrafil'in de Sarıkız'ı istediğini duyunca çok sinirlenir ve çocukluk arkadaşları birbirlerine düşman olurlar. Mehmet ve İsrafil köy dışında bir yerde kavga etmek isterler. Bu kavga sonucunda kim kazanırsa Sarıkız'ı alacaktır. Kavgaya başlarlar, bıçakları ile birbirlerine saldırarak birbirlerini öldürmek isterler. Bunların kavga edeceğini duyan biri köyün kahvesine koşarak gelir ve Ahmet Ağa'ya haber verir. Köylü toplanarak onları ayırmaya gider. Kavga edenler köylü tarafından ayrılır. Ahmet Ağa bu Sarıkız olayına gittikçe daha da fazla sinirlenmektedir.

Sarıkız köydeki işlerini bitirdikten sonra bir tepeye gitmektedir. Bu tepede elinde sazı olan bir veli ile buluşmaktadır. Bu veli sazı ile şiirler okumakta, Sarıkız'a akıl hocalığı yapmaktadır. Bu veli, filmde ilk kez gösterilmesi esnasında,

Yüce Şah'tan bize bir dolu geldi
Bir sen iç sevdiğim bir de bana ver
Hünkâr Hacı Bektaş Veli'den geldi
Bir sen iç sevdiğim bir de bana ver

dizelerini sazla söylemektedir. Sarıkız bu dizeleri büyük bir huzurla dinledikten sonra başına gelenleri anlatmaya başlar. İsrafil ve Mehmet'in kendisi yüzünden kavga ettiklerini, onun yüzünden birbirlerine zarar verebileceklerini, o yüzden çok endişeli ve üzgün olduğunu veliye söyler. Veli Sarıkız'a Allah yolunda gitmenin en doğru yol olduğunu ve gittiği yoldan vazgeçmemesi gerektiğini öğütler. Sarıkız bu öğüt çerçevesinde hayatına devam eder. Bir gün Sarıkız tekrar bu veli ile buluştuğunda onları köyden biri görür. Köylünün gördüğü sırada âşık,

Gam elinden benim zülfü siyahım
Peykan değdi sinem yara yandı
Suna başın için ağlatma beni
Bugün sevda candan araladı gel.

Pir Sultan Abdal'ım hafta ayda
Günler gelir geçer bulunmaz fayda
Gönül Hak arzular canım hayhayda
Toprağım üstüme kürelendi gel

mısralarını söylemektedir. Sarıkız bu mısraları dinledikten sonra huzur bulur ve evine doğru yola çıkar. Eve doğru giderken onları gören birinin olduğunu hisseder ve biraz endişelenir. Sarıkız köye vardığında köyün çocuklarının Kambur Osman'a taş atarak dalga geçtiklerini görür. Çocukları uyararak onun da onlar gibi insan olduğunu, böyle yapmamaları gerektiğini öğütler. Çocuklar dağıldığında Kambur Osman Sarıkız'ı sevdiğini tekrarlar ve ağlar. Sarıkız deli olduğu için çok temiz bir kalbi olduğunu, onu o yüzden sevdiğini söyler.

Ahmet Ağa oğlu Mehmet'i ve yanında çalışan adamları toplayarak onlara Sarıkız'ı güzellikle istediklerini ama gelmediğini, o yüzden kaçırmalarını söyler. Mehmet ve Ahmet

Ağa'nın adamları Sarıkız'ı kaçırmak için plan yaparlar. Halil Efendi akşam eve geldiğinde Sarıkız'a Mehmet ile İsrafil'in kavga ettiğini, bu işin daha büyük yerlere gideceğini, o nedenle Mehmet ile evlenmeye rıza göstermesini ister. Sarıkız babasına kendisini Allah'ın koruyacağını, onun endişelenmemesi gerektiğini ifade eder. Film boyunca akşamları eve geldiklerinde Halil Efendi'nin abdest aldığını ve abdest alırken suyu Sarıkız'ın tuttuğunu görmekteyiz. Sarıkız ve veliyi tepede gören köylü adam bütün köyde bunu konuşmaya başlar. Bu söylenti köyde kulaktan kulağa yayılmaktadır. Sarıkız bir gün veliyle buluşmak için evden çıktığı sırada Mehmet ve adamları tarafından kaçırılır. Kamera bu kaçırılmadan sonra Veli'yi gösterir, Veli o sırada;

Şu âleme bir nur doğdu
Muhammed doğduğu gece
Yeşil kandilden nur indi
Muhammed doğduğu gece
Ali doğdu, Pir'im doğdu
Hak erenler doğduğu gibi

mısralarını çalmaktadır. Mısralar tamamlandıktan sonra veli Sarıkız'ın gelmediğini görür ve Sarıkız için endişelenir. Saz çaldığı yerden köye doğru yürümeye başlar. Mehmet Sarıkız'ı bir ahırda zincirlemiştir. Sarıkız'a zorla şarap içmesini söyler. Sarıkız haram olduğu için istemez ama ona zorla içirir. Şarap birden dut şerbetine dönüşür. Mehmet adamlarını çağırarak şarap yerine dut şerbeti getirdiklerini, hemen değiştirmelerini ister. Mehmet adamlar gidince Sarıkız'a yanaşır ve Sarıkız "ellerim bağlı olmasa gözlerini oyardım" der. Mehmet'in gözleri birden kanamaya başlar ve Mehmet kör olur. Sarıkız'ın zincirleri birden çözülür. Sarıkız zincirleri çözüldüğü için sevinir ama Mehmet kör olduğu için üzülür. O sırada veli gelir ve bunu hak ettiğini, cezanın Allah'tan geldiğini söyler. Sarıkız'ı oradan alır ve kaçırır.

Bu yaşananlardan sonra Ahmet Ağa çok sinirlenir ve adamlarına Sarıkız ile aşığının bulunmasını emreder. Köylü tüm olan biteni Halil Efendi'ye anlatır. Ahmet Ağa, Halil Efendi'ye Sarıkız'ın aşığının Sarıkız'ı almak için oğlunu kör ettiğini, ya kızını öldürmesini ya da köyü terk etmelerini söyler. Halil Efendi bu söylenenlere ilk başta inanmaz ve olan biteni kızına sormak için eve gelir. Sarıkız'a adamın kim olduğunu sorar. Sarıkız olayların

görüldüğü gibi olmadığını, o kişinin kendisine Tanrı'yı öğrettiğini, sevgilisi olmadığını söyler. Baba kızına inanmaz. Sarıkız velinin yanına gider. Köylü Sarıkız ile veliyi yakalar. Sarıkız'ı öldürmesi için babasına, veliyi ise ağaya götürürler. Bu sırada velinin sazını parçalarlar. Kambur Osman Sarıkız'ın yakalandığını Halil Efendi'ye haber verir. Veli ağaya, Sarıkız ise ihtiyar heyetine götürülür. İhtiyar heyeti tarafından Halil Efendi çağırılır ve kızının öldürülmesi istenir. Sarıkız bu duruma razı gelir ama herkesin içinde değil kendisini yalnız öldürmesini ister babasından. Bu sırada veli ağaya oğlunu kendisinin kör etmediğini, oğlunun Tanrı tarafından cezalandırıldığını söyler. Ağa buna inanmaz. Velinin gözlerinin oyulması için hazırlık yapılırken velinin zincirleri de çözülür ve veli kaçar. Veli sazını almak için daha önce yakalandığı yere gider, parçalanan sazı sağlam bir şekilde durmaktadır. Veli sazını alır, o ara peşine düşen ağa gelir. Veli kaçmaya başlar ve ağaya kendisini takip etmemesi gerektiğini, yoksa başına felaketler geleceğini söyler. Ağa dinlemez, Veli'yi takip eder. Bir göl kenarına kadar gelirler. Veli suyun üzerinde yürümeye başlar. Ağaya gelmemesi gerektiğini ısrarla söyler ama hırslarına yenik düşen ağa onu takip etmeye devam eder. Ağa suyun içine girer ve batmaya başlar. Ağa suda boğularak ölür.

Halil Efendi Sarıkız'ı öldürmek için hazırlıklarını yapar ama evde öldüremez. Sarıkız'a kazlarını almasını ve tepeye odun toplamaya gideceklerini söyler. Sarıkız durumu anlar, kabul eder. Kambur Osman bu esnada sürekli ağlayarak duruma üzülür. Birlikte Kaz dağlarına doğru giderler. Köylü Sarıkız'ın öldüğünden emin olmak için eve gelir ama evde kimse yoktur. Kambur Osman onlara Kaz dağlarına gittiklerini söyler. Köylüler "o dağa giden bir daha sağ dönemez zaten" diyerek dağılır. Kaz dağlarına geldiklerinde Sarıkız babasına kendisini orada bırakmasını, öldürerek günaha girmemesini söyler. Baba bu teklifi kabul eder ve kızından ayrılmanın üzüntüsü ile köyüne döner. Sarıkız dağda bir mağara bulur. Mağarada yaşamak için tüm ihtiyaçları bulunmaktadır. Dağdaki tüm hayvanlar Sarıkız geldiği için mutlu olurlar. Sarıkız bu mağarada ibadet ederek günlerini geçirmeye başlar. Sarıkız'ı görmek umuduyla dağa çıkan Kambur Osman bir gün Sarıkız'ı uzaktan görür. Yanına gitmek ister ama kar olduğu için gidemez. Hemen köye döner ve Halil Efendi'ye Sarıkız'ın ölmediğini, yaşadığını haber verir. Halil Efendi kızının ölmediğine çok sevinir. Kambur Osman'a Sarıkız'ın yaşadığını kimseye söylememesi gerektiğini anlatır. Kızını görmek için yollara düşer. Dağın zirvesi karlarla kaplı olmasına karşın, karlar onun yürüdüğü yol boyunca erimeye başlar. Kızını bulur ve ona sarılarak

hasret giderirler. Mağaraya gittiklerinde Sarıkız'ın onun geleceğini önceden bilerek çorba ve yatak hazırladığını görür. Yatakta dinlenir, çorbasını içer. Köye dönmek ister ama Sarıkız namaz vakti olduğunu, namazını kılıp öyle gitmesini söyler. Baba kabul eder. Sarıkız babasına deniz suyuyla abdest almayı sevdiğini, deniz suyu isteyip istemediğini sorar. Baba istediğini söyler. Sarıkız elindeki testiyi dağın tepesinden denize daldırır ve doldurur. Baba bu su ile abdest alır, namazını kılar. Köylünün şüphelenmemesi için köye döner. Sarıkız mağarada sürekli hacca gitmek için dua eder.

Köylüler hac zamanı geldiği için toplu bir şekilde hacca gitmeye başlar. Hacca giden köylüler belli bir zaman sonra geri dönerler. Köylü hacca gidenleri karşılamak için toplanır. Hacdan gelenler babasının Sarıkız'ı öldürmediğini, hacca gönderdiğini, Sarıkız'ın hacda büyük bir evliya olduğunu söylerler. Bu yüzden Sarıkız'ı ziyaret etmek isterler. Sarıkız'ın evine doğru giderler. Hacca gidenleri görünce Halil Efendi şaşırır. Sarıkız'ın haccını tebrik etmeye geldiklerini, onun elini öperek hem af dilemek hem de hayır dualarını almak istediklerini söylerler. Halil Efendi bu duruma önce şaşırır, daha sonra kızının erdiğini anlar. Kör olan Mehmet olanları duyar ve af dilemek için Sarıkız'ın evine gider. O sırada Sarıkız kendisi için ceza çekenlerin affedilmesini ve kendisinin artık Tanrı'ya ulaşması için dua eder. Duadan sonra Mehmet'in gözleri açılır. Köylü bu duruma iyice şaşırarak Sarıkız'ın evliyalığını anlar. Baba bu olanlardan sonra kızını almak için dağa gider. Sarıkız'ın yaşadığı mağaraya girdiğinde beyaz bir güvercinin uçarak mağaradan çıktığını görür ve Sarıkız ölür.

Sarıkız'ı konu alan bir diğer film 2004 yılında vizyona giren "Sarıkız Tepesi" filmidir. Bu film diğer filme göre daha düşük bütçeli bir filmdir. Film dini içerikli yayınlar yapan kanalların didaktik yapımlarındandır. Bu film Kanal 7 projesidir. Kanal 7'nin "Anadolu Efsaneleri" isimli bir projesinde çekilen filmlerden biridir. Film 59 dakika 16 saniye sürmektedir. Filmin oyuncu kadrosu şu şekildedir: Nilgün Uzak, Barış Devran, Jale Öz, Nevroz Özdemir, Ekrem Bozgül, Talat Bozok, Erdinç Bora, Orhan Aydın. Filmin oyuncu kadrosu "Sarıkız/ Kız Evliya" isimli filme göre daha dar bir kadroya sahiptir. Bunun nedeni önceki film gibi bir sinema filmi olarak değil mini bir televizyon filmi olarak tasarlanmasındandır. Bu mini filmin teknik ekibi ise şu şekildedir: Yönetmen: Adem Ayral, Yönetmen Yardımcısı: Edgü Karaadam, Senaryo: Mesut Esef, Yapım Sorumlusu: Erdal Bölükgiray, Ümran Bölükgiray, Görüntü Yönetmeni: Aytekin Çakmakçı, Sanat

Yönetmeni: Nilüfer Çavuş, Müzik Yönetmeni: Alpay Ünyaylar, Kurgu: Sonay Değer, Koordinatör: Oktay Beysuüngü, Prodüksiyon Amiri: Onur Ayan, Kameraman: Kemal Sözen, Reklam ve Halkla İlişkiler: Burcu Şahin, Makyöz: Nurşen Ak, Işık: Mehmet Özçelik, Set Amiri: Mahmut Turan, Dublaj: Yaşar Özdemir, Reji Grubu: Nurcan Güzel, Cenk Öznohutçu, Barış Karslı, Sibel Sagurlar.

Film geleneksel tıp yöntemleri ile şifacılık yapan bir kadının Halide isimli bir kızın yarasına merhem hazırlaması ile başlamaktadır. Bu kadın bulunduğu bölgenin en önemli şifacılarından biri olarak görülmektedir. Bu yüzden Halide isimli kızın annesi son çare olarak çocuğunu ona getirmiştir. Kadın merhemi sürer ve annesine yarası geçene kadar sürmesini söyleyerek merhemin kalanını verir. Halide'nin annesi gitmeden önce şifacı kadına o bölgede anlatılan Sarıkız'ın hikâyesini sorar ve kadın anlatmaya başlar.

Sarıkız Zehra adında güzeller güzeli bir kızdır. Sarıkızın babasının adı bu filmde Hüseyin Efendi olarak geçmektedir. Zehra babası ile birlikte yaşayan, yorulmak nedir bilmeyen bir kızdır. Zehra'nın güzelliği ve çalışkanlığı köylü tarafından çok sevilir. Köyde yaşayanlardan bir diğeri Yusuf adında bir gençtir. Bu genç film başladığında askerdedir. Köyün kızları Yusuf'un askerden gelmesini ve geldikten sonra evlenmek için kimi seçeceği konusunda heyecanlı bir şekilde beklemektedir. Köyün genç kızlarından Hacer isimli bir kız Yusuf'a âşıktır. Hacer babası ölmüş, ölürken yüklü bir miktarda para bırakmış, zengin bir duruma sahip bir şekilde annesi ile yaşamaktadır. Zehra, Yusuf'a âşıktır ama Yusuf askerdeyken köyün erkeklerine kendini göstermek için elinden geleni yapan biridir. Bir gün Zehra babası ile tarlada çalışırken babası yorulduğunu, artık eve dönmek istediğini söyler. Zehra işlerin bugün biteceğini, babasının eve gitmesini, işleri bitirip geleceğini söyler. Babası eve döner. Zehra geç saatlere kadar tarlada çalışır ve eve dönmek için yola çıkar. Hacer daha önceden kendisini gösterdiği Sait isimli bir genç tarafından kaçırılır.Sait kaçırdığı Hacer'i bir ahıra götürerek tecavüz etmek ister. O sırada tarladan dönen Zehra, Hacer'in çığlıklarını duyar ve ona yardım ederek kurtarır. Zehra ve Hacer Sait'i muhtara teslim ederek onun tutuklanmasını isterler.

Bu olaylardan sonra Yusuf askerden döner. Yusuf askerden döndükten sonra soluğu Zehra'nın yanında alır ve evlenmek istediğini Zehra'ya söyler. Zehra babasına baktığını söyleyerek bu evliliğin hemen olamayacağını belirtir. Yusuf bu durumdan memnun olmasa

bile kabul etmek zorunda kalır. Zehra ve babasının yaşadığı evin hemen yanlarındaki komşuları, Dudu Nene adındaki bir kadındır. Bu kadın geleneksel tıp yöntemlerini kullanmasıyla ve otların ne işe yaradığını bilmesiyle meşhur bir kadındır. Zehra her fırsatta Dudu Nene'nin yanına giderek ondan otlarla ilgili bilgileri öğrenmektedir. Dudu Nene, Zehra'ya babasına bakmak için bu evlilik işini ertelememesi gerektiğini, gençken evlenmesi gerektiğini öğütler ama babasına çok düşkün olan Zehra bu öğütleri dinlemez.

Yusuf ve Zehra birbirlerine âşık olduğu için Hacer, Zehra'ya düşmanlık beslemeye başlar. Zehra'nın kendisini kurtarmasına rağmen Yusuf'a olan aşkı Zehra'ya düşmanlık beslemesine neden olmuştur. Bu sırada Sait az bir ceza alarak köye geri döner. Hacer Sait'in köye döndüğünü duyunca Sait'in yanına gider ve birlikte Zehra için plan yaparlar. Hacer Sait ile yaptığı anlaşmada para vereceğini, olaylardan sonra Sait'in o parayla kasabada yaşayabileceğini söyler. Hacer her yerde Zehra'nın gözünün aslında Sait'te olduğunu, kurtarıldığı akşam Zehra'nın onları takip ettiği için kendisini kurtarabildiğini söyler. Bu olaylardan sonra Hacer, Zehra'nın evine gider ve Zehra ile konuşur. Zehra'ya kendisini kurtardığı için çok minnettar olduğunu, Yusuf ile aralarından çekildiğini söyler. Yusuf'un evlenmedikleri için mutsuz olduğunu, onu dere boyunda beklediğini söyleyerek Zehra'yı buluşmaya gitmesi için ikna eder. Zehra, Yusuf ile buluşacağını düşünerek söylenen yere gider. Hacer o sırada koşarak muhtarın karısına Zehra ile Sait'in buluştuklarını söylediklerinin doğruluğunun kanıtlanacağını belirtir. Muhtarın karısı muhtara haber verir. Köylüler toplanarak dere boyuna giderler. Zehra söylenen yere geldikten sonra Sait'i görür, kaçmaya başlar. Sait onu yakalar ve öpmeye başlar. O sırada köylüler gelir. Köylülere kendisini zorla öptüğünü söylese bile ne köylüler ne babası ne de Yusuf Zehra'ya inanır.

Bu olaylardan sonra ihtiyar heyeti köyün adının çıkmasından endişelenirler. Bu konu için Hüseyin Efendi ile konuşurlar. Hüseyin Efendi içinde bulunduğu durumdan çok utandığı için ne karar verirlerse uyacağını söyler. Bu durum üzerine ihtiyar heyeti ondan kızını öldürmesini ister. Kendi kızını öldüremezse kendi görevlendirecekleri bir kişinin yapabileceğini söylerler ama Hüseyin Efendi kabul etmez, bu işi kendisinin yapacağını söyler. Hüseyin Efendi eve döner. Kızını öldürmesi gerektiğini, o yüzden sabaha kadar evden kaçmasını söyler. Sabah kalktığında kızının kaçmadığını, beklediğini görür. Kızına neden kaçmadığını sorduğunda kızı "madem sen utandırdım, kaçmam" der. Bunun üzerine

Hüseyin Efendi kızını alarak öldürmek için dağ yoluna koyulur. Dudu Nene Zehra'ya bir çanta verir, onları öyle uğurlar. Hüseyin Efendi, Zehra'yı tepeye çıkartır. Hacer uyguladığı planda kendisine yalancı şahitlik yaparak yardımcı olan Sait'in arkadaşına bir arsa tapusu verir. Verilen tarladan yalancı şahit memnun olmaz.

Tepede kızını öldürmüş gibi yapıp havaya ateş eden Hüseyin Efendi köye dönerek kızını öldürdüğünü söyler. Sarıkız tepede bir mağara bulur ve Dudu Nene'nin çantaya koyduğu malzemelerle yaşamaya başlar. Zehra tepede hayatta kalmak için ateş yakmaya başlar. Bu ateş köylü tarafından görülür. Muhtar ertesi gün köylüyü toplayarak tepeye gider ama ne ateşi ne de Sarıkız'ı bulabilirler. Zehra'nın öldüğünü duyan Yusuf Hacer ile evlenir. Aradan zaman geçtikçe Zehra tepede yaşamaya alışır. Yaktığı ateş köylü tarafından "evliya birinin yaktığı ateş" olarak yorumlanır. Zehra Dudu Nene'den öğrendiği otları toplayarak hem hayatta kalır hem de yaralanan hayvanların tedavilerini yapar. Dudu Nene Hüseyin Efendi'ye Hacer ile Zehra'yı konuşurken gördüğünü, Hacer'in Zehra'ya tuzak kurduğunu söyler. Hüseyin Efendi söyledikleri doğru olsa bile artık çok geç olduğunu, köylünün söylenenlere değil gördüklerine inanacaklarını söyler. Hacer ile Yusuf evlenmiş olsalar bile Hacer evliliğinden umduğunu bulamamıştır çünkü Yusuf'un aklı Zehra'dadır.

Bir gün köyden biri tepede gezerken düşer ve yaralanır. Yaralı bir şekilde yardım ister. Zehra, adama yaklaşır ve adamı tedavi eder. Adam köye dönünce olayı anlatır. Zehra'yı tanıyamamıştır ama tepede bir evliya olduğunu anlatır. Köylü içerisinde tepe ile ilgili anlatılanlar gittikçe çoğalmaktadır. Kasabaya giden Sait altın alması için arkadaşını Hacer'e yollar. Arkadaşı Hacer'den altınları alır ama kendisi Hacer'in annesiyle evlenmek ister. Hacer bu duruma çok sinirlenir ve adama saldırır. Hacer ile Sait'in arkadaşı konuşurken Yusuf her şeyi duyar ve Hacer ile Sait'in arkadaşını köyden kovar. Köyden kovulanları köylü görünce Sarıkız'a iftira atıldığı anlaşılır. Herkes iftira olduğunu anladıktan sonra Hüseyin Efendi'den özür diler. Sait'in arkadaşı köyden kovulduktan sonra Sait'in yanına gider ve tepede yanan ateşi Sait'e anlatır. Sait ateşi duyunca bunun Zehra olabileceğini düşünür ve tepeye gitmeye karar verir. Sait Zehra'yı bulmak için tepeye doğru gider. Köylü iftira atıldığı için Zehra'yı köye getirmek isterler. Köylü de Zehra'yı getirmek için yola çıkar. Sait köylüden önce Zehra'yı bulur ve Zehra'ya saldırır. Zehra direnince Zehra'yı bıçaklar. Köylü o ara Zehra'ya yaklaşır. Sait köylünün sesini duyunca

panikler ve geri geri giderken Zehra'nın yaktığı ateşe girer ve yanmaya başlar. Köylü Zehra'nın yanına gelir. Zehra'ya Sait'in ateşinden dolayı yaklaşamazlar. Yusuf bir hamle ile Zehra'nın yanına gider. Ateş büyür ve Zehra ile Yusuf kaybolurlar. Bu olaydan sonra kamera tekrar şifacı olan kadına döner. Şifacı o günden sonra o tepede hep ateş yandığını ama ne Zehra'yı ne de Yusuf'u ne gören ne de duyan olduğunu söyler. Zehra'nın öldüğü zamandan kısa süre sonra babasının da öldüğünü söyler. Yapmış olduğu merhem için para kabul etmez. Kızına çok iyi bakmasını söyler. İleride olabilecek durumlarda başkasına değil kızına güvenmesi gerektiğini öğütler ve film biter.

İncelediğimiz filmlerde saha çalışmalarımızda elde ettiğimiz verilerden daha farklı bir Sarıkız karakteri ile karşılaşmaktayız. Filmlerde işlenen konuları ayrıntıları ile vermemizin nedeni yapacağımız incelemenin anlaşılması içindir. Gelişen teknoloji sonrası günümüz filmlerinin birer hikâye anlatıcısı gibi görülmesine inandığımız için bu filmleri sanki bir anlatıcı anlatmış gibi aktardık. Filmlerden ilki Nuri Akıncı'nın yönetmenliği yaptığı "Sarıkız/Kız Evliya" filmi diğer filme göre daha ayrıntılı temaya sahiptir. Bu filmde Sarıkız Edremit bölgesinde yaşayan bir kız olarak tanıtılır. Filmde herhangi bir şekilde bir yerden göçtüklerine veya köye sonradan geldiklerine dair bir bilgi verilmez. Sarıkız ve babası Edremit'e bağlı bir köyde yaşayan kişiler olarak karşımıza çıkmaktadır. Köye sonradan geldikleri ile ilgili bir bilgi olmasa bile Sarıkız ve babası fakirlerdir. Varyantlarda kendi bulundukları yeri terk eden, başkalarının hayvanlarına çobanlık yapan Cılbak Baba bu filmde kendi köyünde odunculuk işiyle uğraşan fakir biridir. Sarıkız sözlü varyantlarla benzer biçimde öksüz biridir. Filmde annesinin nasıl öldüğüne dair herhangi bir bilgi yer almaz ama öksüz olması sürekli vurgulanır.

Saha çalışmaları sonucunda derlediğimiz efsane varyantlarında da Sarıkız öksüzdür ve filmle ilişkili olarak varyantlarda da Sarıkız'ın annesinin nasıl öldüğü konusunda herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Filmde Sarıkız'ın babasının adı Halil Efendi olarak geçmektedir. Elde ettiğimiz varyantlarda Sarıkız'ın babasının adı iseCılbak Baba'dır. Varyantlarda Cılbak Baba denmesinin nedeni içinde bulundukları fakirliğin bir temsili olarak görülebilir. Filmde Cılbak ismi herhangi bir şekilde işlenmemiştir. Ailenin fakir olduğu gösterilmiştir ama isim olarak Cılbak Baba yerine Halil Efendi ismi kullanılmıştır. Filmde Halil Efendi odunculuk işi yapmaktadır. Sarıkız ile ilgili anlatılarda Cılbak Baba'nın odunculuk işi yaptığıyla ilgili herhangi bir veri bulunmamaktadır. Filmde Halil

Efendi'nin odunculuk yapması film yapımcılarının filmin çekildiği bölgede Tahtacıların yaşamasından etkilenerek oluşturdukları bir durum olabilir. Filmde Alevilik üzerine doğrudan olmasa bile dolaylı göndermeler yapılması da bu durumu destekleyen durumlardan biridir. Film için önemli bir başka karakter köyün ağası Ahmet Ağa'dır. Filmde Sarıkız'ın en büyük düşmanı Ahmet Ağa'dır. Sarıkız anlatılarından Varyant 2'de Sarıkız'a köyün ağası iftira atmıştır. Varyant 2'de köyün ağasının herhangi bir şekilde adı geçmemektedir, filmde bu ağa Ahmet Ağa olarak isimlendirilmektedir.

Varyant 2 ile film arasındaki bir diğer fark ise Varyant 2'de köyün ağası Sarıkız'ı kendisine istemektedir. Filmde Ahmet Ağa herhangi bir şekilde Sarıkız'ı kendisine istemez. Ahmet Ağa, Sarıkız'ı oğlu Mehmet'e istemektedir. Sarıkız, Mehmet'i istemeyince Ahmet Ağa ile düşman olurlar. Ahmet Ağa'nın oğlu Mehmet Sarıkız'a âşıktır ve her fırsatta Sarıkız'a onunla evlenmek istediğini söyler. Topladığımız varyantlarda köyün gençlerinin Sarıkız'ı istediği söylenmektedir. Varyantlarda bahsedildiği gibi köyün tüm gençleri Sarıkız'ı istese ve bunun sonucunda Sarıkız'a iftira atılsa daha genel bir durumun anlatılması gerekecekti. Film yapımcıları bir kötü karakter oluşturarak izleyicinin taraf olma duygusunu daha da arttırarak filmin dikkat çekiciliğini arttırmak için anlatıların dışında bir karakter oluşturmuş olabilirler.

Filmde dikkat çeken başka bir karakter İsrafil karakteridir. İsrafil de Sarıkız'ı ister hatta onun için Mehmet ile düelloya girecek kadar onu çok sever ama İsrafil zararsız biridir. Sarıkız'ı ister, aracılar gönderir ama herhangi bir şekilde Sarıkız'a zarar vermez. İsrafil karakteri anlatıların herhangi birinde bulunmaktadır. Bu karakterin oluşturulması filmde yaratılan kötü karakterin kız olan Sarıkız ile çatışmasının belli oranda dikkat çekiciliği olmasından dolayı bu kötü karakterin karşısına çıkacak bir erkek karakterin oluşturulma isteğinden kaynaklanmış olabilir.

Filmde bir başka karakter Kambur Osman olarak adlandırılan köyün delisidir. Bu deli tam bir deli gibi değildir. Kamburunun fazla çıkması nedeniyle fiziki görünümü kötü duran bir karakterdir. Film içerisinde köylü tarafından dışlanan, çok ciddiye alınmayan biridir. Kambur Osman'ın film içerisinde konuşmasının ve düşünce yapısının biraz çocuksu olması dikkat çekse de tam bir deli gibi hareket etmez. Kambur Osman, Sarıkız'a âşıktır. Ona yapılan haksızlıklara üzülür, Halil Efendi'yi uyarır ama köylü tarafından

herhangi bir şekilde ciddiye alınmadığı için çok etkili olamaz. Kambur Osman veya benzeri bir karakter anlatılarda bulunmamaktadır. Varyant 3'de Sarıkız'ı öldürmek için dağa götüren gençlerden biri dayanamaz ve Sarıkız'ı görmeye gider ama bu karakter ile Kambur Osman daha farklıdır. Kambur Osman Sarıkız'ın temsil ettiği saflığın köy içerisinde görünen yanlarından biridir. Sarıkız ona iyi davranır, çorba verir, zor durumda kaldığı zaman yardım eder (çocuklar taş atarken onu kurtarması gibi) onu korur ve kollar. Kambur Osman Sarıkız'a âşıktır ama bu aşk çocuksu bir aşktır. O yüzden Sarıkız âşık olmasını bir tehlike olarak görmez, aksine çok temiz bir kalbi olduğu için onu daha çok sever.

Filmde anlatılardan farklı olarak bir başka karakter ise elinde sazı ile dağda Sarıkız ile buluşan velidir. Bu veli herhangi bir anlatıda yer almamaktadır. Filmde Sarıkız ile dağda gizlice buluşan veli Sarıkız'a Tanrı ve yaşamı ile öğütler veren bir karakterdir. Bu karakterin Sarıkız'a verdiği öğütler uzun uzun filmde anlatılmamıştır. Yalnızca bir sahnede Sarıkız'a gittiği yolun Allah yolu olduğunu ve vazgeçmemesini söylemesi gösterilmiştir. Bunun dışında velinin gösterildiği sahnelerde veli sazı ile Aleviliğe ait şiirleri söylemektedir. Filmde köyün veya Sarıkız'ın Alevi olması ile ilgili herhangi bir bilgi verilmemektedir. Alevilik ile ilgili tek olgu velinin okuduğu şiirlerdir. Film yapımcılarının bu şiirleri bilinçli bir şekilde seçtiği anlaşılmaktadır.

Filmde Alevilik ile ilgili başka bir detay ise köyün imamının olmamasıdır. Köy temalı filmlerde özellikle "ahlaksızlık" konusu işlenecekse mutlaka köyün imamının bir rolü bulunur. Köyün adının çıkacağına dair endişeler artmasına karşın köyde herhangi bir şekilde imam karakterinin ortaya çıkmadığını görmekteyiz. Filmde Halil Efendi hacca gitmez. Anlatılarda Sarıkız'ın başına gelenler hep Cılbak Baba'nın hacca gitmesi ile başlamaktadır. Anlatılarda Cılbak Baba'nın hacca gitmesi olayların başlaması için önemli bir dönüm noktasıdır. Filmde ise hacca köyün yaşlıları gider. Hacca giden köylüler olayların başlamasına değil olayların sonuçlanmasına katkı sağlamaktadır. Hacca giden köylüler hac görevinde Sarıkız'ı gördüklerini ve onun hac bölgesinde evliyalığı ile ön plana çıktığını söylemektedirler. Bu söylenenler karşısında köylüler öldü olarak bilinen Sarıkız'ın hacda görülmesine çok şaşırırlar ve onun evliyalığını anlarlar. Bu hacca gidenlerin köye dönünce söyledikleri Sarıkız'ın başına gelenleri sonuçlandıran bir olay

olarak karşımıza çıkmaktadır. Anlatıların tersine Sarıkız'ın babası değil Sarıkız hacca gitmek ister. Sarıkız tek başına yaşadığı mağarada hacca gitmek için Allah'a dua eder.

"Sarıkız/Kız Evliya" filmi anlatılardan birçok yönü ile farklılık göstermektedir. Bu farklılıklar kimi zaman izleyicinin dikkatini çekmek için yapılan değişikler kimi zamanda farklı bir kurgu oluşturma çabasından kaynaklanmaktadır. Filmde işlenen Sarıkız karakteri kimsenin zarar görmemesi için elinden geleni yapan, kendisine iftira atılsa hatta tecavüz edilmeye kalkılsa bile oluşan doğaüstü durumlar karşısında üzülen bir karakterdir. Köyün ağasının oğlu Mehmet Sarıkız'ı kaçırır, zincirler, şarap içirmeye çalışır hatta tecavüze yeltenir. Bunların karşılığında Sarıkız'ın "ellerim bağlı olmasa gözlerini oyardım" sözüyle gözleri kör olur. Sarıkız bu durumda Mehmet'e üzülür ve kendisi yüzünden onun kör olmasını istemez. Onu kurtarmaya gelen veli bu cezanın Tanrı tarafından geldiğini söyleyerek onu avutmaya çalışır. Bu avuntu yeterli olmaz. Filmin sonunda Sarıkız tekrar kendisi için kimsenin ceza çekmemesi için dua eder ve Mehmet'in gözleri açılır.

Sarıkız'a cezanın Tanrı'dan geldiğini söyleyen veli, Sarıkız gibi hareket etmektedir. Kendisini öldürmek için kovalayan Ahmet Ağa'ya peşinden gelmemesini, başına felaket geleceğini ısrarla söyler. Suyun üzerinde yürürken bile geri dönmesini, yoksa öleceğini söyler. Sarıkız anlatılarında filmde anlatılan kadar sabırlı bir Sarıkız karakteri yoktur. Anlatılarda da Sarıkız kendisine yapılan haksızlığa sabır gösterir ama köyden çıkarken köye beddua eder ve köy zamanla yok olur. Halk inançları bölümünde işlediğimiz gibi Sarıkız'a inanmayan, ona hakaret edenlerin araba kazası sonucunda sakat kaldığına inanılmaktadır. Folklorda kutsal olarak görülen nesnelerin korkutucu, sakınılması gereken yönlerinin olduğu daha önceki çalışmalarda da belirtilmiştir. Filmde Sarıkız ve hocası veli farklı bir felsefe yansıtmak istemişlerdir. Kendilerine ne denli büyük zararlar verilirse verilsin kimsenin zarar görmesi istenmez.

Filmin farklı yönlerinden bir diğeri Sarıkız'ın sarı saçlı bir karakter olarak gösterilmesidir. Sarıkız anlatılarda sarışın biri olarak anlatılmaz. Kendisine atılan iftiradan sonra köyden çıkarken çocukların bozuk yumurta atması sonucunda saçlarının sarı olduğu ve bu yüzden "Sarıkız" diye ad takıldığı için adının Sarıkız olduğu söylenir. Anlatılarda Sarıkız'ın yaşadığına inanılan Kavurmacılar köyü olaylar yaşandıktan sonra yok olup gitmiştir. Filmde buna ait herhangi bir vurgu yoktur. Aksine Sarıkız ölmeden önce ettiği

dua sayesinde köylünün affedildiği vurgulanır. Filmde Sarıkız'ın yaşadığını Kambur Osman babasına söyledikten sonra babası kızının yanına gider ve anlatılara benzer bir şekilde denizden su çekme olayı gerçekleşir. Farklı olarak filmde denizden su çeken Sarıkız'ın babası bu durumdan anlatılardaki kadar etkilenmez. Anlatılarda ise babası bu durumdan fazlasıyla etkilenir, kızının evliya olduğunu anlar ve pişmanlıktan orada ölür. Filmde abdestini alır, çorbasını içer ve köye geri döner. Filmde kızının yaşadığını bilen baba köyde kimsenin haberi olmaması için yaşamına devam eder. Hacdan gelenlerin söylemleri sonucunda Sarıkız ölür. Filmde bu durumun işlenmesi Sarıkız'ın babasının biraz daha arka plana atılmasının bir sonucudur. Anlatıda çok pişman olan baba Sarıkız'ın ya yanında ya da karşı tepesinde ölmektedir. Bu Cılbak Baba'ya bir kutsallık katmaktadır. İftiralar sonucunda kızına inanmayan ve koruyamayan Cılbak Baba böyle bir olaya sokularak kutsallaştırılır. Filmde ön planda olan Sarıkız'dır, o yüzden baba yaşadığını görür, köye döner ve Sarıkız ölür. Anlatılarda ve inançta Cılbak Babada Sarıkız kadar saygı duyulan bir karakterdir. İnançlarda Sarıkız'a kesilen kurbanların adının Cılbak kurbanı olarak adlandırılması bile ona duyulan saygının göstergesidir. Filmde Sarıkız ölür ve film biter, Halil Efendi arka planda bırakılır.

Bu farklılıkların yanında anlatılarla benzerlikler de bulunmaktadır. İlk benzerlik daha önce de bahsettiğimiz gibi Sarıkız'ın öksüz kalmasıdır. Bunun yanında başka bir benzerlik Sarıkız'ın yanındaki baba figürüdür. Anlatılarda kızını çok seven ama toplum baskısından dolayı kızının başına gelenleri engelleyemeyen bir baba figürü vardır. Filmde de aynı şekilde Halil Efendi kızını çok sevmekte, onun gittiği yola saygı duymakta ama köyün iftira ve baskılarına dayanamamaktadır. Çok fazla ön plana çıkartılmamış dahi olsa Halil Efendi anlatılardaki Cılbak karakterine benzerlik göstermektedir. Başka bir benzerlik Sarıkız'a atılan iftiradır. Anlatılarda Sarıkız'ın temizliği, saflığı ve Allah yolunda olması vurgulanır. Bu vurgulardan sonra köylünün ona iftira atması belirtilmiştir. Filmde de aynı şekilde dindar ve saf olan Sarıkız iftiraya uğramaktadır. Anlatılar ve filmin bir diğer ortak yanı dağ motifinin işlenmesidir. Anlatılarda da filmde de Sarıkız kendisine atılan iftiralar sonucunda öldürülmek üzere Kaz dağlarına götürülmektedir.

İncelediğimiz diğer film ise Adem Ayral'ın yönetmenliğini yaptığı "Sarıkız Tepesi" isimli yapımdır. Bu yapım diğeri gibi sinema için hazırlanmamıştır. Diğer filme göre daha az ayrıntılıdır. Bu filmde anlatılardan ve "Sarıkız/Kız Evliya" filminden daha farklı bir

Sarıkız hikâyesi bulunmaktadır. Filmde Sarıkız, Zehra isimli bir kızdır. Sarıkız'ın babasının adı ise Hüseyin Efendi olarak geçmektedir. Zehra ve Hüseyin Efendi köyde kendi hallerinde yaşayan bir aile olarak tanıtılmaktadır. Bu filmde anlatılardan farklı biçimde Sarıkız'ın düşmanı olarak Hacer isimli bir karakter bulunmaktadır. Hacer Sarıkız ile aynı adamı seven, kendisine iyilik yapmasına rağmen Sarıkız'a düşman olan biridir ve ona iftira atılmasına neden olanların başında yer almaktadır. Bu karakter anlatıların hiçbirinde bulunmamaktadır.

Filmde farklı olarak Sait isimli bir karakter de vardır. Sait köyde kızların peşinde olan biri olarak tanıtılmaktadır. Köylü Sait'i sevmez. Muhtar karakteri anlatılarla ortak bir şekilde bu filmde bulunmaktadır. Muhtar olarak hikâyede yer alması anlatılarla ortak olarak görülebilir ama anlatılardaki muhtar ile bu filmdeki muhtar aynı özellikte değildir. Anlatılardaki muhtar Sarıkız'a sahip olmak isteyen bir tiptir. Filmdeki muhtar köyün adalet temsilcisi olarak ön plana çıkmaktadır. Tüm köylünün itibar gösterdiği muhtar Sarıkız'ın babası ile arkadaştır ve Sarıkız'a karşı herhangi bir isteği yoktur.

Filmde önemli bir diğer karakter Dudu Nene olarak tanıtılan Zehra ve Hüseyin Efendi'nin komşularıdır. Bu Dudu Nene Sarıkız'ın en yakınındaki karakterdir. Sarıkız'a şifalı otları öğreten, onunla arkadaş gibi olmuş biridir. Dudu Nene veya benzeri bir karakter anlatılarda herhangi bir şekilde karşımıza çıkmamaktadır. Anlatılarda Sarıkız yaşadığı zorluklar karşısında köyde tek başına kalmış bir kızdır. Filmde durum bu şekilde anlatılmamıştır. Dudu Nene Sarıkız'a öğütler verir, otları öğretir. Filmde Sarıkız ve babası herhangi bir şekilde köye dışarıdan gelen insanlar olarak anlatılmaz. Köyün kendi insanıdır. Köyde yaşayan yaşlılar ve muhtarla Hüseyin Efendi'nin arkadaş olması köyün yerlisi olduklarını gösteren ipuçlarından sayılmaktadır. Filmin anlatımında veya olayların gidişatında bölgenin Edremit olduğuna dair bir iz bulunmamaktadır. Köyün veya bulunduğu çevrenin herhangi bir şekilde adı telaffuz edilmez. Kanal 7 kanalı bu filmi Anadolu Efsaneleri-Sarıkız Tepesi olarak projelendirmesine rağmen yer isimlerinin neden belirtilmediği bir soru işaretidir. Filmde herhangi bir şekilde Aleviliğe dair bir yansıma da yoktur.

Anlatılarda Cılbak Baba'nın ve Sarıkız'ın çobanlık yaptığı söylenmesine karşın filmde Sarıkız'ın babası Hüseyin Efendi çiftçilik yapmaktadır. Sarıkız'ın ise kazları

olmasına karşın herhangi bir şekilde çobanlık yapmamaktadır. Sarıkız tarla işlerinde babasına yardım etmektedir. "Sarıkız/Kız Evliya" filminde kaçırılan Sarıkız olmasına karşın bu filmde Sarıkız kaçırılmamaktadır. Sarıkız düşmanı olan Hacer'in kaçırılmasına şahit olmuş ve onu kurtarmıştır.

Anlatılarda ve diğer filmde Sarıkız'ın başına gelenler onu çok isteyip elde edemeyen kişilerin hırsları neticesinde Sarıkız'a iftira atması sonucu gelmiştir. Bu filmde bu durum değişmiştir. Sarıkız'a düşmanlık besleyen ve iftiraya uğramasına sebep olan Hacer isimli bir kızdır. Sarıkız ve Yusuf birbirini seven gençlerdir. Hacer, Yusuf'u sevdiği ve elde etmek istediği için Sarıkız'ın iftirasına neden olur. Anlatılar ve diğer filmin aksine Sarıkız bu filmde aşk savaşı yüzünden çile çekmektedir. Sarıkız önceki anlatılar ve filmde kendisi dışında oluşan bir aşk yüzünden sıkıntılar çekmektedir. Bu filmde ise kendisinin de dâhil olduğu bir aşk hikâyesi yüzünden sıkıntı yaşamaktadır. Hiçbir anlatıda veya filmde Sarıkız'ın bir sevgilisinden bahsedilmez. Onu sevenler çoktur ama onun sevdiği yoktur. Bu filmde Sarıkız Yusuf adında bir genç ile aşk yaşamaktadır. Bunun bir sonucu olarak Hacer ile düşman olur. Düşman olan Hacer, Sait ile işbirliği yaparak kendisine iftira atar ve öldürülmek istenmesine neden olur.

Bu filmde diğer filmdeki gibi dini yönden Sarıkız'a akıl hocalığı yapan bir karakter bulunmamaktadır. Dudu Nene daha çok dünyevi anlamda işine yarayacak sözler söyler. Anlatılar ve diğer filmde Sarıkız Allah yolunda olduğu için evlenmek istemez. Bu filmde böyle bir durum yoktur. Bu filmde Sarıkız babasına bakmak istediği için evlenmeyi biraz daha ertelemek ister. Yani evlenmek istemeyen bir Sarıkız karakteri karşımızda bulunmamaktadır. Sarıkız evlenmek ister ama babasının yalnız kalmasından korkar. Babasının çok gururlu olduğunu söyleyen Zehra(Sarıkız) evlendikten sonra bu gururu yüzünden babasını yanına alamayacağını söyler. Filmde folklorik olarak dikkat çeken unsurların başında geleneksel tıp yönteminin işlenmesi gözükmektedir. Sarıkız aldığı dersler neticesinde en az Dudu Nene kadar otlara ve tedavilere hâkim bir karakterdir. Anlatılarda Sarıkız'ın herhangi bir şekilde tedavi edici özelliğinden bahsedilmemektedir. Bu filmde Sarıkız karakterine eklenen yeni bir özellik olarak bu husus dikkat çekmektedir. Bu özellik Sarıkız'ın öldürülmek için dağa bırakılmasında oldukça işine yarayan bir özelliktir. Sarıkız, Dudu Nene'den öğrendiği bilgiler sayesinde dağda hayatta kalmıştır. Sarıkız ile ilgili halk inançlarını incelerken Sarıkız'ın başka bir bölgeden gelen, dağda

kaybolan insanlara yardım ettiğini söylemiştik. Filmde bu anlatıyı dağda yaralanarak yardıma muhtaç bir köylüyü tedavi etmesi olarak görmekteyiz. Sarıkız bu filmde aşk yönünden kaybetmiş, haksızlığa uğramış ve bunun sonucu olarak dağlarda tek başına yaşayan bir karakter olmuştur.

"Sarıkız Tepesi" isimli filmde işlenen baba figürü anlatılarla benzerlik göstermektedir. Bu filmde farklı olarak işlenen baba figürünün yanında yardımcı olarak bir Dudu Nene karakterini görmekteyiz. Oynanan oyunlar ve atılan iftiralar sonucunda kızını öldürmek için dağa götüren babaya kızını öldürmemesi ve dağda bırakması gerektiğini Dudu Nene söyler. Bunu biz filmin sonuna doğru baba ile Dudu Nene'nin konuşması sonucunda anlarız. Dudu Nene dağa giderken Zehra'ya hazırladığı bir çantayı verir. Bu çantanın içerisinde zeytinyağı, kaplar gibi temel ihtiyaçlar bulunmaktadır. Baba karakterine bu Dudu Nene'nin desteği vardır ama baba tamamen öldürmek üzerine düşünmemiştir. Eve geldiği zaman kızına sabaha kadar vakti olduğunu ve kaçması gerektiğini söylemiştir. Aslında baba kızını öldürmek istemez ama ne yapacağını bilmediği için çaresiz kalır. Yardımcı karakter bu çaresiz zamanda ortaya çıkar.

Bu filmde çizilen Sarıkız karakteri anlatılardaki Sarıkız'a köye duyduğu nefret konusunda daha yakındır. Sarıkız kendisine atılan iftiralar sonucunda köylünün içerisinde ölmek istemez ve babasından onu kimsenin olmadığı bir yerde öldürmesini ister. Anlatılarda kendisine iftira atılan köye beddua eden Sarıkız bu filmde kendisine iftira atıldığının öğrenilmesi sonucunda yanına gelen köylüleri istemez, onlara kendisine iftira attıklarını, onları istemediğini söylemektedir.

Filmde Sarıkız'ın suçsuz olmasının anlaşılması da anlatılardan farklı bir şekilde işlenmiştir. Filmde oynadığı oyunlar neticesinde Yusuf ile evlenen Hacer, oyun kurduğu kişilerin kendisinden para ve ardından annesiyle evlenmek istemesi üzerine sinirlenince Yusuf olan biteni duyar. Olan biteni duyan Yusuf, Hacer ve ortaklarını köyün dışına sürer ve köylü Sarıkız'ın iftiraya uğradığını anlar. Anlatılarda Sarıkız gösterdiği evliyalık güçlerinden sonra kendisini temizler. Filmde Sarıkız'ın iftiraya uğradığının anlaşılması daha tesadüfî olaylar neticesinde olmaktadır. Filmde Sarıkız'ın olağanüstülük özellikleri daha azdır. Anlatılarda ve "Sarıkız/Kız Evliya" filminde Sarıkız bir evliya olarak

çizilmesine karşın bu filmde Sarıkız yalnızca haksızlığa uğramış bir kız olarak karşımıza çıkmaktadır.

Anlatılarda denizden su çekmesi, kazlar için eteğindeki taşlarla avlu yapması veya tuzlu suyu tatlı suya çevirmesi gibi doğaüstü özelliklerinin hiçbirinin bu filmde bulunmadığını görmekteyiz. Anlatılarda ve diğer filmde Sarıkız'ın babası kızının çektiklerinin yanında evliya makamına da yaptığı haksızlığa üzülmektedir. Bu filmde yalnızca iftiraya uğrayan kızına yardımcı olamayan bir babanın üzüntüsüne şahit olmaktayız. Bu filmde anlatılarla paralel olarak sayılabilecek durumlardan biri Sarıkız'dan sonra babasının da kısa bir süre sonra öldüğünün söylenmesidir. Bu paralelliğin yanında filmde Sarıkız âşık olduğu Yusuf ile beraber kaybolmaktadır. Anlatılarda Sarıkız ya tek başına ya da babası ile ölmektedir. Dışarıdan başka biri bu ölüm noktasına yaklaştırılmamaktadır.

İki film de anlatılarla karşılaştırıldığı zaman farklı ve benzer özellikler görülebilmektedir. İlk film Sarıkız anlatılarına daha yakın bir hikâye kurgusuna sahiptir. İlk filmde yaşadığı köyün Edremit'te olduğunun belirtilmesi, Alevilik inancına dair daha fazla ipucunun bulunması, Sarıkız dışında gelişen bir aşkın işlenmesi gibi anlatılarla paralellik kurulan daha fazla olgu vardır. İkinci filmde daha çok ibret alınması üzerine kurulmuş bir Sarıkız ve hikâye kurgusu ön plana çıkmaktadır. Elbette anlatılarla filmlerin birebir aynı olması beklenilen bir durum değildir. Filmlerde daha fazla ayrıntının işlenmek zorunda kalınması kurguda belli başlı değişikliklere gidilmesine neden olmuştur. Benzerlikleri ve farklılıklarına rağmen Sarıkız'ın bir konu olarak işlenmesi folklor açısından oldukça önemlidir.

3. 2. Sarıkız Şenlikleri

Sarıkız ziyaretleri bölgede yaşayan Tahtacı Türkmenler tarafından bir ibadet olarak görülmektedir. Bu konu hakkında görüşme gerçekleştirdiğimiz kişiler Sarıkız ziyaretinin kendilerine, ailelerine ve köylerine bereket getirdikleri için Sarıkız'ı ziyaret ettiklerini söylemişlerdir. Diğer yandan Sarıkız sadece bölgede yaşayan Tahtacı Türkmenler için değil tüm yöre halkı için önemlidir. Bu önemli olma hususu Sarıkız'a nasıl bakıldığı konusunda farklılık arz etmektedir. Kaz dağları yalnızca bir büyük yükseltiden oluşan bir

bölge değildir. Sıralı dağların geniş bir alana yayıldığı bir bölgedir. Sarıkız tepesinin olduğu yer bu yükseltilerin en yükseğidir. Bu bölgenin çevresi farklı yükseltilerden oluşan tepeler ve düzlüklerden oluşmaktadır.

Bölgede yaşayan ve Alevi inancına sahip olmayan ve kendilerini "Yörük" diye adlandıran topluluklar da vardır. Bu topluluklar Tahtacı Türkmenlerden ayrı bir şekilde Sarıkız'a çıkarlar ve onlardan ayrı yerlerde konaklarlar. Tahtacılar kendilerini "Türkmen", diğerleri ise "Yörük" olarak adlandırdıklarından Sarıkız'a bakışları da farklıdır. Bu farklılığın yanında belediyelerin etkinlik programlarının yanında yöreye dışarıdan fazlaca turist gelmesinden dolayı özel şirketlerin programları da bulunmaktadır. Bu çeşitlilik bölgede zamanla "Sarıkız şenlikleri" olarak adlandıracağımız bir etkinlik takviminin oluşmasına neden olmuştur. Bu şenlikleri anlamak için bölgede yaşayan grupların Sarıkız'a bakış açılarını tek tek incelemek gerekir.

Bu bağlamda ilk inceleyeceğimiz grup kendilerini "Türkmen" olarak adlandıran Alevi inancına sahip olanlardır. Bu grup Sarıkız'a çıktığı zaman belli başlı köylerle, belli bir alanda konaklayarak Sarıkız ziyaretini gerçekleştirirler. Bu grup ile görüşmelerimizde Sarıkız şenliği tabirini kullanmamız herhangi bir rahatsızlık vermemiştir ama ziyaret esnasında uyulan kurallara bakılırsa bu ziyaretin herkese açık bir şenlik olarak görülmediği anlaşılmaktadır. Tahtacı Türkmenler Sarıkız şenliğini yalnızca kendi inanç grubundaki insanlarla yaşarlar. Dışarıdan bir insanın gelip onlara yakın bir bölgede çadır kurup onlara katılmasına izin vermezler. Kendi içlerinde belirledikleri günlerde yerler, içerler ve eğlenirler. Bu eğlenceye katılan köyler belli köylerdir. Kendileri dışında olan köylerin kuralların dışında hareket edeceğinden Sarıkız'a saygısızlık olacağını düşünürler. Tahtacı Türkmenlerin konakladığı bölgenin adı Kartal Çimen yaylası olarak adlandırılmaktadır. Bu bölgede her köyün hatta her ailenin çadır ve ocak yerleri bellidir. Belli bir kontrol mekanizması içerisinde hareket edilmektedir.

Bu grup dışında Sarıkız'a her yıl düzenli bir şekilde ziyaret eden bir diğer grup kendisini "Yörük" diye adlandıran Sünni inanca sahip insanlardır. Bu insanlar Sarıkız tepesinde "Bolluca" adı verilen farklı bir bölgede konaklarlar. Türkmenler ve Yörükler bu bölgede birbirlerinden uzak dururlar. Yörükler, Türkmenlerin Sarıkız bölgesinde yaptıkları ritüelleri aşırı bulurlar. Bu aşırılığın kendi inanç sistemlerine ters olduğunu söylerler. Bu

karşıtlık Türkmenler için de geçerlidir. Türkmenler, Yörüklerin konakladığı bölgeyi "Bolluca" olarak değil "Bokluca" olarak adlandırmaktadır. İnanç sistemi olarak birbirinden farklı olan bu iki grubun aynı bölgeye ziyaret gerçekleştirmesinin nedeni aslında Sarıkız'ın inanç kimliğiyle alakalıdır. Sarıkız Tahtacılar açısından çok önemli bir veli olarak görülse de aslında o Alevi değildir. Anlatılarda da Alevi olmadığına dair izler görülmektedir. Bu izlerin en önemlileri Sünni bir köy olan Kavurmacılar köyünde yaşamış olması ve babasının hacca gitmesidir. Kavurmacılar köyü bugün itibariyle ikamet edilen bir köy olmamasına karşın, zamanında bir Alevi köyü değildir. Tahtacılar Sarıkız'ı haksızlığa uğramış bir kişi olduğu için kutsal olarak görmektedirler.

Bu kutsallığın bir de Yörükler için yansıması vardır. Yörüklerde kendilerinden gördükleri bir evliyayı ziyaret ederler. Yörüklerin Sarıkız ziyareti tam bir şenlik ortamında gerçekleşmektedir. Yörükler, Türkmenler ile aynı zamanda zirveye çıkarlar. Burada Bolluca bölgesine yerleştikten sonra kurbanlarını keserler, şerbetlerini ve lokumlarını hazırlarlar. Bu hazırlıklardan sonra bölgeye gelen herkese hazırlananlar dağıtılır. Sarıkız türbesi ziyaret edilir. Bu ziyarette bolca Kuran okunur. Bölgeye dışarıdan gelen ziyaretçiler Bolluca bölgesindeki Yörüklerle daha çok zaman geçirmektedirler. Bu ziyaretçiler Yörüklerin çaldıkları sazları dinlemekte, onların anlattıkları hikâyelere tanıklık etmektedirler. Bölgeye giden Yörükler, Tahtacılardan farklı olarak bölgeye çıkmanın bir ata geleneği olduğuna inanmaktadırlar. Bölgede konaklayan Yörükler atalarının dağınık bir şekilde yaşayan Yörüklerin yılın belli dönemlerinde bir araya gelmeleri için böyle bir gelenek oluşturduğunu, bu gelenek sayesinde Yörüklerin hem birbirleriyle kaynaştığını hem de ticaret yaparak para kazandıklarını söylemektedirler. Bu görüşün aynısını Sarıkız yerine Eybek ve Kapanca mevkiine giden Tahtacılar da dile getirmektedir. Sarıkız ziyaretini ata geleneği olarak gören Yörükler daha şenlik havasında bu ziyareti gerçekleştirmektedirler.

Sarıkız şenliklerinin belediye kısmı hayırlar üzerinedir. Bu hayırların en önemlisi Güre Sarıkız hayrıdır. Bu hayır genellikle eylül ayının başında yapılır. Bu hayır diğer ziyaretler gibi Sarıkız tepesinde yapılmaz. Bu hayır Sarıkız'ın yaşadığına inanılan Kavurmacılar köyünde yapılmaktadır. Kavurmacılar köyünde aktif olarak yaşayan aile bulunmamasına karşın belediye ekipleri bir veya iki gün önceden bölgeye gitmekte ve hazırlıklar yapmaktadır. Bu hazırlıklar yemek ve şerbet yapımı şeklindedir. Belediye

ekipleri büyük kazanlarda yemekleri ve şerbetleri hazırlayarak ilçede yaşayan kişilere dağıtmaktadırlar. Bu dağıtım için Edremit Belediyesi şehir merkezlerinden otobüslerle insanları Kavurmacılar köyüne götürmektedir. Kavurmacılar köyüne gelen kişiler belediyenin hazırladığı yemekleri yiyerek Sarıkız'ı anmaktadırlar. Belediye, Türkmen ve Yörüklerin tepede yaptığı hayırdan kısa bir zaman sonra şehir merkezinde hayır gerçekleştirmektedir. Bu hayrın belediye tarafından yapılması ve geleneksel hale dönüştürülmesi, devamlılığı ve Sarıkız'ın tanıtımı açısından oldukça önemlidir. En son hayır 1 Eylül 2019 tarihinde yapılmıştır. 1 Eylül 2019 tarihinde yapılan etkinlik 30. Sarıkız hayrıdır. 2020 yılında salgın nedeniyle bu hayır yapılamamıştır. Sarıkız şenlikleri Türkmenlerin, Yörüklerin ve belediyenin katkıları ile her yaz Edremit bölgesinde büyük bir katılım ile gerçekleşmektedir. Türkmenler ve Yörükler Sarıkız tepesinde, Belediye ise Kavurmacılar köyünde bu şenlikleri gerçekleştirmektedir.

Sarıkız fenomeni bölge insanınca oldukça önemli görülmektedir. Bu olgu inanç sistemlerine veya kişisel inançlara göre farklılık gösterse bile bölgede Sarıkız'ın manevi bir niteliğe haiz olduğu gerçeğini değiştirmez. Folklor ürünleri onu yaratan insanların çok uzunca bir zaman işleyerek oluşturdukları ürünlerdir. Bu ürünler modernleşen dünya ile birlikte daha çok ön plana çıkmakta ve kullanılmaktadır. Bu kullanmalar sektörden sektöre göre farklılık göstermektedir. Bu söylediklerimize örnek teşkil edebilecek bir durum kültür turizmidir. Kültür turizmi bölgede oluşan folklor malzemelerinin bilinçli kişiler tarafından işlenerek bölgeye turist çekmek amacıyla kullanılmasıdır. Ülkemizin folklor malzemeleri açısından oldukça zengin bir alana sahip olmasına karşın kültür turizmi ülkemizde yeterince gelişmemiştir. Turizm deyince ilk olarak deniz, kum, güneş gibi olguların akıllara gelmesi bu alanın gelişmesinde büyük bir engel olarak karşımıza çıkmaktadır. Oysaki dünyada da birçok örneğini gördüğümüz üzere insanlar tatil planlarında daha farklı deneyimler yaşamak istemektedirler. Her şey dâhil otel planları insanların belli otellerde sıkışarak sürekli aynı aktiviteleri yapmalarına neden olmakta, bu da insanları daha farklı tatil planı yapmaya itmektedir. Kültür turizminin bir başka boyutu bölgede oluşan kültürel faaliyetlerin yerli ve yabancı insanların merak duygularını canlandırmasıdır. Anadolu'nun belli yörelerinde kültür turizminin yaygınlık kazandığını ve bundan fazlaca verim alındığını görmekteyiz.

Sarıkız ziyaret alanı Kaz Dağları Milli Parkı sınırları içerisinde bulunmaktadır. Bu, Sarıkız ve çevresinde kültür turizminin gelişmesi açısından oldukça önemli bir husustur. Bölgenin korunması ve yapılacak faaliyetlerin belli bir denetim mekanizması tarafından denetlenmesi kültür faaliyetlerini canlandıran bir durumdur. Kaz dağları 1994 yılında milli park ilan edilmiştir. Bu milli parkın girişinde belli bir ücret karşılığında parka girebiliyorsunuz. Yalnızca ücret vererek girmek yeterli olmuyor, milli parka bir rehber ile giriş zorunlu tutulmaktadır. Kaz Dağları Milli Parkı'nda şuan aktif olarak bisiklet turu, fotoğrafçılık, çadırlı kampçılık, botanik gezisi, piknik, yaban hayatı gözlemciliği, kaya tırmanışı, karavanlı kampçılık, doğa yürüyüşü, dağcılık, kuş gözlemciliği, dağ bisikleti gibi aktiviteler yapılmaktadır. Bu yapılan aktiviteler dışında Kaz dağlarında kültür turizmi olarak görülebilecek projeler de yer almaktadır.

Kazdağı Doğal ve Kültürel Varlıkları Koruma Derneği tarafından Ekofest isimli bir etkinlik düzenlenmektedir. Bu etkinlik genel olarak Ağustos ayında yapılmaktadır. Son Ekofest 21-25 Ağustos 2019 tarihleri arasında yapılmıştır. Bu etkinlikte doğaseverler bir araya gelerek çadırlar kurarlar. Bu çadırlarda her yıl belirlenen doğa konseptine göre bilgilendirici ve eğlenceli etkinlikler düzenlenmektedir. Etkinlik alanı bizim de çalışma alanımız içerisinde bulunan Mehmetalan köyünün üst kısımlarındaki Zeytinli Çayı kenarındadır. Bu etkinlik yerli turistleri bölgeye çekmektedir. Bu etkinlik çerçevesinde çadır kuran misafirlere belli aralıklarla doğa yürüyüşü yaptırılmaktadır. Bu etkinlikler ve doğa yürüyüşleri uzunca bir süre doğadan uzak kalan insanların dikkatini çekerek alana gelmesini teşvik etmektedir.

Kaz dağları ve çevresinde gerçekleşen bir başka önemli turizm organizasyonu Sarıkız Dağcılık Şenliği'dir. Bu organizasyon Sarıkız tepesine kadar uzanan önemli bir yürüyüş ve tırmanıştır. Organizasyon için çevre ilçelerden dağcılık grupları Edremit'e gelip dağda konaklayarak yürüyüşlere katılmaktadırlar. Bu organizasyonu Edremit Belediyesi desteklemektedir. Organizasyon genellikle haziran ayında yapılmaktadır. Organizasyon için Yunanistan ve Bulgaristan gibi ülkelerden profesyonel dağcılar gelmektedir. Organizasyon Narlı köyünün üst kısmındaki Darıdere'den başlamaktadır. Darıdere'den dağcılar Düden kamp alanına giderler. Bu bölgede dağcılar bir gece konaklamaktadırlar. İkinci günde dağcılar Düden kamp alanından Sarıkız'ın türbesinin bulunduğu en yüksek tepeye tırmanırlar. Bu organizasyon için yalnızca profesyonel

dağcılar değil halk da geniş bir katılım gerçekleştirmektedir. Mehmetalan köyü ile Zeytinli köyü arasındaki üç kilometrelik mesafe halk tarafından yürünerek organizasyona halk da dâhil edilmiş olmaktadır. Zeytinli köyüne gelen halk isteğe bağlı olarak Sarıkız tepesine de tırmanmaktadır. Kaz dağları ve çevresindeki dağcı grupların Sarıkız tepesine tırmanmaları dağcılık turizminin geliştirilmesi açısından önemlidir. Organizasyona yalnızca Türk sporcuların değil yabancı sporcuların da katılması buraya dair uluslararası ilginin çoğalması açısından umut vaat edici bir durumdur. Bu tür organizasyonlar ile turistleri bölgeye çekmek zamanla bölgenin kültür turizmini de olumlu yönde tetikleyecektir.

Sarıkız'ın bölgeye gelen yabancılara tanıtımı açısından en önemli nokta Tahtakuşlar Etnografya Müzesi'dir. Müze yoğun bir ziyaretçi kapasitesine sahiptir. Müze çok büyük olmasa bile içerisinde çok değerli parçalar bulunmaktadır. Sarıkız ile ilgili köylüler tarafından çizilmiş veya işlenmiş birçok ürün bu müzede vardır. Müze içerisinde şaman kültürüne ait birçok ürün bulunsa da Sarıkız da oldukça önemli bir yerdedir. Müze içerisinde Sarıkız ile alakalı heykelcikler turistlere satılmaktadır. Sarıkız ziyaretlerinde önemli bir yere sahip olan Tahtakuşlar köyünde bu müzenin bulunması hem Sarıkız'ın unutulmaması hem de Sarıkız'ın tanıtımı açısından oldukça önemlidir.

Folklor ürünlerinin özellikle devlet veya belediye desteği ile turizme kazandırılması hem bölgenin kalkınması hem de folklorik ürünün ömrünün uzaması açısından önemlidir. Sarıkız bu noktada Edremit bölgesi için oldukça önemlidir. Sarıkız'ın bulunduğu tepe milli park statüsündedir. Bu statü yalnızca Sarıkız'ı merak edip gelip görmek isteyenler için bile bölgeye para girdisi sağlamaktadır. Bunun dışında belediyenin yaptığı festival ve hayırlar, özel şirketlerin Kaz dağlarına özel organizasyonları bölgenin yerli ve yabancı turistler tarafından tercih edilmesini sağlamaktadır. Edremit ilçesi zaten tarihi açıdan oldukça eski bir kültüre sahiptir. Bu kültürün üzerine zamanla buraya yerleşmiş ve kendi kültürlerini buranın kültürleri ile harmanlamış insanların folklorik yaratmaları konulursa kültür turizmi açısından burası önemli bir merkez olabilir.

Kaz dağlarında yapılan yürüyüş turları, araba gezileri, çiçek inceleme organizasyonları veya doğa fotoğrafçılarının turları gibi özel turlar hep Sarıkız zirvesine uzanmaktadır. Bu organizasyonların haritalarında Sarıkız zirvesi bitiş noktası olarak işaretlenmektedir. Hangi sebep ile gelinirse gelinsin bölgede vakit geçiren turistler mutlaka

Sarıkız'ı öğrenmektedir. İlçe ve kasaba merkezlerinde birçok yerin adının Sarıkız olması, bölgenin sahillerinde Sarıkız figürlerinin hediyelik eşya şeklinde satılması, özel müzeler, Sarıkız'ı yerli ve yabancı turistlere tanıtmada önemli bir işleve sahiptir.

SONUÇ

Bu çalışmada Sarıkız'a dair birçok folklorik veri elde edilmiştir. Bu veriler yöre insanın bakış açıları ve bilimsel çerçevede harmanlanarak Sarıkız'la ilgili bir portre çıkarılmaya çalışılmıştır. Bu veriler Sarıkız efsanesinin varyantları, bu varyantlardaki motifler, Sarıkız etrafında gelişen memoratlar, Sarıkızın efsanevi kişiliği ve benzerleri, Sarıkız ile ilişkili ziyaret makamları, Sarıkız etrafında gelişen inanç ve ritüeller, sinema sanatında Sarıkız etkisi ve kültür turizmi açısından Sarıkız olarak tasnif edilmiştir.

Folklor alanında şüphesiz ki en önemli ürünler sözlü anlatılardır. Sözlü anlatılar zamanın etkisiyle belli başlı nedenlerle değişikliklere uğrayabilirler. Folklor araştırmacısı bu değişimlerin arkasında yatan bağlama odaklandığında incelediği ürünün özelliklerini rahatça çıkartabilir. Biz çalışmamızda Sarıkız efsanesi ile ilgili sözlü gelenekte beş ayrı varyant tespit ettik. Bunların dışında yazılı kaynaklarda geçen Sarıkız efsanesi varyantları çalışmanın dışında tutulmuştur. Bu varyantların bazı detayları farklılık gösterse bile temelde hepsi aynı kurguda birleşmektedir. Varyant incelemelerimiz sonucunda en detaylı ve bütüncül Sarıkız efsanesine Varyant 1 olarak adlandırdığımız varyantta rastladık. Bu varyant diğerlerine göre Sarıkız'ın hikâyesini daha detaylı anlatmaktadır. Saha çalışmalarımızda Sarıkız'ın hikâyesini sorduğumuz kaynak kişilerin büyük bir çoğunluğu bu anlatıyı anlatmaktadır. Bölgede en yaygın olarak Varyant 1bilinmektedir. Varyant 1'den sonra en detaylı ve bilinirliği yüksek olan Varyant 2'dir. Varyant 1 ile Varyant 2 arasında hikayenin tamamını etkileyecek farklar bulunmamaktadır. Varyant 1'de Sarıkız köyün gençleri tarafından iftiraya uğramasına karşın Varyant 2'de anlatıcı karşımıza net bir düşman vermektedir. Bu düşman köyün ağasıdır. Bu farklılık dışında Sarıkız'ın ölümü konusunda belirgin bir fark karşımıza çıkmaktadır. Varyant 1'de Sarıkız'ın babası Sarıkız'ın yanında ölmez ve bugün Baba Tepe olarak adlandırılan bölgeye giderek orada ölür. Varyant 2'de ise kızının yanında ölen babayı kızı karşı tepeye taşımaktadır.

Varyant 3'te düşman olarak karşımıza köyün ağası değil köyün muhtarı çıkmaktadır. Bu varyantta da Sarıkız önce ölür, baba kızı öldükten sonra karşıya gömülmek ister ve kısa süre sonra ölünce karşı tepeye gömülür. Varyant 4 Edremit'te en az bilinen varyanttır. Bu varyantta Sarıkız'ın düşmanı köy dışında olan ağalardır. Bu varyantta diğer varyantlardan farklı olarak Sarıkız'ı seven biri olarak Şahmelik adında biri

bulunmaktadır. Efsanenin sonunda Sarıkız ölür, babası karşı tepeye gider, orada ölür. Şahmelik ise onların tam tersi bir yönde olduğu iddia edilen bir tepede ölür. Bu elde ettiğimiz dört varyant Sarıkız kültünün fazlaca olduğu Edremit yöresinden derlenmiştir. Dört varyantta farklılıklar bulunsa bile anlatılan Sarıkız hikâyesi benzerdir. Öksüz kalan bir kız köyünden uzaklaşır, farklı kişiler tarafından bile olsa mutlaka bir iftiraya uğrar, iftiralar sonucunda dağa öldürülmek için götürülür, dağda evliyalık özellikleri gösterir, bunları gören babası büyük pişmanlık duyar ve sonuç olarak Sarıkız ve babası ölür.

Edremit'te topladığımız varyantlardan çok farklı olarak Ezine'de derlediğimiz bir Sarıkız varyantı bulunmaktadır. Bu bölgede derlediğimiz varyant Sünni inanca sahip insanların yarattığı bir Sarıkız'dır. Bu Sarıkız'ın hikâyesi ve türbesi farklıdır. Yatırı, varyantı derlediğimiz Körüktaşı köyü yakınlarındaki bir tepededir. Bu Sarıkız klasik bir Sünni evliya tipindedir. Hikâyesi düğün esnasında saldırıya uğrayan bir kızın duası sonucunda toprağın altına girmesi şeklindedir. Bu hikâye farklılığı inanca da yansımıştır. Edremit'te etrafında oldukça fazla ritüel, inanç ve memorat gelişen Sarıkız'ın aksine burada Sarıkız, adına yılda bir kez hayır yapılan Sünni bir velidir. Ezine'deki Sarıkız inancı köyün sınırları içerisinde kalmaktadır. Edremit'teki Sarıkız anlatıları ve inancıdaha geniş bir alana yayılmıştır. Edremit yöresinde yaşayan Türkmen ve Yörükler için Sarıkız'ın ayrı bir anlamı bulunmaktadır. Edremit yöresinde yaşayanlar Ezine'deki Sarıkız hakkında bilgi sahibi değillerdir.

Edremit'te Tahtacılar arasında Sarıkız, merkezi bir kadın evliya kültü olarak karşımıza çıkmaktadır. Alevi inancında genel olarak veliler Alevi inancına sahip kabul edilirken Sarıkız bu kapsamda değildir ve bu yönüyle diğer velilerden ayrılır. Babasının hacca gitmesi, bazı varyantlarda anlatıldığı üzere hacca giderken kızını köyü imamına emanet etmesi gibi durumlar Sarıkız'ın Sünni bir inanca sahip olduğunu göstermektedir. Yörede yaşayan Tahtacılar buna rağmen Sarıkız'ı kült bir kişi olarak görmektedirler.

Sarıkız anlatılarında belli başlı motifler sıkça tekrarlanmıştır. Yukarıda belirttiğimiz üzere varyantlar arası genel olarak farklılıklar olsa bile motif açısından çok fazla farklılık bulunmamaktadır. Sarıkız anlatılarında karşımıza en çok çıkan motif öksüz kalma motifidir. Yörede yaşayan gruplar Sarıkız'ın başına gelenleri daha hikâyenin başında bizlere göstermektedir. Öksüz kalma motifinde Sarıkız'ın Hz. Fatma'nın kızı olduğu

anlatısının bir yansıması olabileceğini düşünerek saha çalışmamız boyunca görüştüğümüz kaynak kişilere bu durumu sorduk. Sarıkız hakkında yapılan bazı çalışmalarda Sarıkız'ın Hz. Fatma'nın kızı olduğuna dair anlatının var olduğu belirtilmiştir. Ancak görüştüğümüz kaynak kişilerin hiçbiri bunu doğrulamamıştır. Folklor çalışmalarında sahada toplanan verilerin en doğru veriler olduğunu düşündüğümüz için bu bilgiye çalışmamızda ver vermedik.

Öksüz kalma motifinden sonra en çok işlenen motif gurbete çıkma motifidir. Sarıkız annesi öldükten sonra babası ile köylerini terk eder ve Kavurmacılar köyüne yerleşir. Bu motifin sıklıkla işlenmesinin iki nedeni olabileceğini düşünmekteyiz. Birincisi anlatıcının ileride anlatacağı zorluklara dinleyiciyi hazırlamasıdır. Kendi köyünde, kendi çevresinde olan bir kızın iftiraya uğraması ile yabancı bir köyde olan kızın iftiraya uğraması aynı değildir. Bu yüzden anlatıcı Sarıkız'ı gurbete çıkararak kendisine atılan iftiralar konusunda yalnız bırakmaktadır. Bu dinleyicinin inandırıcılığını daha yüksek hale getirmektedir. Diğer neden olarak bölgede yaşayan Tahtacıların kendilerinin de gurbette olduğunu sıklıkla tekrarlaması ve bunu anlatıya yansıtmaları olarak düşünmekteyiz. İnanç yönünden kendileri ile aynı olmayan Sarıkız'ı farklı açılardan kendileri ile aynı çizgiye sokmaktadırlar. İftiraya uğrama, dağ ve taş motifleri anlatılarda karşımıza sıkça geçen motifler olarak yer almaktadır. İftiraya uğrama motifi zaten Sarıkız anlatılarının temelini oluşturmaktadır. Dağ ve taş motifleri ise Tahtacıların inanç sistemleri için oldukça önemli olan iki kültün anlatıya yansıması olarak görülebilir. Dağ zaten Tahtacıların hem yaşam tarzları hem de ekonomileri açısından oldukça önemli bir varlıktır. Bu açıdan düşünüldüğünde Sarıkız anlatılarında bu motiflerin kullanılması kültürel kodların bir yansıması olarak kabul edilebilir. Tahtacılar, çeşitli etkilenmeler sonucunda yarattıkları evliya tipine kendi inançları ve yaşam şartlarına paralel motifler yüklemişlerdir.

Sarıkız anlatılarının bölge halkı üzerindeki etkilerinin en iyi yansımalarından biri de Sarıkız üzerine oluşturulan memoratlardır. Bu memoratlardan en sık karşılaşılanı Sarıkız'ı rüyada görmektir. Rüyasında Sarıkız'ı görenler çeşitli yollarla hayır yapmaktadırlar. Sarıkız'ın rüyada görüldükten sonra hayır yapılması Sarıkız'a karşı büyük bir saygı gösterildiğine işarettir. Bu saygının yanında Sarıkız'a karşı bir korku da bulunmaktadır. Sarıkız rüyada görüldükten sonra hayır yapılmazsa o kişinin başına bir kötülük geleceğine inanılır. Sarıkız ile ilgili başka bir önemli memorat yılan şeklinde bir bulutun dağ etrafında

gezmesidir. Bu bulutu gördüğünü iddia eden kaynak kişimiz bulutu gördüğünde yalnız olduğunu söylemiştir. Kutsal olarak görülen olguların doğaüstü yansımaları genellikle bir mahremiyet içerisinde anlatılmaktadır. Bu mahremiyet doğaüstü olay karşısında kişinin yalnız olmasıdır. Bölgede yaygın olarak görülen başka bir memorat ise Sarıkız'ın Perşembe geceleri diğer yatırları ziyaret etmesidir. Bu ziyaretler anlatılırken görülen nesne ya bir ışık süzmesi ya da kırmızı top şeklinde tarif edilmektedir. Bu memorat Sarıkız'ın kutsallığının pekiştirilmesi işlevindedir. Sarıkız bölgedeki evliyalardan daha kutsal bir mertebede değerlendirilir, hatta o diğer velilerin lideri olarak kabul edilir. Anlatılar bağlamında bu veliler ile Sarıkız arasında herhangi bir bağlantı bulunmamaktadır. Köylerin içinde bulunan birçok yatırın hikâyesi bile bulunmamaktadır. Bunun karşısında Tahtacıların dünya görüşünde bu veliler birbirini ziyaret ederek kutsallık açısından temas kurmaktadır.

Bölgede kutsallığına inanılan başka bir varlık ise Şah taşlarıdır. Şah taşları hakkında anlatılan hikâyedeki kahramanlar tarihsel açıdan tutarsız olsa bile bölgede bunlara çok saygı duyulmaktadır. Elde ettiğimiz bir memoratta Şah taşlarının yakınlarında bulunan bir mezarın taşınması sırasında ölmüş bir kadının vücudunun hiç bozulmadan durduğu anlatılmıştır. Anlatılan memoratta oluşan doğaüstü durumun kaynağı olarak Şah taşları gösterilmektedir. Bir diğer memoratımız Ezine'de derlediğimiz elinde fener ile tepeler arasında gezen bir dedenin varlığına dair memorattır. Tipik bir Sünni evliya anlatısının Edremit bölgesinde anlatılan Sarıkız'ın evliyaları ziyaret etmesi anlatısı ile benzerlik gösterdiğini söyleyebiliriz.

Sarıkız yörede güçlü bir veli tipi olarak karşımıza çıkar. Bu güçlü veli tipi, Türkmen ve Yörükler arasında farklı algılanmaktadır. Türkmenler için Sarıkız bir liderdir. Sarıkız yöre Tahtacılarınca Hacı Bektaş Veli gibi önder kabul edilmektedir. Yörükler için bu durum geçerli değildir. Yörükler Sarıkız'a saygı duyulması gereken bir veli olarak bakarlar. Uygulama açısından bakıldığında, iki grup da Sarıkız tepesine çıkarlar ama Türkmenler, Yörüklere göre daha sert kurallara sahiptir ve ritüelleri daha düzenli bir formdadır. Her iki bakış açısında da Sarıkız atalar kültüyle ilişkilidir. Tahtacılar ile gerçekleştirdiğimiz görüşmelerde Sarıkız ile Kerbela olaylarını sıkça benzetmeleri, ata olarak gördükleri kişileri Sarıkız ile bağdaştırdıkları anlaşılmaktadır.

Bölgenin tarihsel incelemesi yapıldığı zaman bu dağların zamanında İda Dağları olarak adlandırıldığını ve Yunan mitolojisi için buranın kutsal kabul edilen bir yer olduğunu görmekteyiz. Folklor ürünlerinin en önemli özelliklerinden biri kültürler arası yayılmadır. Bir bölgedeki halk kendisinden önce o bölgede yaşayan veya komşusu olan farklı kültürlerle etkileşim halinde olurlar. Bu etkileşim birbirlerinin kültürel öğelerinin ya doğrudan ya da dolaylı bir şekilde almalarıyla sonuçlanabilir. Bölgede yaşayan Tahtacı ve Yörükler buraya daha sonradan gelmişlerdir ve burada kadim bir kültürle tanışırlar. Bu etkilenmelerin en büyük yansımaları olarak Kaz dağlarının kutsallığı ve Sarıkız kültünün olduğunu söyleyebiliriz. Yunan mitolojisinde Afrodit olarak adlandırılan bir tanrıçanın İda dağlarında yaşadığına inanılmaktadır. Sarıkız birçok yönden bu Afrodit ile benzemektedir. Bölgeye sonradan gelen Tahtacı ve Yörükler Afrodit inancını kendi inanç sistemlerine adapte ederek ortaya bir Sarıkız kültü çıkarmışlardır. Sarıkız'ın Afrodit gibi Kaz dağlarının zirvesinde bulunması, sarı rengi üzerinden benzerlik göstermeleri, ikisinin de deniz ile bağlantılı olması ve ayrıca güzelliği ile meşhur olmaları bizi bu düşünceye yönlendirmiştir.

Sarıkız'ı etkileyen başka bir tip ise Artemis'tir. Artemis temiz yürekli, saf kalpli ve darda kalanlara yardım etmesiyle ve aynı zamanda iftiraya uğramasıyla meşhur bir tanrıçadır. Bu özelliklerin Sarıkız'da aynen tekrarlanması bu inancın bir yansıması olabileceği düşüncesini arttırmaktadır. Sarıkız anlatısının benzerliği konusunda İnanna ve çobanların Tanrısı Dumuzi de önemli bir yere sahiptir. İnanna gökyüzünün hanımefendisi olarak bilinmektedir. Dumuzi ise çobanların tanrısıdır. Bu benzerliklerin olması birbirilerini doğrudan etkilemelerinin bir kanıtı olarak elbette gösterilemez. Kesin olarak Sarıkız Afrodit'in, Artemis'in veya İnanna'nın bir yansıması demek oldukça iddialı bir söylemdir. Ancak motifler açısından benzerlikler barizdir. Bu da efsanelerin adapte edilebilme, yerelleştirme/millileştirme özelliğiyle ilgili olmalıdır. Sarıkız bu saydığımız tiplerle etkileşim sonucunda oluşturulsa bile Türk kültüründen özgün unsurlarla yeniden yapılandırılmıştır.

Sarıkız etrafında birçok ritüel tespit edilmiştir. Sarıkız ziyaretleri belli başlı kurallar ve ritüeller çerçevesinde gerçekleşmektedir. Bu ritüeller uzunca bir zamandır nesilden nesle aktarılmaktadır. Sarıkız ziyaretindeki en önemli ritüel kurbandır, Sarıkız ziyaretine giden Tahtacılar kurban kesmek zorundadır. Bu kurbanların kesilme zamanlarından kesilecek hayvanın türüne kadar hepsi belli kurallara dâhildir. Kurban dışında başka

önemli ritüel dilek dilemedir. Dilek dileme kurban ile bağlantılıdır. Dilek dileyenler çoğunlukla dilekleri karşılığında kurban kesmeyi kabullenirler.

Yörede zemzem suyu olarak adlandırılan bir çeşme bulunmaktadır. Bu çeşmeden yalnızca temiz kalplilerin su içebileceğine inanılmaktadır. Bu inanç Sarıkız'ın temiz kalpli olması ile bağdaştırılmaktadır. Ziyaretin temiz bir kalp ile yapılması karşılığında dileklerin kabul olacağı, kurbanların temiz bir kalp ile kesilmesi gerektiği, zemzem suyunu yalnızca temiz kalpli kişilerin içebileceği gibi birçok inanç bunun üzerine kurulmuştur. Ezine'de ise Sarıkız'a ait olduğuna inanılan bir asa bulunmaktadır. Bu asa Sarıkız inancının görünen bir yansıması olarak karşımıza çıkmaktadır. Asanın koruyucusu olarak görülen kaynak kişimiz bile asayı tutmaya çekinmektedir, asanın getireceği kötülüklerden korkmaktadır.

Sarıkız tepesinde Sarıkız ile Cılbak Baba türbesinin ortasında olduğuna inanılan bir dede mezarı yöre halkı için kutsal sayılmaktadır. Bir kişinin rüyasında dedeyi görmesi üzerine mezarın etrafı çevrilmiştir. Bunun dışında herhangi bir hikâyesi bulunmamasına karşın dedeye oldukça büyük bir saygı duyulmaktadır. Bu açıdan Kapanca Dede ile benzerlik göstermektedir. Bu açıdan düşündüğümüzde Tahtacılar için türbeler bağlamında oluşmuş evliya kültü kadar dağ kültünün de önemli olduğunu, hatta dağın/tepenin kişileştirilmiş formlara büründüğünü söyleyebiliriz.

Sarıkız anlatısı film sektörüne de ilham olmuştur. Sarıkız'ın hikâyesi üzerine çekilmiş iki adet film bulunmaktadır. Bu filmlerden biri 1974 yapımlı "Sarıkız/Kız Evliya" filmi diğeri ise 2004 yapım "Sarıkız Tepesi" filmidir. İki film birbirinden farklılık gösterse bile konunun işlenmesi açısından benzerdir. Filmlerde de anlatılarda olduğu gibi iftiraya uğramış ve uğradığı iftira sonucunda dağa öldürülmek üzere götürülen bir Sarıkız görülmektedir. Sarıkız'ın film sektöründe işlenecek kadar dikkat çekmesi Sarıkız'ın tanıtımı açısından oldukça önemlidir. "Sarıkız Tepesi" filminde Sünni inanca yakın bir Sarıkız profili görülmekteyken "Sarıkız/Kız Evliya" filminde Alevi inancının izlerine rastlamaktayız. Diğer yandan Sarıkız bölgenin turizmi açısından da oldukça önemlidir. Sarıkız çevresinde hem belediye destekli hem de özel kuruluşların çabaları ile birçok aktivite yapılmaktadır. Kültür turizmi açısından Sarıkız figürünün önemli bir potansiyeli vardır. Bu çerçevede Sarıkız'la ilgili uygulamalı folklor ve turizm çalışmalarının artacağını düşünmekteyiz.

Sarıkız hem anlatı hem de inanç olarak bölge insanı için kült olmuş bir tiptir. Teknolojinin ilerlemesi ve köylerden şehirlere göçler bunu elbette etkilemiştir. Sarıkız ziyaretlerinin önceden daha kalabalık yapıldığı, ancak günümüzde bu ziyaretlerin azaldığı hemen her kaynak kişimiz tarafından dile getirilmiştir. Günümüzde köylerde yaşayan veya köy ile bağlantısı olan gençler için Sarıkız ziyareti bir kamp aktivitesi olarak görülmeye başlanmıştır. Gençler Kaz dağlarının en zirve noktasında çadırlarını kurup ateşlerini yakarak vakit geçirmeyi eğlenceli bulmaktadır. Saha çalışmalarımızda görüştüğümüz köy muhtarlarının ortak hareket ederek kültürlerinin yok olmasını engelleyecek projeler yapacaklarını söylemesi bölge için umut vaat edici bir gelişme olarak değerlendirilmelidir.

KAYNAKÇA

Albayrak, Y. (2012). "Anadolu'da Artemis'in sıfatları". *Sosyal Bilimler Dergisi,* 12(48), 1-15.

Bayat, F. (2017). *Mitolojiye Giriş*. İstanbul: Ötüken Yayıncılık: İstanbul.

Çobanoğlu, Ö. (2003). *Türk Halk Kültüründe Memoratlar ve Halk İnançları*. Akçağ Yayınları: Ankara.

Çobanoğlu, Ö. (2005). *Halkbilimi Kuramları ve Araştırma Yöntemleri Tarihine Giriş*. Ankara: Akçağ Yayınları.

Dinç, M. (2019). *Kemal Sunal Filmlerinde Folklor ve Mizah*. İstanbul: Hiper Yayın: İstanbul.

Duymaz, A. (2001). "Kaz Dağı ve Sarıkız efsaneleri üzerine bir değerlendirme". *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* 4(5), 88-102.

Eliade, M. (2001). *Mitlerin Özellikleri.* S. Rifat (çev.). İstanbul: OM Yayınevi: İstanbul.

Gölpınarlı, A. (1958). *Manakıb-ı Hacı Bektaş-ı Veli "Vilayet-Name".* İnkılap Yayınları: İstanbul.

Günay, Ü. vd. (2001). *Ziyaret Fenomeni Üzerine Bir Din Bilimi Araştırması: Kayseri Örneği.* Erciyes Üniversitesi Yayınları: Kayseri.

Hook, S. H. (2002). *Orta Doğu Mitolojisi: Mezopotamya, Mısır, Filistin, Hitit, Musevi, Hristiyan Mitosları.* A. Şenel (çev.). İmge Kitabevi: Ankara.

Jason, H. (1972). "Concerning the 'historical" and 'local' legends and their relations". *Journal of American Folklore*, (84), 331.

Kıymet, K. (2014). “Hitit mitolojisinde tanrıların yer altına inişi”. *Folklor/Edebiyat,* 20 (77), 21-34.

Krohn, J. ve Krohn, K. (1996). *Halkbilimi Yöntemi.* G. İçöz (çev.). Türk Dil Kurumu Yayınları: Ankara.

Malinowski, B. (1998). *İlkel Toplum.* H. Portakal (çev.). Öteki Yayınevi: Ankara.

Marshall, G. (1999). *Sosyoloji Sözlüğü.* O. Akınhay, D. Kömürcü (çev.). Bilim ve Sanat Yayınları: Ankara.

Ocak, A. Y. (2012). *Alevi Bektaşi İnançlarının İslam Öncesi Temelleri*. İletişim Yayınları: İstanbul.

Propp, V. (1998). *Folklor, Teori ve Tarih*. N. Hasgül, T. Tolga (çev.). İstanbul: Aveste Basım Yayın.

Sakaoğlu, S. (1980). *Anadolu-Türk Efsanelerin Taş Kesilme Motifi ve Bu Efsanelerin Tip Kataloğu.* Ankara Üniversitesi Basımevi: Ankara.

Ünlü, O. (2019). “Bir memorat örneği olarak Cinânî'nin cinleri”. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, Ö6, 229-239.

Yolcu, M. A. (2018). “Çanakkale yöresinde manevi ziyaret yerleri”, *Troia’dan Çanakkale’ye İnsanın, İnancın ve Mekânın İnşası: Değerler ve Şehir Uluslararası Kongresi,* Çanakkale, 25-27 Ekim 2018, ÇOMÜ İlahiyat Fakültesi Yayınları, Çanakkale. 109-117.

Yolcu, M. A. (2020). *Kutsaldan Ritüele: Çanakkale Tahtacılarının Geleneksel Dünya Görüşü.* Paradigma Akademi Yayınları: Çanakkale.

Yörükhân, T. (2000). *Yunan Mitolojisinde Aşk.* Türkiye İş Bankası Yayınları: Ankara.

EKLER

Ek 1. Sözlü Kaynaklar

KK1: Emir Ali Saltuksoy, 1959, İlkokul mezunu, Çiftçi, Mehmetalan, Edremit-Balıkesir.
KK2: Nergis Aldemir,1977, Lise mezunu, Muhtar, Mehmetalan, Edremit-Balıkesir.
KK3: Hasan Kudar,1989,Üniversite mezunu, Müzeci, Tahtakuşlar, Edremit-Balıkesir.
KK4: Selin Kar, 1998, Lise mezunu, Çiftçi, Tahtakuşlar, Edremit-Balıkesir.
KK5: Güllü Kar, 1970, İlkokul mezunu, Çiftçi, Tahtakuşlar, Edremit-Balıkesir.
KK6: Elif Kar, 1974, İlkokul mezunu, Çiftçi, Tahtakuşlar, Edremit-Balıkesir.
KK7: Senem Kaya, 1939, Eğitim yok, Çiftçi, Tahtakuşlar, Edremit-Balıkesir.
KK8: Gülistan Sarıoğlu, 1932, Eğitim yok, Çiftçi- Tahtakuşlar, Edremit-Balıkesir.
KK9: Esma Topaloğlu, 1941, Eğitim yok, Çiftçi, Tahtakuşlar, Edremit-Balıkesir.
KK10: Hıdır Akbayır, 1950, Üniversite mezunu, Emekli, Kavlaklar, Edremit-Balıkesir.
KK10:Dilfiraz Akbayır, 1952, Üniversite mezunu, Emekli, Kavlaklar, Edremit-Balıkesir.
KK11: Senemnur Esen, 1949,Eğitim yok, Çiftçi, Kavlaklar, Edremit-Balıkesir.
KK12: İbrahim Köylüceli, 1971, Lise mezunu, Muhtar, Avcılar, Edremit-Balıkesir.
KK13: Ali Kanbur,1943, İlkokul mezunu, Çiftçi, Avcılar, Edremit-Balıkesir.
KK14: Veli Horozoğlu, 1959, İlkokul mezunu, Çiftçi, Avcılar, Edremit-Balıkesir.
KK15: Mithat Dürük, 1963, İlkokul mezunu, Emekli, Arıtaşı, Edremit-Balıkesir.
KK16: Durmuş Can Kavlakoğlu, 1989, Lise mezunu, Muhtar, Arıtaşı, Edremit-Balıkesir.
KK17: İbrahim Tuna,1967, İlkokul mezunu, Muhtar, Doyuran, Edremit-Balıkesir.
KK18: Ali Sakallı, 1972, İlkokul mezunu, Çiftçi, Doyuran, Edremit-Balıkesir.
KK19: Abdulbaki Yılmaz,1957, Üniversite mezunu, Emekli,Çamcı, Edremit-Balıkesir.
KK20: Mehmet Aydoğan, 1945, İlkokul mezunu, Çiftçi, Çamcı, Edremit-Balıkesir.
KK21: Mehmet Aktaş, 1941, Lise mezunu, Emekli, Çamcı, Edremit-Balıkesir.
KK22: İsmail Öztürmen, 1950, Üniv. mezunu, Emekli, Çamcı, Edremit-Balıkesir.
KK23: Hamza Yalazı,1959, İlkokul mezunu, Emekli, Çamcı, Edremit-Balıkesir.
KK24: Ali Tuzlu, 1949, İlkokul mezunu, Muhtar, Hacıarslanlar, Edremit-Balıkesir.
KK25: Mehmet Tuzlu,1951, İlkokul mezunu, Çiftçi, Hacıarslanlar, Edremit-Balıkesir.
KK26: Hasan Hüseyin Boz, 1959, Üniv. mez, Emekli, Hacıarslanlar, Edremit-Balıkesir.
KK27: Mustafa Kemal Gönüllü,1942, Eğitim yok, Çiftçi, Körüktaşı, Ezine-Çanakkale.
KK28: Bahadır Gönüllü,1972, İlkokul mezunu, Muhtar, Körüktaşı, Ezine-Çanakkale.

KK29: Mehmet Tekan, 1974, İlkokul mezunu, Çiftçi, Körüktaşı, Ezine-Çanakkale.

KK30: Mehmet Şengül, 1961, İlkokul mezunu, Çiftçi, Derbentbaşı, Ezine-Çanakkale.

KK31: Hüseyin Taşkıran, 1955, İlkokul mezunu, Çiftçi, Derbentbaşı, Ezine-Çanakkale.

KK32: İsmail Yalçın, 1964, İlkokul mezunu, Çiftçi, Derbentbaşı, Ezine-Çanakkale.

KK33: Murat Can- 1953, İlkokul mezunu, Çiftçi, Derbentbaşı, Ezine-Çanakkale.

KK34: Zübeyde Dikmen, 1961, İlkokul mezunu, Çiftçi, Hasanobası, Ayvacık-Çanakkale.

KK35: Abdullah Bilgiç, 1956, İlkokul mezunu, Çiftçi, Tuztaşı, Ayvacık-Çanakkale.

KK36: Erdoğan Kahraman, 1968, Lise mezunu, Çiftçi, Bahçedere, Ayvacık-Çanakkale.

KK37: Süleyman Aslan, 1955, Ortaokul mezunu, Emekli, Misvak, Ayvacık-Çanakkale.

KK38:Mustafa Aslan,1957, İlkokul mezunu, Çiftçi, Misvak, Ayvacık-Çanakkale.

KK39: Hasan Erol,1978, İlkokul mezunu, Memur, Çiftlikdere, Ayvacık-Çanakkale.

KK40:Latif Serhat Özbek,1993, Üniversite mezunu, Aşçı, Merkez-Çanakkale.

Ek 2. Fotoğraflar

Fotoğraf 1. Sarıkız ziyaretinde Tahtacıların kamp kurduğu Kartal çimen yaylası.

Fotoğraf 2. Ziyaret Alanına Çadır kuran Tahtacı Türkmenler.

Fotoğraf 3. Sarıkız'ın babası Cılbak Baba'nın türbesi.

Fotoğraf 4. Sarıkız tepesinde bulunan Zemzem çeşmesi.

Fotoğraf 5. Sarıkız ziyaretinde kesilen adak kurbanı etleri.

Fotoğraf 6. Sarıkız tepesinde cem yapılan Cemevi.

Fotoğraf 7. Sarıkız makamının bulunduğu zirve.

Fotoğraf 8. Şifalı olduğuna inanılan Zemzem çeşmesinden su alan bir kadın.

Fotoğraf 9. Sarıkız makamının alt bölgesindeki kaz avlusu olarak adlandırılan bölge.

Fotoğraf 10. Sarıkız türbesinde dilek bezleri.

Fotoğraf 11. Sarıkız türbesinde dilek dilendikten sonra mum yakılması.

Fotoğraf 12. Sarıkız makamında dua edip, dilek dileyen insanlar.

Fotoğraf 13. Sarıkız ile Cılbak Baba türbeleri arasında bulunan ağaç ve yatır.

Fotoğraf 14. Ezine'ye bağlı Körüktaşı köyünde bulunan Sarıkız mezarı.

Fotoğraf 15. Ezine'ye bağlı Körüktaşı köyünde bulunan Sarıkız'ın babasınınmezarı.

Fotoğraf 16. Körüktaşı köyünde yapılan Sarıkız hayrından sorumlu olan kişi.

Fotoğraf 17. Sarıkız'ın yaşadığına inanılan Kavurmacılar köyü.

Fotoğraf 18. Kavurmacılar köyünde yıkılmış bir camiden kalan minare.

Fotoğraf 19. Kavurmacılar köyünün girişindeki ağaç.

Fotoğraf 20. Sarıkız'la ilgili hediyelik turistik eşyalar.

Fotoğraf 21. Tahtakuşlar Etnografya müzesinde bulunan Sarıkız heykel ve resimleri.

Fotoğraf 22. Tahtakuşlar Etnografya müzesinde bulunan Sarıkız resimleri.

Fotoğraf 23. Çamcı ve Hacıarslanlar köylerinin yakınında bulunan Kapanca Dede.

Fotoğraf 24. Kapanca Dede'nin yatırı etrafına bağlanan dilek bezleri.

Fotoğraf 25. Kapanca Dede'nin mezarı.

Fotoğraf 26. Kapanca Dede'nin yatırı etrafında bir Tahtacı ailenin ocağı.

ÖZGEÇMİŞ

Orcid No: https://orcid.org/0000-0002-1478-0090

Kişisel Bilgiler

Soyadı, Adı: Gök, Mahmut

Uyruğu: T.C.

Doğum Tarihi ve Yeri: 06.09.1992 Bakırköy/İstanbul

Telefon : +90 544 711 72 62

E-mail: mahmutgok17@gmail.com

Eğitim

Derece	Eğitim Birimi	Mezuniyet Tarihi
Yüksek Lisans	Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi	2021
Lisans	Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi	2017
Lise	Yusuf Çapraz Anadolu Lisesi	2010

İş Deneyimi

Yıl	Yer	Görev
-	-	-

Yabancı Dil

İngilizce